

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2016

№ 3

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsimov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının iyirmi beşinci ildönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə yığıncaq keçirilmişdir.....2

MÜLKİ VƏ İNZİBATI-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi zamanı iddia tələbinin səhmdar cəmiyyətin səhmdarlarının əmlakına yönəldilməsi yolverilməzdir.....4
İddiəçinin tələbini könüllü icra etmiş cavabdeh inzibati orqan onun üçün əlverişsiz olan məhkəmə qərarından yuxarı instansiya məhkəmələrinə şikayət verə bilmək üçün xüsusi hüquqi müdafiə marağının mövcudluğunu əsaslandırmaqlıdır.....8
Mübahisəli hüquq münasibətinə tətbiq olunan maddi hüquq normalarının səhv təfsir olunması və tətbiq edilməli olan normaların tətbiq olunmaması qətnamənin ləğvi üçün əsasdır.....10
Qətnamə subyektiv mülahizələrlə deyil, məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlarla əsaslandırılmalıdır.....16

CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə ifadə vermiş şahidlərin əsaslı səbəblər olmadan məhkəmə iclaslarında dindirilməmələri, onların ibtidai araşdırma zamanı verdiyi ifadələrinə yekun məhkəmə aktlarında istinad edilməsi ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilmişdir.....27
Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 41-ci maddəsində göstərilən hallardan başqa hər hansı başqa bir hal, xüsusilə də şəxsin əməlinde irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətin əlamətlərinin müəyyən edilməsi (daha ağır cinayətdə təqsirli bilinməsi üçün əsasların olması) haqqında dəlil (mülahizə) bəraətini verilməsi üçün əsas kimi çıxış edə bilməz.....34
Qaçqınçılıq cinayətinin törədilməsində iştirak edən şəxslərdən biri malları və ya digər əşyaları Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qeyri-qanuni üsullarla bilavasitə keçirdikdə, digəri isə bu əməllərin törədilməsinə icraçını təhrik etdikdə sonuncunun əməli CM-nin 32.4-cü maddəsinə istinad edilməklə icraçının əməllərinə uyğun olaraq CM-nin 206.1, 206.2, 206.3.1, 206.3.2 və ya 206.3.3-cü maddələri ilə tövsif edilir.....40
İş üzrə müəyyən edilmiş təqsirləndirilən şəxsin cəzasını yüngülləşdirən halların məcmusu ona təqsirli bilindi maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etməyə nisbətən daha yüngül cəzanın təyin edilməsi və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsi tətbiq edilməklə əlavə cəzanın təyin edilməməsi üçün əsaslar yaratmışdır.....44

MƏQALƏLƏR

Nigar Rəsulbəyova: Telefon danışıqlarının dinlənməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsinə uyğunluğu baxımından təhlili.....49
Müzəffər Ağazadə:Məhkəmə aktlarının adlandırılması məsələsində dolaşıqlıqlar...60

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Hindistanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.....64
Avropa Parlamentinin vitse-prezidentinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.....65
BMT-nin insan hüquqları müdafiəçilərinin vəziyyəti üzrə xüsusi məruzəçisi Mişel Forst Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.....66
Türkiyənin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.....67

Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının iyirmi beşinci ildönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə yığıncaq keçirilmişdir.

14 oktyabr 2016-cı ildə Ali Məhkəmədə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının iyirmi beşinci ildönümü münasibətilə yığıncaq keçirilmişdir.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin bərpasının iyirmi beşinci ildönümü ilə bağlı məruzə ilə çıxış etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra xalqımız Azərbaycançılıq məfkurəsi ətrafında sıx birləşərək beynəlxalq hüququn subyektinə çevrilmək və demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq imkanı əldə etmişdir.

1991-ci ildən etibarən müstəqillik yollarında ilk addımlarını atarkən Azərbaycan keçirdiyi dərin siyasi, iqtisadi və sosial böhranla yanaşı, Ermənistanın hərbi təcavüzü, azərbaycanlılara qarşı yürütdüyü etnik təmizləmə siyasəti və Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ problemi ilə üz-üzə qalmışdı. Yalnız ümummilli lider Heydər Əliyevin 1993-cü ildə hakimiyyətə qayıdışı və apardığı müdrik siyasət nəticəsində ölkənin məhv olma təhlükəsinə, separatçılıq meyillərinə və başlanan vətəndaş müharibəsinə son qoyuldu, dövlətlə xalqın birliyi təmin edildi.

Bu gün vətəndaşların əsas hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi, müstəqil seçki və hüquq-məhkəmə sistemlərinin qurulması ölkədə müstəqillik illərində təşəkkül tapmış demokratik ab-havanın göstəricilərindəndir.

Biz dünyanın beynəlxalq təşkilatlarının yüksək qiymətləndirdiyi iqtisadi duruma Ermənistan - Azərbaycan - Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin ağır fəsadları şəraitində nail olmuşuq. Bizim söylərimiz münaqişənin sülh yolu ilə həllinə yönəlmişdir. Hələ ki, Ermənistanın qeyri- konstruktiv mövqeyi sülhə nail ilmağa imkan vermir.

Son 10 ildə ümumi daxili məhsulun 3,4 dəfə, strateji valyuta ehtiyatlarımızın 30 dəfə artması, yoxsulluğun və işsizliyin minimum həddə düşməsi, mühüm yerli və regional layihələrin uğurla icrası hər birimizdə qürur hissi yaradır.

Ali Məhkəmənin sədri müstəqillik dövründə iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, idman sahəsində əldə olunan uğurlardan, Ordu quruculuğu sahəsində həyata keçirilən tədbirlərdən geniş bəhs etmişdir. Ötən dövrdə məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi üzrə mühüm işlərin görüldüyünü diqqətə çatdırmışdır.

Yığıncaqda çıxış edənlər müstəqilliyimizin ayrı-ayrı mərhələləri haqqında danışmış, Ulu öndər Heydər Əliyevin və onun mənəvi-siyasi varisi cənab Prezident İlham Əliyevin müstəqilliyimizin qorunmasında və inkişaf etdirilməsində misilsiz xidmətləri olduğunu söyləmiş, müstəqilliyimizin daimi və əbədi olacağına inanmalarını ifadə etmişlər.

Qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi zamanı iddia tələbinin səhmdar cəmiyyətin səhmdarlarının əmlakına yönəldilməsi yolverilməzdir.

Tələbkar “Bank of Azerbaijan” ASC məhkəməyə müraciət edərək, Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 noyabr 2013-cü il tarixli icra sənədinin icra üsulunun dəyişdirilib, tələbin “Goranboy Gips” ASC-nin nizamnamə kapitalındakı səhmlərinə yönəldilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Ərizə onunla əsaslandırılmışdır ki, Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 03 sentyabr 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh “Goranboy GİPS” ASC-dən iddiaçı “Bank of Azerbaijan” ASC-nin xeyrinə cəmi 504893,18 manat məbləğində pulun tutulması qət edilmişdir. Məhkəmənin sözügedən qətnaməsinin icrası ilə əlaqədar borclu “Goranboy GİPS” ASC-nin balansında olan 48 adda əsas vəsaitlər hərraca çıxarılması və satışdan əldə olunan pul vəsaiti borcun ödənilməsinə yönəldilməsi müəyyən edilmişdir. Həmin vəsaitlərin ümumi dəyəri 200000 manat məbləğində qiymətləndirilmişdir. Tələbkar qeyd etmişdir ki, qətnaməyə əsasən cavabdehin borcunun cəmi 504893,18 manat təşkil etdiyindən, tələbin yönəldiyi əmlakların ümumi dəyərinin isə 200000 manat müəyyən edildiyindən icra zamanı satışdan əldə olunan pul vəsaitinin borc məbləğinin tam ödənilməsinə kifayət etmir və nəticədə icra vərəqəsi üzrə icraat nəticəsiz qalacaqdır. Tələbkarın fikrincə, bu səbəbdən tələb “Goranboy GİPS” ASC-nin nizamnamə kapitalındakı səhmlərinə yönəldilməlidir.

Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 08 sentyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə (13 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarla “14 noyabr 2013-cü il tarixli 2-2(84)-506/2013 sayılı qətnaməsinin icra üsulunun dəyişdirilməsi” sözləri “14 noyabr 2013-cü il tarixli 2-2(84)-1506/2013 sayılı icra sənədinin icra üsulunun dəyişdirilməsi” sözləri ilə əvəz edilməklə) tələbkarın ərizəsi təmin edilərək həmin məhkəmənin 14 noyabr 2013-cü il tarixli icra sənədinin icra üsulunun dəyişdirilmiş və tələb

“Goranboy Gips” ASC-nin nizamnamə kapitalındakı səhmlərinə yönəldilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 08 sentyabr 2014-cü il tarixli qərarından üçüncü şəxs Qasimov Aydın Şubay oğlu şikayət verərək, həmin qərarın ləğv edilməsini və tələbkarın qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi barədə ərizəsinin rədd edilməsini xahiş etmişdir.

Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 10 oktyabr 2014-cü il tarixli A.Ş.Qasimovun şikayəti təmin edilməmiş və həmin şikayət apellyasiya qaydasında baxılması üçün iş materialları ilə birlikdə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə üçüncü şəxs A.Ş.Qasimovun şikayəti təmin edilməmiş, Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 08 sentyabr 2014-cü il tarixli və 10 oktyabr 2014-cü il tarixli qərarları isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan A.Ş.Qasimov kassasiya şikayəti verərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini və tələbkarın ərizəsinin təmin edilməməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 17 mart 2015-ci il tarixli qərarı ilə üçüncü şəxs Aydın Qasimovun kassasiya şikayəti təmin edilərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ona aid hissədə ləğv edilmiş və 14 noyabr 2013-cü il tarixli icra sənədinin icra üsulunun dəyişdirilərək icranın həm də Aydın Qasimova məxsus səhmlərinə yönəldilməsi hissəsində tələbkarın ərizəsi rədd edilmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarından həmçinin üçüncü şəxslər “Azbentonit” MMC və Emil Ələskərov da

kassasiya şikayəti verərək, qərardadın onlara aid hissədə də ləğv edilməsini və tələbkarın ərizəsinin onlara məxsus səhmlərə yönəldilməsi hissəsində rədd edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 11 iyun 2015-ci il tarixli qərarı ilə qeyd edilən üçüncü şəxslər tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətləri qeyri mümkün hesab edilmişdir.

Üçüncü şəxs "Azbentonit" MMC ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarından kassasiya şikayəti verilməsi üçün müddətin buraxılmasını üzrlü hesab edərək, müddətin bərpasına dair qərar qəbul etməklə, kassasiya şikayətini baxılması üçün Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinə göndərilməsini xahiş etmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası 09 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə "Azbentonit" MMC-nin kassasiya şikayətinin verilməsi üçün buraxılmış müddətin bərpasına dair ərizəsi təmin edilərək kassasiya şikayəti işlə birlikdə baxılması üçün Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasına göndərilmişdir.

Həmin qərardaddan tələbkar "Bank of Azerbaijan" ASC kassasiya şikayəti verərək onun ləğv edilməsini və kassasiya şikayətinin geri qaytarılmasını xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 17 fevral 2016-cı il tarixli qərarı ilə tələbkar "Bank of Azerbaijan" ASC-nin İdarə Heyətinin sədri səlahiyyətlərini icra edən M.Mürsəlov tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İİK-nin 09 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə ləğv edilmiş və iş yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası 17 mart 2016-cı il tarixli qərarı ilə üçüncü şəxs "Azbentonit" MMC (hazırda "Garant İnşaat Sənaye" MMC) tərəfindən Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarından kassasiya şikayətinin verilməsi üçün buraxılmış müddətinin bərpa

olunması barədə ərizəsi təmin edilmiş və kassasiya şikayəti işlə birlikdə baxılması üçün Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasına göndərilmişdir.

Üçüncü şəxsin kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı qanunsuz və əsassızdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MM-nin) 98.4-cü maddəsinə əsasən səhmdar cəmiyyətinin iştirakçıları (səhmdarlar) onun öhdəlikləri üçün cavabdeh deyillər və cəmiyyətin fəaliyyəti ilə bağlı səhmdar ümumiyyətlə cəmiyyətin öhdəlikləri üzrə cavabdeh kimi cəlb edilə bilməz. Digər tərəfdən isə səhmdarın cəmiyyətin fəaliyyəti ilə bağlı risk həddi ona mənsub səhmlərin dəyəri ilə məhdudlaşır. Bu halda söhbət zərərdən yox, öhdəliyin icra olunmasından gedir. Bu baxımdan kassatorlar hesab etmişlər ki, onlar səhmdarı olduqları "Goranboy GİPS" ASC-nin "Bank of Azerbaijan" ASC-ti qarşısında öhdəlikləri üzrə cavabdehlik daşıyırlar.

Digər tərəfdən icranın əsasını təşkil edən Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 noyabr 2013-cü il tarixli qətnaməsi üzrə borclu kimi Goranboy GİPS ASC müəyyən edilmişdir.

"İcra haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 28.2-ci maddəsinə əsasən icraatda tərəflər tələbkar və borcludur.

Həmin Qanunun 28.4-ci maddəsinə əsasən borclu icra sənədinə əsasən müəyyən hərəkətləri etməli olan və yaxud müəyyən hərəkətləri etməkdən çəkinməli olan fiziki və ya hüquqi şəxs sayılır.

Göründüyü kimi "İcra haqqında" Qanunda məhkəmə qərarından irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi yalnız həmin qərarla borclu kimi müəyyən edilən şəxsin üzərinə qoyulur. Belə olan halda məhkəmənin tələbin borclunun əmlakına yox, üçüncü şəxslərin əmlakına yönəldilməsi tam qanunsuzdur.

Kassasiya şikayətinin müəllifləri həmçinin qeyd etmişlər ki, Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 noyabr 2013-cü il tarixli qətnaməsinin icrası istiqamətində məhkəmə icraçısı borcluya məxsus bir sıra əmlak üzərində həbs qoymaqla kifayətlənmiş və "İcra haqqında" qanununun tələblərinə uyğun digər tədbirləri həyata keçirməmişdir. Belə ki,

"Goranboy GİPS" ASC-ti fəaliyyətdə olan müəssisədir və ölkənin bir sıra qabaqcıl sement və yapışdırıcı istehsal edən müəssisələrini daimi olaraq böyük həcmdə xammalla (gipslə) təchiz edir. Belə olan halda ümumiyyətlə icra üsulunun dəyişdirilməsi heç bir məntiqə və qanun çərçivəsinə sığmır.

Kassasiya şikayətinə baxılması üzrə məhkəmə iclasının vaxtı və yeri haqqında lazımı qaydada xəbərdar edilməsinə baxmayaraq, "Goranboy Gips" ASC-nin səhmdarları A.Qasimov və H.Əliyev məhkəmə iclasına vəkiləşmə gəldikləri üçün, iddiaçı və üçüncü şəxsin nümayəndələri isə məhkəmə iclasına gəlmədikləri üçün işə onların iştirakı olmadan baxılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası məruzəçi hakimin məruzəsini dinləyərək, işin faktiki hallarının qüvvədə olan qanunvericilik normalarına uyğunluğunu yoxlayaraq hesab etmişdir ki, aşağıda qeyd olunanlar nəzərə alınaraq iş üzrə üçüncü şəxsin kassasiya şikayəti qismən təmin edilmələrək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarı ləğv edilməli və iş yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MPM-nin) 416-cı maddəsinə əsasən, kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası MPM-nin 416-cı maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə bağlı qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, hər bir halda kassasiya instansiyası məhkəməsi baxılan mübahisəyə maddi və prosessual hüquq normalarının faktlar əsasında tətbiq olunmasına əsaslanıb, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının düzgün müəyyən edilib edilməməsini də yoxlamalıdır.

Məlum olduğu kimi qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi məsələsi MPM-nin 231-ci maddəsinin müddəaları ilə tənzimlənir.

MPM-nin 231.1-ci maddəsinə görə işə baxmış hakim, işdə iştirak edən şəxslərin ərizəsi üzrə tərəflərin əmlak vəziyyətinə və digər hallara əsasən qətnamənin icrasına möhlət verməyə və ya qətnaməni hissə-hissə icra etdirməyə, habelə onun icra üsulunu və qaydasını dəyişdirməyə haqlıdır.

Yuxarıda göstərilmiş prosessual hüquq normalarının dispoziyasından göründüyü kimi, qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi, məhkəmə aktı qəbul edilməklə artıq öz həllini tapmış məhkəmə mübahisəsi üzrə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsinin icrasının təmin edilməsinə yönəldilmiş tədbirdir.

Beləliklə, məhkəmə qətnaməsinin icra üsulunun dəyişdirilməsi məsələsi hər bir halda qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsinin icra edilməsi ilə əlaqədar olan və ondan qaynaqlanan prosesdir.

Buna görə də, qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi ilə bağlı başlanmış hazırkı işə baxıldığı zaman, həmin işin başlanmasına səbəb olmuş əsas iş, yəni Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 noyabr 2013-cü il tarixli qətnaməsi üzrə mülki iş mütləq qaydada tələb edilərək nəzərdən keçirilməli idi.

Lakin, hazırkı işin başlanması tarixindən 2 ildən artıq müddətin keçməsinə və işin dəfələrlə yuxarı instansiya məhkəmələrinin baxışında olmasına baxmayaraq göstərilən mülki iş tələb edilməmiş və nəzərdən keçirilməmişdir.

Digər tərəfdən qeyd edilməlidir ki, qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi, qətnamə ilə cavabdehdən iddiaçının xeyrinə tutulması qət edilmiş borc məbləğinin konkret, yəni adbaad yazılmaqla əmlakın üzərinə yönəldilməsi kimi anlaşılmamalıdır.

Belə ki, MPM-nin 231-ci maddəsinin mənasına görə, qətnamənin icra üsulunun dəyişdirilməsi dedikdə, bir icra üsulunun digəri ilə əvəz edilməsi və ya qətnamənin ilkin icra üsulunun dəyişdirilməsi ilə transformasiya olunması başa düşülür. Məsələn, cavabdehin bank hesabında pul olmadığı üçün tələbin onun əmlakı hesabına, yaxud həmin bankdakı digər hesabında olan pul ilə ödənilməsi və sair.

Bununla əlaqədar həmçinin qeyd edilməlidir ki, "İcra haqqında" Qanunun 45.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq icra sənədləri üzrə tələb ilk növbədə borclunun manatla və xarici

valyuta ilə, o cümlədən, banklarda və digər kredit təşkilatlarında olan pul vəsaitlərinə və başqa sərvətlərinə yönəldilir. Borcluda aşkar edilən nağd pul vəsaitləri götürülür.

Bununla yanaşı, həmin Qanunun 45.6-cı maddəsinə əsasən tələbkarın tələblərinin təmin edilməsi üçün borclunun yetərli pul vəsaitləri olmadığıda, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq tələbin yönəldilə bilmədiyi əmlak istisna olmaqla, tələb borcluya məxsus olan digər əmlaka yönəldilir.

Heç şübhəsizdir ki, qanunvericilikdə sözügedən normaların mövcud olması qətnamənin icrası zamanı əsassız və yalnız hərəkətlərin edilməsinin qarşısının alınmasına və bununla da işdə iştirak edən, eləcə də digər şəxslərin hüquq və mənafelərinin qorunmasına xidmət edir.

Belə ki, qətnamənin icrası zamanı “İcra haqqında” qanuna əsasən müfəssəl səlahiyyətlərə malik olan icra məmurlarının borclunun əmlakının axtarılıb-tapılmasında, əmlakın mənsubiyyətinin dəqiq müəyyən edilməsində və digər bu kimi məsələlərdə çox geniş imkanları vardır.

Bu baxımdan qeyd edilməlidir ki, ərizəçinin ərizəsində “Goranboy GİPS” ASC-

nin nizamnamə kapitalındakı adıçəkilən səhmlərinin həqiqətən kimə məxsus olmasının müəyyən edilməsi çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Lakin həmin məsələ də məhkəmə tərəfindən tam və hərtərəfli araşdırılmamışdır.

Halbuki hazırki işdə cavabdeh qismində hüquqi şəxs “Goranboy GİPS” ASC çıxış edir və həmin müəssisə məhz özünə məxsus olan əmlakla cavabdehlik daşmalıdır.

Bununla əlaqədar qeyd edilməlidir ki, hər hansı bir səhmdar cəmiyyətin səhmləri, bir qayda olaraq, fiziki şəxslərin mülkiyyətində olur.

Lakin, apellyasiya instansiyası məhkəməsi yuxarıda göstərilmiş məsələləri tam və hərtərəfli araşdırmamış və bunun nəticəsində iş üzrə düzgün olmayan qərar qəbul etmişdir.

Buna görə kassasiya kollegiyasının iş üzrə qəbul etdiyi qərarla kassasiya şikayəti qismən təmin edilməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarı ləğv edilmiş və iş yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilmişdir.

İddiəçinin tələbini könüllü icra etmiş cavabdeh inzibati orqan onun üçün əlverişsiz olan məhkəmə qərarından yuxarı instansiya məhkəmələrinə şikayət verə bilmək üçün xüsusi hüquqi müdafiə marağının mövcudluğunu əsaslandırmalıdır.

2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə Məmmədov Yusif Misir oğlunun iddiası təmin olunaraq onun adına 150 nömrəli BTK-nın 16 sayılı orderi ilə Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Ləhiş bağ massivində ayrılmış 2722a nömrəli bağ sahəsinin altında yerləşən 0,12 ha torpaq sahəsinə dair “Torpaq sahəsinin plan və ölçüsü”nün verilməsi öhdəliyi cavabdeh Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin Bakı şəhər şöbəsinin üzünə qoyulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi daha sonra ləğv edildiyindən həmin qərardan hüquq varisi kimi Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin Bakı şəhər Ərazi İdarəsi tərəfindən 02 oktyabr 2015-ci il tarixdə apellyasiya şikayəti verilmişdir. Həmin şikayət veriləndə isə Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin Bakı şəhər Ərazi İdarəsi tərəfindən Məmmədov Yusif Misir oğluna mübahisəli bağ sahəsinə dair 24 iyul 2015-ci il tarixdə Torpaq sahəsinin plan və ölçüsü sənədi tərtib edilmiş, həmçinin həmin sahəyə dair mülkiyyət hüquqları daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatı alınaraq bu barədə 24 iyul 2015-ci il tarixli müvafiq çıxarış verilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası birinci instansiya məhkəməsinin qərarından cavabdeh tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətini mümkün hesab etmiş və qəbul etdiyi 11 noyabr 2015-ci il tarixli qərarla cavabdehin apellyasiya şikayətini təmin etməyərək 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarını dəyişdirmədən saxlamışdır.

Cavabdeh kassasiya şikayəti verərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 11 noyabr 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilərək iddianın rədd edilməsinə dair qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri qərarın qanunsuzluğu və əsassızlığı ilə bağlı olmuşdur. Belə ki, şikayətin dəlillərinə görə müvafiq bağ sahəsinə dair Bakı şəhər XDS İK-nın 09.02.1990-cı il tarixli, 15/595 sayılı qərarından çıxarılda Məmmədov Yusif Misir oğluna Sabunçu rayonu, Ləhiş bağ massivində bağ sahəsinin ayrılması göstərilə də, həmin qərarın tarixi və nömrəsi 150 nömrəli kooperativ tərəfindən verilmiş 16 sayılı orderdə göstərilən qərarın tarixi və nömrəsinə uyğun gəlmir. Müvafiq uyğunsuzluğun aradan qaldırılması ilə bağlı hər hansı sənəd təqdim edilmədiyi üçün iddiaçının müraciətini təmin etmək mümkün olmamışdır.

Cavabdehin vəkili məhkəmə iclasında kassasiya şikayətində göstərilən məzmununda izahat verərək şikayətin təmin edilməsini xahiş etmişdir. Bununla yanaşı, cavabdeh tərəfindən artıq iddiaçının tələbinin təmin edilməsinə baxmayaraq apellyasiya və kassasiya şikayətlərinin verilməsinin səbəbləri ilə bağlı məhkəmənin sualına cavabdehin vəkili hər hansı açıqlayıcı ağılabatan cavab verə bilməmiş, eləcə də sözügedən şikayətlərin verilməsində cavabdeh inzibati orqanın hansı hüquqi müdafiə marağının olduğunu izah etməmişdir.

Aşağıda göstərilənlərə əsasən Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası hesab etmişdir ki, cavabdeh Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin Bakı şəhər Ərazi İdarəsinin kassasiya şikayəti mümkün sayılmayaraq şikayətin qəbulundan imtina edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra İPM-nin) 94.2-ci maddəsinə əsasən kassasiya şikayəti əsaslandırılmalıdır.

Həmin Məcəllənin 96.2 və 96.3-cü maddələrində isə təsbit edilmişdir ki, Ali Məhkəmə kassasiyanın mümkünlüyü əsaslarını yoxlayır. Kassasiya mümkün sayılmadıqda Ali Məhkəmə şikayəti qəbul etməkdən imtina edir və bu barədə əsaslandırılmış qərardad qəbul

edir. Kassasiyanın mümkün sayılmaması barədə qərardad qəbul edilməmişdən əvvəl proses iştirakçılarının dinlənilmə hüququ təmin olunmalıdır. Şikayətin qəbulundan imtina edildiyi hallarda, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı və ya qərardadı qanuni qüvvəyə minir.

İşin hallarından müəyyən olunur ki, 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 07 noyabr 2014-cü il tarixli qərarı ilə iddiaçının “Torpaq sahəsinin plan və ölçüsü”nün verilməsinə dair tələbi təmin olunmuşdur. Bundan sonra isə cavabdeh tərəfindən iddiaçının tələbi könüllü icra olunaraq 24 iyul 2015-ci il tarixdə Torpaq sahəsinin plan və ölçüsü sənədi tərtib edilmiş, həmçinin həmin sahəyə dair mülkiyyət hüquqları daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatla alınaraq bu barədə Seriya RX N 0718406 sayılı, 24 iyul 2015-ci il tarixli çıxarış verilmişdir. Lakin cavabdeh tələbi könüllü icra etməsinə baxmayaraq daha sonra apellyasiya və kassasiya şikayətləri vermişdir.

Bununla bağlı olaraq kollegiya qeyd etmişdir ki, bir qayda olaraq, məhkəmə mübahisəsinin gedişində cavabdeh inzibati orqan tərəfindən iddiaçının tələbinin könüllü icrası nəticəsində yerinə yetirilməsi zamanı tərəflər arasındakı mübahisə artıq həll olunmuş hesab edilir. Odur ki, mübahisə hüquqi baxımından tələbin könüllü yerinə yetirilməsi vasitəsilə artıq nizamlanmış üçün inzibati orqanın onun üçün əlverişsiz olan məhkəmə qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yuxarı instansiya məhkəmələrində yoxlatdırmağa dair hüquqi müdafiə marağı bir qayda olaraq yaranmır. Çünki o, könüllü olaraq öz tələbindən geri çəkilməmiş və iddia tələbini yerinə yetirmişdir.

Kollegiya həmçinin qeyd etmişdir ki, göstərilən yanaşmanın bir istisnası vardır. Buna görə, inzibati orqanın tələbi könüllü şəkildə yerinə yetirməsinə baxmayaraq mübahisənin mahiyyəti üzrə məhkəmə qərarının (yuxarı instansiya məhkəməsinin) qəbul olunmasında hələ də legitim marağı olduğu hallarda onun tərəfindən yuxarı instansiya məhkəməsinə verilmiş şikayət əsaslandırılmış hesab edilməklə mümkün sayıla bilər. Bu, inzibati orqanların təcrübəsində hər hansı bir halın daim fərqli şəxslərə münasibətdə yenidən təkrarlandığı, yaxud baxılan məsələyə dair inzibati orqanın

prinsipial hüquqi aydınlaşdırma marağının mövcud olduğu hallarda yaranır. Bu zaman iddiaçının tələbinin inzibati orqan tərəfindən təmin olunmasına baxmayaraq, yuxarı instansiya məhkəməsi qərarı məzmun baxımından yoxlaya bilər. Lakin bunun üçün inzibati orqan verdiyi şikayətdə göstərilən halların mövcudluğuna istinadla özünün hüquqi müdafiə marağının olduğunu əsaslandırmalıdır.

Hazırki işdə isə cavabdeh nə apellyasiya, nə də kassasiya şikayətində özünün xüsusi hüquqi müdafiə marağından bəhs etməmiş, buna dair hər hansı əsaslandırma gətirməmişdir. Eləcə də, apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəməsindəki icaslarda cavabdehi təmsil edən nümayəndəyə və vəkilə ünvanlanmış suallarda da məhkəmə bu halın aydınlaşdırılmasına çalışmışdır. Lakin cavabdehi təmsil edən şəxslər tərəfindən sözügedən hala dair hər hansı ağılabatan açıqlama verilməmişdir. Ona görə də, kollegiya hesab etmişdir ki, tələbi könüllü olaraq yerinə yetirməsinə baxmayaraq cavabdehin apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarını kassasiya qaydasında yoxlatdırmağa dair xüsusi hüquqi müdafiə marağının mövcudluğu müəyyən olunmur. Başqa sözlə, cavabdeh hazırki işdə tələbi könüllü icra etdiyi üçün verdiyi kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlatdırmağa dair hüquqi müdafiə marağının mövcudluğunu bildirməli və bunu şikayətində konkret göstərməklə əsaslandırmağı idi. Lakin onun tərəfindən verilmiş şikayətdə belə bir əsaslandırma öz əksini tapmadığı, eləcə də məhkəmənin özü tərəfindən də belə bir hüquqi müdafiə marağına olan ehtiyac müəyyən olunmadığı üçün kassasiya şikayəti mümkün sayılmamalıdır.

Kollegiya həmçinin qeyd etmişdir ki, əslində eyni hüquqi yanaşma apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən cavabdehin apellyasiya şikayətinə münasibətdə də tətbiq edilməli idi. Lakin kassasiya instansiyası məhkəməsi hazırki mərhələdə yalnız kassasiya şikayətinin mümkünlüyü ilə bağlı məsələni yoxladığından prosessual tələblərə uyğun olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarına münasibət bildirmək imkanına malik olmamışdır.

Mübahisəli hüquq münasibətinə tətbiq olunan maddi hüquq normalarının səhv təfsir olunması və tətbiq edilməli olan normaların tətbiq olunmaması qətnamənin ləğvi üçün əsasdır.

İddiaçı "Buta Sığorta" ASC cavabdeh Tağıyev Rövşən Asəf oğluna qarşı sığorta müqaviləsinin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddia ərizəsi ilə Bakı şəhəri Xətai rayon məhkəməsinə müraciət etmişdir.

Bakı şəhəri Xətai rayon məhkəməsinin 14 may 2015-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı "Buta Sığorta" ASC-nin cavabdeh Tağıyev Rövşən Asəf oğluna qarşı "Buta Sığorta" ASC ilə Tağıyev Rövşən Asəf oğlu arasında bağlanmış 14.06.2014-cü il tarixli MI-P-140412-M01 sayılı Sığorta müqaviləsinin bağlandığı andan qüvvədən düşmüş hesab edilməsi və ödənilmiş 30 manat möbləğində dövlət rüsumunun "Buta Sığorta" ASC-nin xeyrinə tutulması barədə iddiası rədd edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 06 oktyabr 2015-ci il tarixli qətnaməsi ilə iş üzrə Bakı şəhəri Xətai rayon məhkəməsinin 14 may 2015-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, iş üzrə yeni qətnamə çıxarılmış və iddia təmin edilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 22 fevral 2016-cı il tarixli qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin qətnaməsi ləğv edilmiş və iş yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 24 may 2016-cı il tarixli qətnaməsi ilə iddia yenə də təmin edilməmişdir.

Həmin qətnamədən "Buta Sığorta" ASC kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsi maddi və prosessual qanun pozuntularına yol vermişdir. Ona görə də, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 24 may 2016-cı il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini, iddia tələbinin təmin edilməsi barədə iş üzrə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş edir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, "14.06.2014-cü il tarixdə cavabdeh Tağıyev Rövşən Asəf oğlu "Range Rover Sport" markalı, 90-VS-096 dövlət

qeydiyyat nişanlı avtomobili iddiaçı "Buta Sığorta" Açıq Səhmdar Cəmiyyətində fiziki şəxslərin sahibliyində olan minik avtomobillərinin tam sığortası növü üzrə MI-P-140412-M01 sayılı sığorta şəhadətnaməsi ilə 14.06.2015-ci il tarixədək sığortalamışdır. Sığorta şəhadətnaməsinə əsasən, sığorta haqqı ilk ödəniş müqavilənin bağlandığı tarixdə ödənilməklə hissə-hissə (3 aydan bir 395 manat) ödənilməli idi. Şəhadətnamədə nəzərdə tutulmuşdur ki, ümumi sığorta haqqı hazırkı sığorta şəhadətnaməsində göstərilən sığorta müddətinin başlama tarixindən etibarən 15 gün ərzində ödənilməzsə, sığorta müqaviləsi avtomatik olaraq qüvvədən düşmüş hesab olunur. Sığorta haqqının hissələrlə ödənilməsi razılaşdırıldığı halda, onun birinci hissəsi sığorta şəhadətnaməsində göstərilən sığorta müddətinin başlama tarixində ödənilməlidir, əks halda sığorta müqaviləsi qüvvəyə minmir və sığortaçının heç bir öhdəliyi yaranmır.

14.07.2014-cü il tarixdə saat 03:00 radələrində Məmmədov Royal Maxsud oğlunun icarə müqaviləsi əsasında idarə etdiyi "Range Rover Sport" markalı, 90-VS-096 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobil Mingəçevir şəhərində qəza törətmişdir. Cavabdeh hadisə barədə iddiaçını dərhal məlumatlandırmış və sığorta haqqının ödənilməsi üçün iddiaçıya müraciət etmişdir.

Müqavilə üzrə 395 manat ilk sığorta haqqı iddiaçının kassasına 22.07.2014-cü il tarixdə daxil olmuş, kassa mədaxil qəbzində sığorta müddəti 14.06.2014 - 14.06.2015 kimi göstərilmiş, qəbz ödəyici tərəfindən imzalanmamışdır.

İddiaçı 17.09.2014-cü il tarixli məktubla cavabdehə sığorta hadisəsi üzrə sığorta ödənişi ödəməkdən imtina etmiş, imtina onunla əsaslandırılmışdır ki, müqaviləyə əsasən ilk sığorta haqqı 14.06.2014-cü il tarixdə ödənilməli olduğu halda ödənilməmiş və Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra məndə MM-nin) 903.4-cü maddəsinə əsasən müqavilə qüvvəyə minməmişdir.

30.09.2014-cü il tarixdə iddiaçı cavabdehə məktub ünvanlayaraq MI-P-140412-M01 sayılı şəhadətnamə də daxil olmaqla bir neçə sığorta şəhadətnaməsi üzrə sığorta haqqı razılaşıdırılmış qaydada ödənilmədiyi (razılaşıdırılmış müddət ərzində ödənilmədiyi) üçün həmin şəhadətnamələrin etibarsız hesab edildiyini bildirmiş və qeyd olunan şəhadətnamələr üzrə ödənilmiş sığorta haqlarının geri qaytarılmasını təmin etmək məqsədilə rekvizitlərin təqdim olunması xahiş edilmişdir”.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi həminin belə nəticəyə gəlmişdir ki, cavabdeh R.A.Tağıyev "Range Rover Sport" markalı, 90-VS-096 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobili iddiaçı "Buta Sığorta" Açıq Səhmdar Cəmiyyətində fiziki şəxslərin sahibliyində olan minik avtomobillərinin tam sığortası növü üzrə 14.06.2014-cü il tarixli, MI-P-140412-M01 sayılı sığorta müqaviləsi ilkin sığorta haqqının məhz həmin müqavilə bağlanan vaxt ödənilməsi sübut olunduğundan, apellyasiya şikayətinin dəlilləri bu barədə əsaslı olmaqla təmin edilməli, qətnamə ləğv edilməli və ilkin sığorta haqqının ödənilməməsi əsası ilə həmin müqavilənin bağlandığı andan qüvvədən düşmüş hesab edilməsi əsası ilə iddia tələbi təmin edilməməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisəli hüquq münasibətinə maddi hüquq normalarının tətbiq edilməsi ilə əlaqədar aşağıdakıları qeyd etmişdir:

“Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə müvafiq olaraq sığorta haqqının miqdarı və ya onun hesablanması və ödənilməsi qaydası könüllü sığortada sığorta müqaviləsi ilə, icbari sığortada isə icbari sığorta qanunvericiliyi ilə müəyyən edilir. Qanunvericilikdə başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, sığorta müqaviləsində sığorta haqqının hissə-hissə ödənilməsi razılaşıdırıla bilər. Müqavilədə başqa cür nəzərdə tutulmamışdırsa, sığorta müqaviləsi sığorta haqqının ilk hissəsinin və ya tam ödənilməsindən sonra qüvvəyə minir. Sığorta haqqı və ya onun hissəsi vaxtında ödənilmədikdə, sığortaçı onun ödənilməsi üçün bu Məcəllənin 903.6-cı maddəsinin tələbini nəzərə alaraq, yazılı surətdə 15 günədək müddət müəyyən edə bilər (MM-nin 903.2-903-5-ci maddələri). Hər bir halda sığorta haqqı və ya onun razılaşıdırılmış ilk

hissəsi sığorta müqaviləsi bağlandığı gündən 1 aydan gec olmayaraq ödənilməlidir (MM-nin 903.6-cı maddəsi).

Oxşar müddəalar Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmiş «Fiziki şəxslərin sahibliyində olan minik avtomobillərinin tam sığortası üzrə» Sığorta Qaydalarında da əks olunmuşdur.

MM-nin 433-cü maddəsinə əsasən, borclu öz öhdəliyini kreditora və ya qanunla və ya məhkəmənin qərarı ilə icranı qəbul etməyə ixtiyarı çatan şəxsə ödəməlidir. Əgər öhdəliyin icrasını ixtiyarsız şəxs qəbul edərsə, öhdəlik kreditörün buna razılıq verməsi və ya bu icradan fayda götürməsi şərti ilə icra olunmuş sayılır.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlillərini, mülki işin materiallarını araşdırıb, tərəflərin izahlarını dinləyib belə qənaətə gəlmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin edilməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilməli, iş üzrə yeni qərar qəbul edilməklə iddia tələbi qismən təmin edilməli, “Buta Sığorta” Açıq Sığorta Cəmiyyəti ilə Tağıyev Rövşən Asif oğlu arasında bağlanmış 14.06.2014-cü il tarixli Mİ-P-140412-M01 sayılı sığorta müqaviləsi (bundan sonra sığorta müqaviləsi) ilkin sığorta haqqının vaxtında ödənilməməsi əsası ilə qüvvəyə minməmiş hesab edilməlidir.

Belə ki, yuxarıda qeyd olunduğu kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisəli hüquq münasibətinə maddi hüquq norması kimi MM-nin iki maddəsinə - 903 və 433-cü maddələrini tətbiq etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işə baxılarkən yol verilmiş səhv məhz mübahisəli hüquq münasibətinə tətbiq olunan hüquq normalarının şərh və tətbiq edilməli olan maddi hüquq normalarının tətbiq edilməməsi ilə bağlı olmuşdur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən istinad olunan MM-nin 903.4-cü maddəsinin məzmunundan göründüyü kimi, müqavilədə başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, sığorta müqaviləsinin sığorta haqqının ilk hissəsinin və ya tam ödənilməsindən sonra qüvvəyə minməsinə nəzərdə tutulur. Tərəflər arasında bağlanmış sığorta müqaviləsində sığorta haqqının hissə-hissə ödənilməsi və bu

haqq ödənilmədikdən sonra sığorta müqaviləsinin qüvvəyə minməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Deməli, qeyd olunan maddədə göstəriləyi kimi, sığorta müqaviləsində onun qüvvəyə minməsi üçün başqa hal nəzərdə tutulmamışdır.

MM-nin 903.5-ci maddəsində sığorta haqqının vaxtında ödənilməməsi halında sığortaçının yazılı surətdə 15 günədək müddət müəyyən etməsi imperativ norma kimi deyil, sığortaçının iradəsindən asılı olan hal kimi nəzərdə tutulmuşdur. Ona görə də, həmin norma 15 günlük vaxt müəyyən edilməməsinə görə sığortaçının məsuliyyəti üçün əsas ola bilməz.

MM-nin 903.6-cı maddəsi isə sığorta haqqı və ya onun ilk hissəsinin ödənilməsi üçün son müddəti müəyyən etmişdir. Yəni, sığortalı və sığortaçı razılığa gələrsə sığorta haqqının və ya onun ilk hissəsinin müqavilənin bağlandığı gündən bir aydan gec olmayaraq ödənilməsinə nəzərdə tuta bilər. Tərəflər arasında bağlanmış sığorta müqaviləsində bu hal da nəzərdə tutulmamışdır.

İddiyanın iddia tələbinin əsasında duran əsas dəlil ondan ibarətdir ki, onunla R.A.Tağıyev arasında bağlanmış sığorta müqaviləsi üzrə müəyyən edilmiş sığorta haqqının ilk hissəsi müqavilənin bağlandığı 14.06.2014-cü il tarixdə ödənilmədiyinə görə həmin sığorta müqaviləsi qüvvəyə minməmişdir.

Tərəflər arasında bağlanmış sığorta müqaviləsini əks etdirən 16.06.2014-cü il tarixli Mİ-P-140412-M01saylı şəhadətnamədə qeyd olunmuşdur ki, sığorta haqqının hissələrlə ödənilməsi razılaşırdığı halda, onun birinci hissəsi sığorta şəhadətnaməsində göstərilən sığorta müddətinin başlanma tarixində ödənilməlidir, əks halda sığorta müqaviləsi qüvvəyə minmir və sığortaçının heç bir öhdəliyi yaranmır. Şəhadətnamədən həmçinin müəyyən edilir ki, sığorta müqaviləsi 14.06.2014-cü il tarixdən 14.06.2015-ci il tarixə kimi bağlanmış və sığorta haqqı 1580 AZN müəyyən edilməklə ödənilmə qaydası hissələrdə 14.06.2014-cü il tarixdə 395 AZN, 14.09.2014-cü il tarixdə 395 AZN, 14.12.2014-cü il tarixdə 395 AZN və 14.03.2015-ci il tarixdə 395 AZN müəyyən edilmişdir.

İşin mübahisələndirilməyən halı ondan ibarətdir ki, sığorta müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş ilkin sığorta haqqı müqavilədə nəzərdə

tutulduğu kimi 14.06.2014-cü il tarixdə deyil, 22 iyul 2014-cü il tarixdə "Buta Sığorta" ASC-nin xəzinəsinə ödənilmiş və bu barədə müvafiq mədaxil qəbzi tərtib olunmuşdur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi aşağıdakılara əsasən sığorta haqqının ilkin ödənişinin mədaxil qəbzinə əsasən 22 iyul 2014-cü il tarixdə ödənilməsinə baxmayaraq, cavabdeh tərəfindən həmin məbləğin iddiaçıya 14.06.2014-cü il tarixdə ödənilməsi nəticəsinə gəlmişdir:

"İddiaçı şahid Elmar Bağirovun sığorta ödənişlərini qəbul edən səlahiyyətli şəxs olmadığını bildirsə də, iş materiallarından görüldüyü kimi, sığorta haqqı məbləğinin iddiaçının kassasına Elmar Bağirovun vasitəsilə ödənildiyini də mübahisələndirmir. Şahid ifadəsi aydın və ziddiyyətsiz olmaqla, onun mötəbərliyi şübhə doğurmur. Şahid mübahisənin məhkəməyədək araşdırılması zamanı İdarə heyətinin sədrinin iştirakı ilə keçirilmiş görüşdə verdiyi izahatla hazırkı ifadəsi arasında ziddiyyətin məhz onun əmək münasibətləri əsasında müdiriyyətdən "asililiği, iş yerini itirmək" kimi düşüncə təzi ilə əlaqədar olduğu müəyyən edilmişdir. Hal-hazırda isə iddiaçı arasında əmək münasibətlərinə məhz Elmar Bağirovun təşəbbüsü və xahişi ilə xitam verildiyindən onun şirkətə qarşı qərəzli olduğu barədə düşünmək üçün də əsaslar mövcud deyildir.

Digər tərəfdən, əgər iddiaçı pulun kassaya öz işçisi vasitəsilə ödənildiyini, həm cavabdeh, həm də ödənişi nağd qaydada qəbul etmiş işçi Elmar Bağirov pulun sonuncuya 14.06.2014-cü il tarixdə verildiyini təsdiq edir.

Bu baxımdan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mülki kollegiyası hesab edir ki, Elmar Bağirovun verdiyi şahid ifadəsi cavabdeh tərəfindən ilk sığorta haqqının məhz 14.06.2014-cü il tarixdə iddiaçıya ödənildiyini təsdiq edən sübut kimi qiymətləndirilməlidir.

Elmar Bağirovun vəzifəsinə görə ödənişləri müştəridən nağd qaydada qəbul etmək səlahiyyətinin olmaması barədə iddiaçının nümayəndəsinin izahatına münasibətdə kollegiya qeyd edir, cavabdehin izahatının əsaslı olması şahidin ifadəsindən əlavə, məhz həmin şahidin özü tərəfindən 22.07.2014-cü il tarixdə cavabdehin adından

ilkın sığorta haqqını Şirkətin kassasına mədaxil etməsi ilə təsdiq olunur”.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi gəlidiyi nəticəni MM-nin 433.1 və 433.2-ci maddələri ilə əsaslandırılmışdır. Həmin maddələrə əsasən, borclu öz öhdəliyini kreditora və ya qanunla və ya məhkəmənin qərarı ilə icranı qəbul etməyə ixtiyarı çatan şəxsə ödəməlidir.

Əgər öhdəliyin icrasını ixtiyarsız şəxs qəbul edərsə, öhdəlik kreditörün buna razılıq verməsi və ya bu icradan fayda götürməsi şərti ilə icra olunmuş sayılır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi daha sonra həmin maddəni mübahisəli hüquq münasibətinə tətbiqi baxımından şərh edərək göstərmişdir: “Bu baxımdan kollegiya hesab edir ki, Elmar Bağırovun həmin dövrdə ilk sığorta haqqını müştəridən nağd qaydada qəbul etməyə ixtiyarsız şəxs olsa da belə borclu tərəfindən icranı qəbul etməyə səlahiyyəti çatan şəxs kimi qəbul edildiyindən öhdəlik cavabdeh tərəfindən icra olunmuş sayılmalıdır”.

Kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisəli hüquq münasibətinə tətbiq etdiyi MM-nin 433.1 və 433.2-ci maddələrini tətbiq və şərh edərkən səhvə yol vermişdir.

Belə ki, MM-nin 433.1-ci maddəsində borclunun öz öhdəliyini kreditora, qanunla və ya məhkəmənin qərarı ilə icranı qəbul etməyə ixtiyarı çatan şəxsə ödəməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Mülki işin materialları il müəyyən edilir ki, borclu R.A.Tağıyev 395 manat pul vəsaitini nə kreditora, nə qanunla və ya məhkəmə qərarı ilə icranı qəbul etməyə ixtiyarı çatan şəxsə ödəməmişdir. Deməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisəli hüquq münasibətinə tətbiq edilməli olmayan maddi hüquq normasını (MM-nin 433.1-ci maddəsini) tətbiq etmişdir.

MM-nin 433.2-ci maddəsi öhdəliyin icrasının ixtiyarsız şəxsin qəbul edilməsi və onun hüquqi nəticələrinə həsr olunmuşdur. Öhdəliyin icrasını ixtiyarsız şəxsin qəbul etməsi həmin maddəyə görə iki şərtə əsasən icra olunmuş sayıla bilər:

- 1) öhdəlik kreditörün buna razılıq verməsi ilə ixtiyarsız şəxs tərəfindən qəbul edilsin;
- 2) ixtiyarsız şəxsin öhdəliyi qəbul etməsi nəticəsində kreditör fayda götürmüş olsun.

Kreditor “Buta Sığorta” ASC öhdəliyin, yəni pul məbləğinin işçisi Elmar Bağırov tərəfindən qəbul edilməsinə razılıq verməsini təsdiq etməmiş və belə razılıq verilməsinə dair işdə heç bir sübut mövcud deyil.

MM-nin 433.1-ci maddəsi borclunun öz öhdəliyini kreditora və icranı qəbul etməyə ixtiyarı çatan şəxsə ödəməsinə nəzərdə tutduğuna görə, pul vəsaitini ixtiyarlı şəxsə ödəməsi barədə sübutu təqdim etmək, bu xüsusatı sübut etmək vəzifəsi cavabdehin üzərinə düşür.

MM-nin 433.3-cü maddəsinin şərhindən məlum olur ki, borclu öhdəliyin icrasının ixtiyarı olmayan şəxs tərəfindən kreditörün razılığı ilə həyata keçirilməsinə sübut təqdim edə bilmirsə baş verən nəticənin riskini daşmalıdır.

Həmin maddəyə əsasən, öhdəliyin icrası zamanı borclu icranı kreditörün özünün və ya ixtiyarlı şəxsin qəbul etməsinə dair sübutların təqdim olunmasını tələb edə bilər və bu cür tələb irəli sürülməməsi nəticələrinin riskini daşıyır.

Maddənin məzmunundan görünür ki, borclu öhdəliyin icrası zamanı kreditörün özünün və ya ixtiyarlı şəxsin (yəni kreditörün razılıq verdiyi şəxsin) qəbul etməsinə dair sübutun təqdim olunmasını tələb edə bilər. Əgər bu cür tələb irəli sürməmişsə borclu baş verən nəticələrin riskini daşıyır. Yəni R.A.Tağıyev pul vəsaitini ixtiyarlı olmayan E.Bağırova 14.06.2014-cü il tarixdə ödəmişdirsə, pulu məhz həmin tarixdə, kreditörün razılığı ilə E.Bağırova ödəməsi barədə sübutları tələb etməli idi. Əgər o, bu sübutları tələb etməmişdirsə, baş verən nəticələrin riskini, yəni faktın təsdiq olunmaması riskini daşıyır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi pul vəsaitinin E.Bağırov tərəfindən qəbul edilməsinin pulun kreditora ödənilməsinə bərabər tutulmasını aşağıdakılarla əsaslandırılmışdır: “Bu baxımdan kollegiya hesab edir ki, Elmar Bağırovun həmin dövrdə ilk sığorta haqqını müştəridən nağd qaydada qəbul etməyə ixtiyarsız şəxs olsa da belə borclu tərəfindən icranı qəbul etməyə səlahiyyəti çatan şəxs kimi qəbul edildiyindən öhdəlik cavabdeh tərəfindən icra olunmuş sayılmalıdır”.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin MM-nin 433.2-ci maddəsi ilə bağlı verdiyi həmin şərh maddənin məzmunu ilə uyğun

deyildir. Çünki, göstərilən maddə ixtiyarsız şəxsin öhdəliyini icrasını qəbul etməsini, onun borclu tərəfindən icranı qəbul etməyə səlahiyyəti çatan şəxs kimi qəbul etməsi ilə deyil, kreditorun buna razılıq verməsi və ya bu icradan fayda götürməsi ilə şərtləndirilmişdir. Ona görə də, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən MM-nin 433.2-ci maddəsinə verilən şərh maddi hüquq normasının səhv şərh edilməsi kimi qiymətləndirilməlidir.

Məhkəmə kollegiyası həmçinin onu qeyd etmişdir ki, E.Bağirovun “Buta Sığorta” ASC-də korporativ satış şöbəsinin mütəxəssisi vəzifəsində işləməsi, R.A.Tağıyevin əvəzinə ASC-nin xəzinəsinə ödənişlərin onun tərəfindən edilməsini E.Bağirovun öhdəliyini icrasını qəbul etməyə ixtiyarlı şəxs kimi qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi qəbul etmir.

Belə ki, MM-nin 431.1-ci maddəsinə əsasən öhdəliyi borclunun əvəzinə üçüncü şəxs də icra edə bilər. Belə hallarda öhdəliyi icra edən şəxsin öhdəliyini icrasını qəbul edən şəxsə bərabər tutulması mülki qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq deyildir.

Pul vəsaitinin E.Bağirov tərəfindən “Buta Sığorta” ASC-nin xəzinəsinə ödənilməsi R.A.Tağıyevin öhdəliyini icrası üçün E.Bağirovun xidmətlərindən istifadə etməsi kimi qiymətləndirilməlidir. Bu hal MM-nin 443-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur. Ona görə də, məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin xüsusatla bağlı şərhini də əsassız hesab etmişdir.

MM-nin 433.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan 2-ci şərtlə (icradan kreditorun fayda götürməsi) bağlı məhkəmə kollegiyası vurğulamışdır ki, icra qəbul edilmiş hesab edilərsə kreditor fayda götürmüş olmur, əksinə pul vəsaitinin xəzinəsinə ödənilməsindən əvvəl baş vermiş nəqliyyat hadisəsi ilə bağlı sığorta ödənişi etmək öhdəliyini daşımış olur. Cavabdeh tərəfindən sığorta ödənişi ilə bağlı qarşılıqlı ərizənin verilməsi kreditorun belə bir risk ilə üzləşmə ehtimalını təsdiq edir. Ona görə də, MM-nin 433.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş ikinci şərt də icranın ixtiyarsız şəxs tərəfindən qəbuluna bəraət qazandırmır.

Bundan əlavə apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməsində dəfələrlə E.Bağirovun icranı qəbul etməyə ixtiyarsız şəxs olmasını vurğulasa da, əsassız olaraq onun icranı qəbul

etməsinə bəraət qazandırmışdır. Bu cür hal qətnamədə ziddiyyətin olmasına dəlalət edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi “N.Əbilovun şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki İşlər üzrə Məhkəmə Kollegiyasının 09 fevral 2006-cı il tarixli qərarının və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 22 dekabr 2006-cı il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” qərarında göstərmişdir ki, konstitusiyaya hüququn doktrinası hüquqi müəyyənlik prinsipini Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının Preambulasında öz əksini tapan qanunun aliliyinin əsas elementlərindən biri kimi tanıyır. Hüquqi müəyyənlik prinsipi isə digər tələblərlə yanaşı ən ümumi mənasında mövcud hüquqi vəziyyətə aid aydınlığı və müəyyənliyi nəzərdə tutur. Bu baxımdan məhkəmələr tərəfindən qəbul olunmuş qərarlarda həll olunan işə aid bütün zəruri məsələlərə aydınlıq gətirilməli, ziddiyyətli məqamlar aradan qaldırılmalıdır. Azərbaycan Respublikasının adından çıxarılan məhkəmə aktlarında işin ədalətli həllini şübhə altına alan, ziddiyyətlər yaradan və mübahisə üzrə iştirakçıların konstitusiyaya məhkəmə müdafiəsi hüququna təsir göstərən müddəalar olmamalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməsində gəldiyi nəticəni həmçinin aşağıdakılarla da əsaslandırmışdır: “Eyni zamanda, kollegiya qeyd edir ki, iş materiallarında olan sığorta haqqlarının mədaxil qəbzlərinin tarixlərindən də görünür ki, ödəniş vaxtı təminat müddətində olmuşdur”.

Məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən gətirilmiş həmin dəlil ilə sığorta müqaviləsinin qüvvəyə minməməsi arasında heç bir əlaqə örməmiş, ona görə də, həmin dəlili əsassız hesab etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməsində göstərilmişdir: “Həmçinin kollegiya qeyd edir ki, ilkin sığorta ödənişi haqqı ödənilmədən sığorta Şirkəti tərəfindən sığorta müqaviləsinin bağlanması da nəticə etibarlı ilə inandırıcı sayılmır”.

Məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi həmin nəticəni də əsaslı hesab etməmişdir. Belə ki, ilkin olaraq tərəflər arasında müqavilə

bağlanmalı, sonra isə müqavilədə nəzərdə tutulmuş qaydada, məbləğdə və vaxtda sığorta haqqı ödənilməlidir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qeyd etdiyindən isə belə məlum olur ki, əvvəl sığorta haqqı ödənilməli, sonra isə sığorta müqaviləsi bağlanmalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən ilkin sığorta haqqı ödənilmədən sığorta şirkəti tərəfindən sığorta müqaviləsinin bağlanmasının inandırıcı hesab edilməməsi, heç bir sübut və əsasə söykənmir. Sığorta müqaviləsindən də görünür ki, tərəflər sığorta müqaviləsi bağlamış və sığorta haqqının nə vaxt və hansı məbləğdə ödənilməsinə məhz həmin müqavilədə nəzərdə tutmuşlar. Bu isə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticənin əsassızlığına dəlalət edir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməsində həminin qeyd etmişdir ki, “iş materiallarında iddiaçının cavabdehə yazılı surətdə 15 günədək əlavə müddət müəyyən etmək barədə xəbərdarlıq etməsi barədə hər hansı məlumat (sübut) yoxdur. Əgər müqaviləyə əsasən cavabdeh ilk sığorta haqqını 15 gün müddət ərzində ödəməmiş olsaydı, iddiaçının öhdəliyin icrasını cavabdehdən qəbul etməmək hüququ yaranmışdır”.

Kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi yenə də yalnızlığa yol vermişdir. Belə ki, sığorta müqaviləsində qeyd olunmuşdur ki, “ümumi sığorta haqqı hazırkı sığorta şəhadətnaməsində göstərilən sığorta məbləğinin başlama tarixindən etibarən 15 gün müddətində ödənilməzsə, sığorta müqaviləsi avtomatik olaraq qüvvədən düşmüş hesab olunur. Sığorta haqqının hissələrlə ödənilməsi razılaşırdığı halda, onun birinci hissəsi sığorta şəhadətnaməsində göstərilən sığorta müddətinin başlanma tarixində ödənilməlidir, əks halda sığorta müqaviləsi qüvvəyə minmir və sığortaçının heç bir öhdəliyi yaranmır”.

Müqavilədə qeyd olunanlardan məlum olur ki, müqavilə 15 günlük müddəti hissə-hissə ödənilən sığorta haqqı üçün deyil, ümumi sığorta haqqı üçün nəzərdə tutmuşdur. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi belə bir dəlilə istinad etməkdə səhvə yol vermişdir. Çünki müqavilədə sığorta haqqının ümumi, yəni bütövlükdə ödənilməsi deyil, hissə-hissə ödənilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

MM-nin 447.2.2-ci maddəsinə əsasən, öhdəlik müqavilədə təyin edilmiş müddətdə icra edilmədikdə və müqaviləyə görə kreditor münasibətlərin davam etdirilməsini öhdəliyin vaxtında icrası ilə bağladıqda əlavə müddət təyin edilməsi və ya xəbərdarlıq edilməsi zərurəti yoxdur.

Məhkəmə kollegiyası sığorta müqaviləsində sığorta haqqının sığorta başlama tarixində, yəni 14.06.2014-cü il tarixdə ödənilməli olmasına da münasibət bildirməyi zəruri hesab etmişdir.

Sığorta haqqının, yəni 395 AZN pul vəsaitinin 14.06.2014-cü il tarixdə R.A.Tağıyev tərəfindən “Buta Sığorta” ASC-yə ödənilməli olması tərəflər arasında mübahisə doğurmur. O, fakt da mübahisə mövzusu deyildir ki, həmin məbləğ 22.07.2014-cü il tarixdə “Buta Sığorta” ASC-nin xəzinəsinə ödənilmişdir. R.A.Tağıyev tərəfindən icranı qəbul etməyə ixtiyarı olmayan şəxsə pul vəsaitinin ödənilməsi yuxarıda qeyd olunduğu kimi, pul vəsaitinin vaxtında ödənilməsi kimi qəbul edilə bilməz.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi MM-nin 433-cü maddəsinin normalarını səhv şərh etdiyinə görə, pul vəsaitinin ödənilməsinə tarixini müəyyən etməklə bağlı səhv nəticəyə gəlmişdir.

MM-nin 425.1-ci maddəsinə əsasən, öz hüquqlarını həyata keçirərkən və vəzifələrini icra edərkən tərəflərdən hər biri vicdanlılığın tələb etdiyi tərzdə, yəni şərtləşdirilmiş vaxtda və yerdə lazımı şəkildə, öhdəliyin şərtlərinə və bu Məcəllənin tələblərinə müvafiq surətdə, belə şərtlər və tələblər olmadıqda isə işgüzar adətlərə və ya adətən irəli sürülən digər tələblərə müvafiq surətdə hərəkət etməlidir.

R.A.Tağıyev müqavilə üzrə öz vəzifələrini icra edərkən öhdəliyin şərtlərinə müvafiq surətdə hərəkət etməmiş, yəni şərtləşdirilmiş vaxtda pul vəsaitini ödəməmiş, ona görə də, MM-nin 425.1-ci maddəsinin tələblərini pozmuşdur.

MM-nin 427.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq, əgər öhdəlik onun icrası gününü və ya icra edilməli olduğu vaxt dövrünü nəzərdə tutursa və ya müəyyənləşdirməyə imkan verirsə, öhdəlik həmin gün və ya bu cür dövr ərzində istənilən an icra edilməlidir.

R.A.Tağıyev öhdəliyi müqavilədə nəzərdə tutulmuş gündə yerinə yetirmədiyinə görə həmin maddənin tələblərini də pozmuşdur.

MM-nin 442-ci maddəsinə görə, öhdəliyin icra edilməməsi dedikdə onun pozulması və ya lazımcına icra edilməməsi (vaxtında icra edilməməsi, mallarda, işlərdə və xidmətlərdə qüsurlarla və ya öhdəliyin məzmunu ilə müəyyənləşdirilmiş digər şərtləri pozmaqla icra edilməsi) başa düşülür.

R.A.Tağıyev öhdəliyi müqavilədə nəzərdə tutulmuş şərtləri pozmaqla icra etdiyinə görə həmin maddənin tələblərini də pozmuşdur.

MM-nin 443.9-cu maddəsinə əsasən, borclu öz qanuni təmsilçisinin və öhdəliklərinin icrası üçün xidmətlərindən istifadə etdiyi digər şəxslərin hərəkətləri üçün özünün təqsirli hərəkətləri üçün olan həcmdə məsuliyyət daşmalıdır.

Mülki işin materialları ilə təsdiq olunur ki, R.A.Tağıyev öhdəliyinin icrası üçün E.Bağırovun xidmətlərindən istifadə etmiş, pul vəsaitini onun vasitəsi ilə "Buta Sığorta" ASC-nin xəzinəsinə ödəmişdir. E.Bağırovun pulu xəzinəyə ödənilməsinə gecikdirməsi MM-nin 443.9-cu maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq həmin hərəkətlərə, yəni pul vəsaitinin ödənilməsinin vaxtında həyata keçirilməməsinə görə R.A.Tağıyevin tam həcmdə məsuliyyətinə səbəb olur.

MM-nin 448.1-ci maddəsinə əsasən, əgər bu Məcəllə ilə və müqavilə ilə ayrı qayda müəyyənləşdirilməyibsə, borclu onun risk dairəsinə daxil olan öhdəliklərin icra edilmədiyi bütün hallar üçün cavabdehdir.

MM-nin 448.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq, borclu öz öhdəliklərinin hər bir təqsirli pozuntusu (hərəkət və ya hərəkətsizlik) üçün məsuliyyət daşıyır. Borclunu təqsirə görə, yəni qərəzə və ya kobud ehtiyatsızlığa görə məsuliyyətdən qabaqcadan azad etmək olmaz.

MM-nin 448.3-cü maddəsinə görə, borclu öz qanuni təmsilçilərinin və öhdəliyinin tamamilə və ya hissə-hissə icrası üçün xidmətlərindən istifadə etdiyi şəxslərin hərəkəti və ya hərəkətsizliyi üçün öz hərəkəti və ya hərəkətsizliyi üçün olan dərəcədə məsuliyyət daşmalıdır.

İstinad olunan maddi hüquq normalarının tələblərindən çıxış edərək, məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, müqavilə öhdəliklərinin pozulmasına görə R.A.Tağıyev özü məsuliyyət daşmışdır.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisəli hüquq münasibətinə tətbiq etdiyi maddi hüquq normalarının şərhində səhvə yol verməsini və tətbiq edilməli olan maddi hüquq normalarını tətbiq etməməsinə qətnamənin ləğvi üçün əsas hesab etmişdir.

Qətnamə subyektiv mülahizələrlə deyil, məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlarla əsaslandırılmalıdır.

Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 23 noyabr 2015-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun cavabdehlər Mingəçevir şəhəri 2 saylı DNK-ya, İvançenko Oleq Fyodoroviçə və maraqlı şəxs Azərbaycan Respublikası ƏMDK-nın yanında DƏDRX-nin 17 saylı Ərazi İdarəsinə qarşı daşınmaz əmlakın alqı-satqı müqaviləsinin, daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın, əqdlərin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddiası əsassız hesab edilmiş, həmçinin iddia müddəti üzrsüz səbəbdən ötürüldüyündən, iddia tələbi rədd edilmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 04 aprel 2016-cı qətnaməsi ilə iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu

tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilərək Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 23 noyabr 2015-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, iş üzrə yeni qətnamə qəbul edilərək iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun cavabdehlər Mingəçevir şəhəri 2 saylı DNK-ya, İvançenko Oleq Fyodoroviçə və maraqlı şəxs Azərbaycan Respublikası ƏMDK-nın yanında DƏDRX-nin 17 saylı Ərazi İdarəsinə qarşı «daşınmaz əmlakın alqı-satqı müqaviləsinin, daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın, əqdlərin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddiası təmin edilərək iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu ilə cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç arasında Mingəçevir şəhər 2 saylı Notariat Kontorunda 24 dekabr 2013-cü ildə

bağlanmış daşınmaz əmlakın AN-I seriyalı 0400786 sayılı alqı-satqı müqaviləsi və onun nəticələrinin etibarsız hesab edilməsi qət edilmişdir.

İddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu cavabdehlər Mingəçevir şəhəri 2 sayılı DNK-ya, İvançenko Oleq Fyodoroviçə və maraqlı şəxs Azərbaycan Respublikası ƏMDK-nın yanında DƏDRX-nin 17 sayılı Ərazi İdarəsinə qarşı daşınmaz əmlakın alqı-satqı müqaviləsinin, daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın, əqdlərin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, onunla cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç arasında Mingəçevir şəhər 2 sayılı Dövlət Notariat Kontorunda bağlanmış daşınmaz əmlakın AN-I seriyalı 0400786 sayılı alqı-satqı müqaviləsinin, eləcə də DƏDRX-nin 17 sayılı Ərazi İdarəsi tərəfindən verilmiş RX seriyalı 0302386 sayılı çıxarış üzrə bağlanmış əqdlərin etibarsız hesab edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı iddia tələbini onunla əsaslandırmışdır ki, onun 86 yaşı var və özü də tənha, tək yaşayır. O, həyat yoldaşı Məhərrəмова Aqnessa Alekseyevna ilə nikahlarını 30 oktyabr 1980-ci il tarixdə Mingəçevir şəhər VVAQ Şöbəsində nikahlarını qeyd etdirməklə ailə həyatı qurmuşdur. Həyat yoldaşı Məhərrəмова Aqnessa Alekseyevna 18.12.2013-cü il tarixdə vəfat etmişdir. Onun vəfat etmiş həyat yoldaşından bir oğulluğu vardır və həyat yoldaşının övladı onun övladı olmaqla kiçik yaşlarından, 7-8 yaşlarından onlarla yaşamış, onun qayğısını, nəvazişini, maddi təminatını həyata keçirmişdir. Oğulluğu İvançenko Oleq Fyodoroviçdir, onun 18 yaşına çatanadək təlim-tərbiyəsi, təhsili ilə əlaqədar daim məktəbə getmiş, oğulluğuna aid olan məktəb məsələlərində bir valideyn kimi məktəbin müdiriyyəti və müəllimləri ilə söhbətlərdə şəxsən iştirak etmişdir. 1972-ci il təvəllüdlü oğulluğu, cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç təxminən 21 yaşlarından onlardan ayrılmış və Leninqrad şəhərində yaşamışdır. Lakin onun ahıl, tənha, xəstə vaxtında oğulluğu, cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç onu aldatmışdır. Belə ki, həyat yoldaşı Məhərrəмова Aqnessa Alekseyevna 18.12.2013-cü il tarixdə vəfat etdikdən 3 gün sonra oğulluğu İvançenko Oleq Fyodoroviç ona

bildirmişdir ki, notariat kontorunda bir sənəd var, ona imza etmək lazımdır, onun çətin vəziyyətini başa düşür, onun adından müəyyən hərəkətlər edib anasına məxsus olan müavinət pulunu (2 aylığını) alsın. O da İvançenko Oleq Fyodoroviçə həqiqətən inanmışdır. Həmçinin Oleq rus dilində danışmışdır, o isə rus dilini yaxşı başa düşür və qonşunun iştirakı ilə sonuncu ilə ünsiyyət yaratmışdır. Cavabdeh onun mənzilində də sənədlərə imza etdirmişdir və sonra həmin sənədləri özü götürərək bildirmişdir ki, həmin sənədlər ona lazımdır. Həmçinin həmin sənədlər onun bildiyi əlifba ilə deyil, başqa bir əlifbada idi və o, həmin əlifbanı oxuya, başa düşə bilmir. O, cavabdehə inanıb hər hansı bir sənədə oxumadan imza etmişdir. İndi bilmişdir ki, cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç onu aldatmışdır və o, Notariat Kontorunda alqı-satqı müqaviləsi bağlayaraq, ona məxsus olan Mingəçevir şəhəri Təbriz küçəsi ev 11 ünvanında yerləşən 3 otaqlı ümumi sahəsi 68,21 m², yaşayış sahəsi 47,31 m² olan 29 saylı mənzili ələ keçirmişdir. Onun cavabdehlə hər-hansı bir əqdin bağlanmasından xəbəri olmamışdır. Həmin dövrdə həyat yoldaşı Məhərrəмова Aqnessa Alekseyevna vəfat etdiyinə görə o, dərin sarsıntılar, iztirablar və əsəb gərginliyi keçirdiyinə görə, hal-hazırda da bu vəziyyətdə təkrarən eyni şok vəziyyətində olması ilə əlaqədar, həmin dövrdə hər hansı bir əqdin bağlanmasını bilməmişdir. Cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç onu aldatmaqla, onun ağır vəziyyətindən sui-istifadə etməklə, onun mənzilini ələ keçirmişdir. Hesab edir ki, İvançenko Oleq Fyodoroviç onu aldatdığına görə həmin əqd etibarsız hesab olunmalıdır. Belə ki, həmin dövrdə əqdlər onun özünü idarə edə bilməməsi, həyat yoldaşının vəfatı ilə əlaqədar keçirdiyi əsəb, gərginlik və sarsıntılar nəticəsində aldadılmaqla bağlanmışdır. Mingəçevir şəhəri 2 sayılı DNK onu aldatmaqla həmin əqdə imza etdirmişdir, ona hüquq və vəzifələri izah edilməmişdir, oğulluğunun onu aldatmaqla imzaladığı sənədlərin əsasında ona məxsus olan mənzili cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviçin adına keçirmişdir. Bundan başqa, onun özünə məxsus olan Mingəçevir şəhəri Təbriz küçəsi 11 sayılı evin 29 sayılı 3 otaqlı mənzili guya bankdan onun adına 16.000 manat keçirməklə satın alınmışdır. Əgər bu alqı-satqı müqaviləsidirsə, heç kim özünə məxsus olan evi

16.000 manata satmaz. Əgər o, oğulluğu ilə notariat kontorunun arasında belə bir fırıldaq yolu ilə ona məxsus mənzilin ələ keçirildiyini başa düşsə idi, buna yol verməzdi. Yuxarıda qeyd etdiyi kimi, o, savadsız bir insandır. İkincisi, oğulluğu, cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç ilə onun arasında düşmənçilik və ədavət olmamışdır. Belə olan təqdirdə nə üçün o, mənzili cavabdehə satmalı idi? Cavabdehin mübahisəli mənzildə qeydiyyatı yoxdur. Cavabdeh Mingəçevir şəhəri 2 saylı notariat kontoru ilə digər cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç bir-biri ilə işbirliyi düzəldərək qanunsuz yolla onun mülkiyyətində olan mənzili digər şəxsə ələ keçirməsinə rəvac vermişdir. Bundan başqa, cavabdeh, oğulluğu İvançenko Oleq Fyodoroviçi Süleymanov Süleyman Ələkbər oğlu idarə edir və ona göstərişlər verir. Halbuki, həmin şəxsi o, heç bir yerdə görməmişdir. Məhkəməyə sənəd təqdim edərkən, cavabdeh tərəfindən S.Süleymanov çıxış etmək istəyir. Beləliklə, bu şəxslərin hamısı ona oyun quraraq, onu tələyə salaraq, onu qoca yaşında tənhalığından istifadə edərək aldatmaqla mənzilini ələ keçirmişlər. Ona görə də iddia tələbi təmin edilməlidir.

Cavabdehin nümayəndəsi Mehdiyev Dərgah Hüseyn oğlu iddianı qəbul etməyərək, iddia müddətinin tətbiq edilməsi barədə ərizə təqdim etmiş və izahatında göstərmişdir ki, iddiaçı Qüdrət Məhərrəmov həqiqətən cavabdeh Oleq İvançenkonun anası Məhərrəмова Aqnessa Alekseyevna ilə rəsmi nikah münasibətlərində olmuş və ər-arvad kimi birgə yaşamışlar. Cavabdeh Oleq İvançenko da 1992-ci ilədək onlarla birgə yaşamış, 11 saylı orta məktəbdə təhsil alaraq həmin məktəbi bitirmiş, habelə Mingəçevir Avarçəkmə İdman Bazasında kanoe avarçəkmə idman növü ilə məşğul olmuşdur. Cavabdeh 1992-ci ilin axırlarına yaxın RF-nin Sankt-Peterburq şəhərinə getmiş və orada işləyərək yaşamışdır. İldə bir neçə dəfə Mingəçevirə evlərinə gəlib-getmiş, habelə anasına və iddiaçıya pul göndərərək onlara köməklik göstərmişdir. 2013-cü ilin iyun ayında anası Aqnessa ağır xəstə olduğuna, xərçəng xəstəliyindən əziyyət çəkdiyinə görə Oleq anasını Moskva şəhərinə müayinə və müalicəyə aparmış və Aqnessanın qızı Yekaterinanın evində qalmışlar. 2013-cü ilin sentyabr ayında Oleq anasını yenidən

Mingəçevir şəhərinə evinə gətirmiş və özü Sankt-Peterburq şəhərinə qayıtmışdır. Bundan sonra Oleqin anasının vəziyyəti pisləşdiyinə görə Oleq yenidən 2013-cü ilin noyabr ayında Mingəçevir şəhərinə gəlmiş, özü ilə kifayət qədər pul götürərək anasını yenidən Moskvaya və Sankt-Peterburqa xəstəxanaya aparmaq istəmiş, lakin anası Aqnessa müalicənin köməyi olmayacağını deyil, inad göstərərək heç yere getmək istəmədiyini və Oleqin onun yanında qalmasını istəmişdir. Oleq anasının və iddiaçının yanında qalmış və anası 2013-cü ilin dekabr ayında vəfat etmişdir. Oleq anasının bütün dəfn və yas mərasimini öz vəsaiti hesabına həyata keçirmişdir. Yasdan yığılan pula isə anası Aqnessanın qəbr üstü götürülmüşdür. Oleq anasının həmçinin doqquz yas mərasimini də keçirmişdir. Oleq və iddiaçı razılığa gəlmişlər iki, iddiaçının evi Oleqin adına notarial qaydada alqı-satqı yolu ilə rəsmiləşsin, alqı-satqıdan əldə olunan 16.000 manat pulla iddiaçı ömrünün sonunadək bu evdə yaşasın, istəsə özünə baxmağa, ev-eşikdə təmizlik işləri aparmağa qulluqçu tutsun, Oleq isə əlavə olaraq ona bir neçə müddətə aybay pul göndərsin. Bu razılışmadan sonra iddiaçı Qüdrət Məhərrəmov və Oleq İvançenko sənəd toplamış, alqı-satqı üçün xüsusi notarius Nidayət Bəşir oğlu Rzayevin yanında olmuşlar və onun yanında 24.12.2013-cü il tarixli AN-I seriyalı 0400786 sayılı 47/03-1435 reyestr nömrəli alqı-satqı müqaviləsi bağlamış və mənzili 16.000 manata almışdır. Müqaviləni tərəflər imzalamazdan əvvəl onların hər ikisi notariusun məktubu əsasında Texnika Bankda olmuş, Oleq banka 16.000 manat ödəniş edərək, ödəniş qəbzini almış, həmin qəbzi notarius təqdim etdikdən sonra müqaviləni imzalamış, bundan sonra notarius iddiaçı Q.Məhərrəмова bankdan pulu götürmək üçün çek vermiş və Qüdrət Məhərrəmov həmin çeklə bankdan alqı-satqı pulunu götürmüşdür. Müqavilə imzalanarkən Q.Məhərrəmov savadsız olduğuna görə müqaviləni qanunvericiliyə müvafiq olaraq şahid qismində Əbdülhəsən Mirzəyev də satıcı tərəfindən imza etmişdir. Bu əməliyyatdan sonra tərəflər arasında heç bir mübahisə olmamış, Oleq anasının qırx və il yas mərasimlərində iddiaçı ilə birgə olmuş, habelə 2014-cü ilin may ayında 10 günlük Mingəçevirdə iddiaçının yanında olmuşdur.

Mübahisə isə Oleqin deməsinə görə, iddiaçının evinə 2014-cü ilin noyabr ayından Əmirova Elza Əmrah qızının gəlib-getməsindən sonra yaranmış, evi Elza Əmirova ələ keçirmək üçün Qüdrət Məhərrəmovu ələ alaraq ona mübahisə yaratmağa təsir etmişdir. Həmçinin Elza iddiaçını dilə tutaraq ona məxsus avtomobili və qarajı da satdırmışdır. İndi isə nəyin bahasına olursa-olsun, qanuni yolla Oleqin aldığı bu mənzili geri qaytarıb ələ keçirmək istəyir, bunun üçün onunla Elza nikah bağlamağa da cəhd göstərir. İşin bu hallarını təsdiq edən şahidlər də var. Elzanı isə iddiaçı ilə onunla birgə işləyən, qonşu binada yaşayan Asif adlı şəxs tanış etmişdir. İddiaçı Qüdrət Məhərrəmovun bundan əvvəl Mingəçevir şəhər Məhkəməsinə müraciət etdiyi və məhkəmənin dəftərxanasında 13.04.2015-ci il tarixdə 2-1069 daxilolma nömrəsi ilə qeydə alınmış eyni tərəflər arasında, eyni predmet barəsində və eyni əsaslarla olan iddia ərizəsində göstərdikləri ilə hazırkı iddia ərizəsində göstərdikləri məlumatlar arasında ziddiyyət var və bu ziddiyyətli fikirlər onun tələbinin həqiqətə uyğun olmamasından, qeyri-səmimiliyindən xəbər verir. Belə ki, birinci iddia ərizəsində iddiaçı Qüdrət Məhərrəmov göstərir ki, o, həqiqətən öz təklifi və xoşu ilə mülkiyyətində olan mənzilini oğulluğu Oleqin adına keçirmək üçün Oleqi notarius Nidayət Rzayevin yanına aparmış və orada sənədlərə imza etmişdir. Hazırkı iddia ərizəsində isə göstərir ki, «həyat yoldaşı Aqnessa vəfat etdikdən üç gün sonra oğulluğu Oleq ona guya demişdir ki, notariat kontorunda bir sənəd var, ona imza etmək lazımdır, onun çətin vəziyyətini başa düşür, onun adından müəyyən hərəkətlər edib anasına məxsus olan müavinat pulunu (2 aylığını) alsın. O da İvançenko Oleq Fyodoroviçə həqiqətən inanmışdır. Həmçinin Oleq rus dilində danışmışdır, o isə rus dilini yaxşı başa düşür. Onun cavabdehlə hər-hansı bir əqdin bağlanmasından xəbəri olmamışdır». İş materiallarından görüldüyü kimi, iddiaçı ilə alıcı Oleq İvançenko arasında bağlanmış alqı-satqı müqaviləsi qanuna uyğun qaydada bağlanmış, daşınmaz əmlakın özgəninkiləşdirilməsinə dair qanunvericiliyin bütün tələblərinə və hüquq normalarına riayət olunmuş, heç bir hüquq pozuntusuna yol verilməmiş, alqı-satqıya dair Mülki Məcəllədə müəyyən edilmiş şərtlər və tələblər

pozulmamışdır. Digər tərəfdən Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 167 sayılı 2000-ci il 11 sentyabr tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş «Notariat hərəkətlərinin aparılması qaydaları haqqında Təlimat» in 22-ci bəndinə görə şəxs əqdi, ərizəni və ya başqa sənədi cismani qüsurlu, xəstəliyinə və ya hər hansı başqa səbəbə görə özü imzalaya bilmədikdə, əqdi, ərizəni və ya digər sənədi onun tapşırığı ilə, onun iştirakı ilə və notariusun iştirakı ilə başqa şəxs imzalaya bilər. Beləliklə, mübahisələndirilən alqı-satqı müqaviləsi notarius tərəfindən təsdiq edilərkən əqdlərin təsdiq edilməsi qaydaları pozulmamış və bu müqavilə qanuna uyğun qaydada bağlanaraq təsdiq edilmişdir. Ona görə də iddia tələbi rədd edilməlidir.

Cavabdeh Mingəçevir şəhər 2 sayılı notariat kontorunun xüsusi notariusu Rzayev Nidayət Bəşir oğlu məhkəməyə göndərdiyi məktubunda göstərmişdir ki, iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu Mingəçevir şəhəri, Təbriz küçəsi evyerləşən 29 iş №-limənzilini Mingəçevir şəhər 2 sayılı notariat kontorunda 24.12.2014-cü il tarixdə bağlanmış 4Ə-1435 reyestr sayılı müqavilə ilə Rusiya Federasiyasının vətəndaşı İvançenko Oleq Fyodoroviçə 16000 manata satmışdır. Notariat əməliyyatı aparılan zaman müqavilənin mahiyyəti, tərəflərin hüquq və vəzifələri, hüquqi məlumatsızlığın vura biləcəyi ziyan tərəflərə geniş izah edilmişdir. Alqı-satqı əməliyyatından sonra notariusun "Bank Texchnique" ASC Mingəçevir filialındakı depozit hesabından satış məbləğini götürmək üçün

BT №076765 sayılı çek verilmiş, ödənilməli məbləğ bank vasitəsi ilə alınmışdır. Qüdrət Məhərrəmov notariat əməliyyatı aparıldıqdan təqribən bir il sonra notariat kontoruna müraciət etdikdə və məhkəmə baxışı zamanı notariat əməliyyatının mahiyyətini başa düşmədiyini bildirmişdir. Halbuki, müqavilənin məzmunu ona tam izah edilmiş, mənzilə mülkiyyət hüququnun ondan O. İvançenkoya keçəcəyi bildirilmişdir. Məhkəmədən işə baxan zaman yuxarıda yazılanları nəzərə almağın xahiş etmişdir.

Cavabdeh Mingəçevir şəhəri 2 sayılı Dövlət Notariat Kontoru Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin qeyd olunan qətnaməsindən verdiyi kassasiya şikayətində apellyasiya

instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilərək mülki işin yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 152.1, 152.5, 337.1, 339.2-ci maddələrinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, Qüdrət Məhərrəmovla Oleq İvançenko arasında bağlanmış və notarus tərəfindən təsdiq edilmiş 24 dekabr 2013-cü il tarixli alqı-satqı müqaviləsinin qanuna uyğun olması, müqavilənin bağlanmasında notariat haqqında qanunun və notariat əməliyyatlarının aparılması haqqında təlimatın tələblərinə riayət edilməsi nəzərə alınmamış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilərək iddia tələbinin rədd olunması barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 152.1, 354.1, 354.2, 372.1, 375.2, 376-cı maddələrinin, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 14.2-ci maddəsinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası qəbul etdiyi qətnaməni gəlidiyi nəticənin maddi hüquqi əsası kimi Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 6.1, 6.2, 14.2.1, 152.1, 152.5, 337.1, 339.2, 567, 178.1, 1133.1-ci maddələrinə istinad etməklə onunla əsaslandırmışdır ki, iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu Mingəçevir şəhəri Təbriz küçəsindəki 11 saylı evin mülkiyyətində olan 29 saylı mənzilini 19 mart 2007-ci ildə gəlini Nağıyeva Zərxanım Mikayıl qızına vəsiyyət edərkən də, 24 dekabr 2013-cü ildə oğulluğu İvançenko Oleq Fyodoroviçlə həmin mənzilə dair alqı-satqı müqaviləsini bağlayarkən də Mingəçevir şəhər 2 saylı notariat kontorunun xüsusi notariusu Rzayev Nidayət Bəşir oğlunun xidmətindən istifadə etmişlər. Hər iki əqd eyni şəxs, yəni, Mingəçevir şəhər 2 saylı notariat kontorunun xüsusi notariusu Rzayev Nidayət

Bəşir oğlu tərəfindən təsdiq edilmişdir. Birinci instansiya məhkəməsi mübahisəli evlə bağlı artıq bir dəfə həyata keçirilmiş vəsiyyətnamə olmasına diqqət yetirməmiş, bu istiqamətdə araşdırma aparmamış, vəsiyyətnamənin verilməsinin və alqı-satqının aparılmasının əsas səbəblərini müəyyən etməmiş, alqı-satqı müqaviləsi təsdiq edilməmişdən əvvəl və sonra tərəflər arasında olan münasibətləri araşdırmamış, alqı-satqı müqaviləsində satılan əmlakla, vəsiyyətnamədə göstərilən əmlakın eyni əmlak olub-olmamasına hüquqi qiymət verməmişdir. Birinci instansiya məhkəməsi nəzərə almamışdır ki, vəsiyyətnamənin tərtibi zamanı vəsiyyət olunan əmlakın miras qoyanın mülkiyyətində olması barədə sənəd təqdim etməsi tələb olunmasa da belə, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 1166-cı maddəsində fiziki şəxsin ölməsi halı üçün öz əmlakını və ya onun bir hissəsini həm vərəsələr sırasından, həm də kənar adamlar sırasından bir və ya bir neçə şəxsə qoya bilməsinin təsbit edilməsi və işin digər halları nəzərə alınmalı idi. Lakin birinci instansiya məhkəməsi işin həqiqi hallarını nəzərə almamış, iddiaçının tələbində haqlı olmaması qənaətinə gəlməkdə düzgün olmayan nəticəyə gəlmiş olsa da, iddia müddətini tətbiq edərək iddianın təmin edilməməsinə qət etməklə də düzgün olmayan nəticəyə gəldiyindən, birinci instansiya məhkəməsinin gəlidiyi nəticə işin faktiki hallarına uyğun gəlmədiyindən və birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş, iş üçün əhəmiyyəti olan halların sübut edilməməsi səbəbindən, qətnamə qəbul edilərkən maddi və prosesual hüquq normaları pozulduğundan, işdə qətnamənin apellyasiya qaydasında ləğvi üçün əsaslar olduğundan iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin olunmalı, Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 23 noyabr 2015-ci il tarixli, 2(051)-2976/2015 nörməli qətnaməsi ləğv olunmalı, iş üzrə yeni qətnamə qəbul edilməli, həmin qətnamə ilə iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun cavabdehlər Mingəçevir şəhəri 2 saylı DNK-ya, İvançenko Oleq Fyodoroviç və maraqlı şəxs Azərbaycan Respublikası ƏMDK-nın yanında DƏDRX-nin 17 saylı Ərazi İdarəsinə qarşı daşınmaz əmlakın alqı-satqı müqaviləsinin, daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarışın,

əqdlərin etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddiası təmin edilməlidir.

Aşağıdakı əsaslara görə kassasiya məhkəməsi apellyasiya instansiya məhkəməsinin qətnaməsini ləğv etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin:

- 394-cü maddəsinə əsasən bir tərəfin daşınmaz əşyaya mülkiyyəti digər tərəfə vermək və ya əldə etmək barədə öhdəlik götürdüyü müqavilə notariat qaydasında təsdiqlənməlidir.

- 331.4-cü maddəsinə əsasən əgər fiziki şəxs bədən qüsurlu, xəstəliyinə və ya savadsızlığına görə əqdi özü imzalaya bilmirsə, əqdi onun xahişi ilə başqa fiziki şəxs imzalaya bilər. Başqa fiziki şəxsin imzası əqdi bağlayanın özünün imza edə bilməməsinin səbəbləri göstərilməklə, notarius tərəfindən və ya bu cür notarial hərəkəti etməyə hüququ çatan digər vəzifəli şəxs tərəfindən təsdiqlənməlidir.

- 337.1-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllədə müəyyənləşdirilmiş şərtləri pozmaqla bağlanmış əqd etibarsızdır. Etibarsız əqdlər mübahisə edilən əqdlər və ya əhəmiyyətsiz əqdlər ola bilər.

339.2-ci maddəsinə əsasən şəxs əqd bağlanması məqsədilə aldadıldıqda həmin əqdi mübahisələndirə bilər. Belə mübahisələndirmə əqdin aldatma olmadan bağlana bilməyəcəyinin aşkar olduğu hallarda həyata keçirilir. Əgər tərəflərdən biri, aşkar edilsəydi, digər tərəfin əqd bağlamayacağı hallar barəsində susmuşsa, aldadılmış tərəf əqdi mübahisələndirə bilər. Barəsində susulan hallar barəsində məlumat vermək vəzifəsi yalnız o zaman ola bilər ki, digər tərəf vicdanla bunu gözləsin.

339.3-cü maddəsinə əsasən aldatma yolu ilə bağlanmış əqdin mübahisələndirilməsi üçün tərəfin yanlış məlumat verərkən fayda götürmək məqsədini, yaxud digər tərəfə zərər vurmaq məqsədini güdmüş olduğunun əhəmiyyəti yoxdur. Üçüncü şəxs tərəfindən aldadılma halında, əgər bu əqddən fayda götürən şəxs aldatmadan xəbərdar idisə və ya xəbərdar olmalı idisə, əqd mübahisələndirilə bilər. Əgər hər iki tərəf aldatma yolu ilə hərəkət etmişsə, onlardan heç birinin ixtiyarı yoxdur ki, aldadıldığına istinad edərək əqdi mübahisələndirsin və ya zərərin əvəzinin ödənilməsinə tələb etsin.

İş materiallarında olan sənədlərdən, o cümlədən nikahın bağlanması haqqında

şəhadətnamədən, 31 iyun 1994-cü il tarixli qeydiyyat vəsiqəsindən, ölüm haqqında şəhadətnamədən, alqı-satqı müqaviləsinin bağlanması ilə bağlı sənədlər, alqı-satqı müqaviləsi və daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindən çıxarış, ödəniş qəbzlərindən görünür ki, iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu ilə Vorobyova Aqnessa Alekseyevna arasında 30 oktyabr 1980-cı il tarixdə Mingəçevir şəhər VVAQ şöbəsində 54 sayılı akt qeydi ilə nikah bağlanmışdır. 30 iyun 1994-cü il tarixdə Mingəçevir şəhəri Təbriz küçəsi 11 sayılı evin 29 sayılı mənzilinə dair Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun adına 3M-1-132 reyestr sayılı qeydiyyat vəsiqəsi verilmişdir. Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun arvadı Məhərrəmov Aqnessa Alekseyevna 18 dekabr 2013-cü il tarixdə Mingəçevir şəhərində, xərcəng xəstəliyindən vəfat etmişdir. İddiaçı Q.Q.Məhərrəmov mənzil satılan dövrdə qeyd olunan mənzildə yalnız özü qeydiyyatda olmuşdur və o, mənzili özgəninkiləşdirilmədən öncə Azərbaycan Respublikasının ƏMDK-nın yanında DƏDRX-nin 17 sayılı ərazi idarəsindən daşınmaz əmlakın təsvirinə, dövlət qeydiyyatına alınmış hüquqlara və onların məhdudlaşdırılmasına (yüklülyünə) dair dövlət reyestrindən arayış almışdır. Satıcı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu və alıcı İvançenko Oleq Fyodoroviç Mingəçevir şəhər 2 sayılı notariat kontoruna 24 dekabr 2013-cü il tarixdə ərizə ilə müraciət edərək, mənzilin 16.000 manata alqı-satqısı barədə razılığa gəldiklərini bildirmişlər. Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu notariat kontoruna eyni tarixli digər ərizə verərək subay olduğunu, mənzilə kənar şəxslərin hüquqlarının olmadığını bildirmişdir.

24 dekabr 2013-cü il tarixdə İvançenko Oleq Fyodoroviç mənzilin alqı-satqı müqaviləsi üzrə dəyərini-16.000 manatı banka ödəyərək bu barədə qəbz almışdır.

24 dekabr 2013-cü il tarixdə Mingəçevir şəhər 2 sayılı notariat kontorunda tərəflər arasında Mingəçevir şəhəri Təbriz küçəsi 11 sayılı evin 29 sayılı mənzilinə dair AN-I seriyalı 040086 sayılı alqı-satqı müqaviləsi bağlanmışdır. Həmin müqavilə imzalanarkən satıcı Q.Q.Məhərrəmov savadsız olduğuna görə, onun tapşırığı və iştirakı ilə əvəzinə müqaviləni Mingəçevir şəhəri, Q.Nəbi küçəsi, ev 45-də qeydiyyatda olan Mirzəyev Əbdülhəsən Mirzə

oğlu imza etmişdir. Həmin alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğluna 16 000 məbləğində pulu götürməsi üçün müvafiq çek təqdim olunmuşdur. Mənzilin alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra, yeni mülkiyyətçi İvançenko Oleq Fyodoroviçin adına Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında DƏDRX-in 17 sayılı Ərazi idarəsi tərəfindən 24 dekabr 2013-cü il tarixdə 0302386 sayılı daşınmaz əmlakın dövlət reyesterindən çıxarış verilmiş, həmçinin yeni mülkiyyətçinin adına pasport tərtib edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 77.1-ci maddəsinə əsasən hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

İddiaçı Q.Q.Məhərrəmov cavabdeh O.F.İvançenko tərəfindən aldadıldığını göstərsə də, lakin cavabdehlər tərəfindən onun aldadıldığını təsdiq edən heç bir sübut məhkəməyə təqdim etməmişdir.

Bundan əlavə, iş materiallarında olan Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin 14 iyul 2015-ci il tarixli qərarı ilə baxılmamış saxlanılmış iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviçə və 3-cü şəxs Rzayev Nidayət Bəşir oğluna qarşı alqı-satqı müqaviləsinin, mənzilin satılmasına dair çıxarışın, Süleymanov Süleyman Ələkbər oğluna verilmiş 24 dekabr 2013-cü il tarixli Oleq Fyodoroviç İvançenkonun hüquqlarının müdafiə edilməsinə dair notariat kontorunun təsdiq etdiyi etibarnamənin, vətəndaş Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun əsassız olaraq fəaliyyət qabiliyyətli hesab edilməsi faktının etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iddia ərizəsində Oleqlə aralarında olan razılığa əsasən mənzilini sonuncuya bağışlamaq üçün 2013-cü ilin dekabr ayında Mingəçevir şəhərindəki 2 saylı notarius gedib şərikli fikirlərini notarius bildirdiklərini göstətmişdir.

Hazırkı iş üzrə verdiyi iddia ərizəsində və izahatında isə iddiaçı Q.Q.Məhərrəmov göstərmişdir: “həyat yoldaşım Məhərrəmov Aqnessa Alekseyevna 18.12.2013-cü il tarixdə vəfat etdikdən 3 gün sonra oğulluğum İvançenko Oleq Fyodoroviç mənə bildirdi ki, ata, notariat kontorunda bir sənəd var, ona imza etmək lazımdır, mən sənənin indi çətin vəziyyətini başa düşürəm və sənənin adından müəyyən

hərəkətlər edib anama məxsus olan müavinət pulunu (2 aylığını) alım. Mən də oğulluğum İvançenko Oleq Fyodoroviçə həqiqətən inandım. Həmçinin Oleq mənəmlə rus dilində danışdı, mən isə rus dilini yaxşı başa düşmürdüm və qonşunun iştirakı ilə onunla ünsiyyət yaradırdım. Onu da qeyd edirəm ki, cavabdeh mənə mənzilində də sənədlərə imza etdirdi və sonra həmin sənədləri özü götürərək bildirdi ki, həmin sənədlər mənə lazımdır. Həmçinin həmin sənədlər mənə bildiyim əlifba ilə deyil, başqa bir əlifbada idi və mən həmin əlifbanı oxuya, başa düşə bilmirəm. Mən də ona inanıb hər hansı bir sənədə oxumadan imza etmişəm. İndi bildiyəm ki, cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç mənə aldatmışdır və o, Notariat Kontorunda alqı-satqı müqaviləsi bağlayaraq mənə məxsus olan Mingəçevir şəhəri Təbriz küçəsi ev 11 ünvanında yerləşən 3 otaqlı ümumi sahəsi 68,21 m², yaşayış sahəsi 47,31 m² olan 29 saylı mənzilimi ələ keçirmişdir. Mənim onunla hər hansı bir əqdin bağlanmasından xəbərim olmamışdır.”

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin:

- 372.1, 372.6, 372.7-ci maddələrinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi işə işdə olan və əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında mahiyyəti üzrə baxır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin əsaslılığını onun barəsində açıq və ya dolayısı ilə mübahisə edilən hissəsi üzrə, şikayət qərarın ləğv edilməsinə yönəldikdə və ya apellyasiya şikayətində və ona etirazlarda ifadə olunmuş dəlillərə əsasən mübahisənin predmeti bölünməz olduqda isə tam yoxlayır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq, məhkəmənin maddi və prosessual hüquq normalarına riayət etməsini yoxlayır.

- 9-cu maddəsinin tələbinə əsasən ədalət mühakiməsi çəkişmə, tərəflərin bərabərliyi və faktlar əsasında həyata keçirilir...Hakim bütün hallarda prosesin çəkişmə prinsipini təmin etməlidir. O, öz qərarını yalnız tərəflərin çəkişmə prinsipinə əsasən müzakirə etdiyi dəlillərlə, onların verdiyi izahatlarla, sənədlərlə əsaslandırılmalıdır. Məhkəmə, qərarını tərəfləri dəvət etmədən özünün qulluq mövqeyinə görə

irəli sürdüyü hüquqi dəlillərlə əsaslandırma bilməz.

-88-ci maddəsinə əsasən məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir. Heç bir sübutun məhkəmə üçün qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur.

-106.1-ci maddəsinin tələbinə əsasən işdə iştirak edən şəxslərin iş üçün əhəmiyyətli olan və onlara məlum olan faktlar barədə izahatları iş üzrə toplanmış digər sübutlarla yanaşı yoxlanılmalı və qiymətləndirilməlidir.

- 217.3, 217.4-cü maddəsinin tələblərinə görə isə qətnamə iş üzrə müəyyən edilmiş həqiqi hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətinə uyğun əsaslandırılmalıdır. Məhkəmə (hakim) öz qətnaməsini yalnız məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlarla əsaslandırır.

Apellyasiya qaydasında işə baxan məhkəmə kollegiyası iddiaçının yuxarıda qeyd olunan iddia ərizələrindəki ziddiyyətləri araşdırmamış və və həmin ziddiyyətlərə hüquqi qiymət verməmiş, gəlidiyi nəticəni işin müəyyən edilmiş həqiqi hallarına və tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərinə uyğun yox, hüquqi əsası olmayan subyektiv mülahizələrlə əsaslandırmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin:

-1145-ci maddəsinə əsasən miras fiziki şəxsin ölümü və ya məhkəmə tərəfindən ölmüş elan edilməsi ilə açılır.

-1151-ci maddəsinə əsasən mirasa (miras əmlaka) miras qoyanın öldüyü məqamədək malik olduğu əmlak hüquqlarının (miras aktiv) və vəzifələrin (miras passivi) toplusu daxildir. Mirasa ümumi mülkiyyətdən ölnə çatması pay, əmlakın naturada bölünməsi mümkün olmadıqda isə bu əmlakın dəyəri daxildir.

-1166-cı maddəsinə əsasən fiziki şəxs ölməsi halı üçün öz əmlakını və ya onun bir hissəsini həm vərəsələr sırasından, həm də kənar adamlar sırasından bir və ya bir neçə şəxsə qoya bilər.

-1185-ci maddəsinə əsasən Notarius, vəsiyyətnaməni təsdiqləmiş digər şəxs, şahid, habelə vəsiyyətnaməni vəsiyyət edənin əvəzinə imzalamış şəxslər vəsiyyətnamənin

məzmununa, tərtibinə, dəyişdirilməsinə və ya ləğvinə aid məlumatları miras açılanadək açıqlaya bilməzlər.

-1224-cü maddəsinə əsasən vəsiyyətnamə xeyrinə vəsiyyətnamə tərtib edilmiş şəxs vəsiyyət edəndən tez öldükdə, vəsiyyət edilmiş əmlak vəsiyyət edənin sağlığında itirildikdə və ya onun tərəfindən özgəninkiləşdirildikdə, yeganə vərəsə mirası qəbul etməkdən imtina etdikdə qüvvədən düşür.

Mülki qanunvericiliyin qeyd olunan normalarından görüldüyü kimi vəsiyyət edən vəsiyyət etdiyi əmlakı sağlığında özgəninkiləşdirdikdə, o cümlədən satdıqda, vəsiyyətnamə qüvvədən düşür. Miras qoyanın sağlığında özgəninkiləşdirdiyi əmlak mirasa daxil deyildir və miras kimi mübahisələndirilə bilməz.

Qeyd olunan maddi hüquq normalarının müddəələrindən görüldüyü kimi iddiaçı Q.Q.Məhərrəmovun mülkiyyətində olan mübahisəli mənzili 19 mart 2007-ci il tarixdə gəlini Nağıyeva Zərxanım Mikayıl qızının vəsiyyət etməsi onun sonradan həmin əmlaka dair sərəncam vermək hüququnun məhdudlaşdırılması və ya onun bu hüquqdan məhrum edilməsi üçün əsas ola bilməz. Həmçinin qanunvericiliyinin yuxarıda şərh edilən normasının tələbinə əsasən notariusun tərəflər arasındakı mübahisəli alqı-satqı müqaviləsini təsdiq edən zaman mübahisəli mənzili Q.Q.Məhərrəmovun 19 mart 2007-ci il tarixdə Z.M.Nağıyevaya vəsiyyət etməsi barədə vəsiyyətnamənin məzmunu, dəyişdirilməsi və ləğv edilməsinə (qüvvədən düşməsinə) aid məlumatları səlahiyyəti olmadığına görə tərəflərə açıqlaya bilməzdi.

Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi qanunvericiliyin yuxarıda şərh olunan tələblərinin nəzərə alınmadan qəbul etdiyi qətnaməni həm də onunla əsaslandırılmışdır ki, "mübahisələndirilən əqdi təsdiq edən notarius Rzayev Nidayət Bəşir oğlu bundan əvvəl vəsiyyətnaməni təsdiq etməklə artıq Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun adında mülkiyyət olmasını və həmin əmlakı gəlini Nağıyeva Zərxanım Mikayıl qızına vəsiyyət etməsini bildiyi halda, Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun mülkiyyət hüququ ilə özünə məxsus olan əmlakını vəsiyyət etməsinə, sonradan isə satmasının hüquqi nəticələri barədə

tərəflərə izah verməli olmasına birinci instansiya məhkəməsi diqqət yetirməmişdir. Qanunvericiliyin tələb etdiyi kimi Nağıyeva Zərhanım Mikayıl qızının adına olan vəsiyyətnamə qüvvədə olduğu təqdirdə Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlunun ölən gününə miras açılması mümkün olmayacaq, bu zaman onun sağlığında ikən notarial qaydada təsdiq etdiriyi vəsiyyətnamənin artıq heç bir hüquqi qüvvəsi olmamaqla son nəticədə onun həm qanun, həm də vəsiyyət üzrə vərəsələrinin hüquqlarının pozulmasına, onlar arasında müəyyən narazılıqların, hətta məhkəmə çəkişmələrinin baş verməsinə gətirib çıxaracaqdır.”

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi iş materiallarında olan ərizə, alqı-satqı müqaviləsi və qəbzlərdən görünür ki, mübahisəli mənzilin alı-satqı müqaviləsi ilə iddiaçı Q.Q.Məhərrəmov mənzilini 16.000 manata cavabdeh O.F.İvançenkoya satmış və sonuncu 16.000 manat pulu banka ödəyərək bu barədə 24 dekabr 2013-cü il tarixli qəbz almış, alqı-satqı müqaviləsi bağlandıqdan sonra isə iddiaçı Q.Q.Məhərrəmov 16.000 manat məbləğində pulu bankdan götürməsi üçün 24 dekabr 2013-cü il tarixli BT 076765 sayılı çek vermişdir və işin bu halını tərəflər mübahisələndirməmişlər.

Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi işin qeyd olunan halı ilə bağlı belə nəticəyə gəlmişdir ki, “cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç 18 dekabr 2013-cü ildə ölmüş anası Məhərrəmov Aqnessa Alekseyevnanın dəfninə gələrkən onun Mingəçevir şəhərində yaşamaq üçün qalmaq, orada özü üçün ev almaq və həmin evi almaq üçün özü ilə ehtiyacı olduğundan daha çox pul gətirmək fikri olmamışdır. Mübahisəli evin alqı-satqısı ilə bağlı cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç tərəfindən banka qoyulmuş pul 16.000 manat olmuşdur ki, həmin pulu cavabdehin Rusiyadan Azərbaycana manat şəklində deyil, ya Rusiya rublu ya da başqa bir xarici valyuta şəklində gətirməsi halında mümkün ola bilərdi. Cavabdehin adından banka yuxarıda göstərilən məbləğdə pulun qoyulması iş materiallarında olan qəbzın surəti ilə təsdiq edilsə də, həmin pulun cavabdehdə olması, hansı valyutadan, hansı şəraitdə və kimin tərəfindən Azərbaycan manatına çevrilməsi barədə cavabdeh tərəfindən

məhkəməyə heç bir sübut təqdim edilməmişdir. “

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iddia tələbinin əsaslı olmasını təsdiq edən sübutlardan biri kimi qəbul etdiyi qeyd olunan xüsusatla bağlı məhkəmə kollegiyası qeyd edir ki, əvvəla cavabdeh O.F.İvançenkunun iddiaçı Q.Q.Məhərrəmovla bağladığı mənzil alqı-satqı müqaviləsi üzrə 16.000 manat ödəməsi yuxarıda göstərilən qəbzə təsdiq olunur.

İkincisi, cavabdeh O.F.İvançenkunun banka ödədiyi qeyd olunan pulu hansı valyutadan və hazırki şəraitdə kim tərəfindən manata çevirməsini iddiaçı Q.Q.Məhərrəmov mübahisələndirməmişdir.

Üçüncüsü, həmin hal, yəni cavabdeh O.F.İvançenkunun alqı-satqı müqaviləsi üzrə ödədiyi pulu hansı valyutadan və hansı şəraitdə kim tərəfindən manata çevrilməsi hazırki mülki işdə məhkəmə baxışının predmeti deyildir.

Və nəhayət digər valyutaları (pul vahidlərini) sərbəst olaraq Azərbaycan manatına çevirmək üçün 2013-cü ildə, yəni tərəflər arasında qeyd olunan alqı-satqı müqaviləsi bağlanan zaman, Azərbaycan Respublikasında, o cümlədən Mingəçevir şəhərində valyuta dəyişmə məntəqələri fəaliyyət göstərmiş, valyuta dəyişmək üçün heç bir maneə olmamışdır və bu hal hamıya bəlli olan faktır. Hamıya bəlli olan halların və ya faktların mübahisəli edilə bilməməsi və onların sübuta ehtiyacı olmaması isə Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 82.1-ci maddəsində öz əksini tapmışdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 354.2-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllənin 347.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hal istisna olmaqla, maraqlı şəxs əqdin bağlanmasına təsir etmiş zorakılığa və ya hədəyə son qoyulduğu gündən və ya əqdin etibarsız sayılmasına əsas verən halları bildiyi və ya bilməli olduğu gündən bir il ərzində əqdi mübahisə edə bilər. Vacib əhəmiyyətli yanılmanın təsiri altında bağlanmış əqd mübahisəyə əsasən məlum olduğu andan bir ay ərzində mübahisə edilə bilər.

İş materiallarından görünür ki, iş birinci instansiya məhkəməsində baxılarkən iddiaçının nümayəndəsi Dərgah Mehdiyev məhkəməyə ərizə təqdim edərək iddiaçı Q.Q.Məhərrəmovun iddia tələbi üzrə iddia müddəti keçdiyinə görə

iddia müddətinin tətbiq edilərək həmin əsasla iddianın rədd edilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı Q.Q.Məhərrəmovun nümayəndəsi Müsaqif Hüseynov məhkəməyə müddətin bərpasına dair ərizə verərək iddiaçı Q.Q.Məhərrəmov cavabdeh O.F.İvançenko tərəfindən aldadılaraq onunla alqı-satqı müqaviləsi bağladığını yeni bildiyini və dərhal məhkəmədə iddia qaldırdığına görə əqdlərin etibarsız hesab edilməsi barədə iddia tələbi üzrə buraxılmış müddətin bərpa edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Şahid Məmmədova İradə Məmməd qızı birinci instansiya məhkəməsində verdiyi ifadəsində göstərmişdir ki, iddiaçı ilə 19 ildir ki, qapı qonşusudurlar. Daima bir-birlərinə gediş-gəlişləri olub. İddiaçının arvadı Aqnessa xəstə idi, ona baxırdı. Belə ki, Oleq anasına iynə dərmanına pul verirdi, Rusiyadan göndərirdi, onların yeməyini də bişirirdi, ev-əşiyin təmizliyinə əl gəzdirirdi. Aqnessa 2013-cü ilin dekabr ayında vəfat edəndə Oleq gəlmişdir. Onun dəfn xərcini Oleq çəkmişdir. Aqnessanın dəfnindən 3 gün sonra Qüdrət Məhərrəmov bildirdi ki, evini Oleqə satıb. Oleq anasının yasını verdikdən sonra çıxıb getdi və bir də anasının ilində gəldi. İddiaçıya arvadının ölümündən sonra 8 ay o yardım göstərmiş, sonra isə Elza adında qadın gəlmiş, bundan sonra iddiaçı ona qulluq etməyə icazə verməmişdir.

Şahid İbrahimov Asif İbrahim oğlu isə məhkəmə iclasında verdiyi ifadəsində göstərmişdir ki, iddiaçı Qüdrət Məhərrəmovla 1983-cü ildən qonşudur. Cavabdehi anasının yasında görmüşdür. İddiaçının arvadının il dönümü zamanı Qüdrət Məhərrəmov ona bildirmişdir ki, “arvadım yeni vəfat etmişdir, həyəcanlı idim, özümdə deyildim, xəbərim olmadan evimi satmışam.”

İş materiallarında olan Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında DƏDRX-in 17 sayılı Ərazi idarəsi tərəfindən verilmiş 24 dekabr 2013-cü il tarixli arayışdan görünür ki, qeyd olunan idarə iddiaçı Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğluna mülkiyyətində olan Mingəçevir şəhəri, Təbriz küçəsi, ev 11, 2 sayılı mənzilin üzərində 24 dekabr 2013-cü il tarixə olan məlumata əsasən məhdudiyət və yüklülüyün qeydə alınmaması barədə arayış vermişdir.

Apellyasiya qaydasında işə baxan məhkəmə kollegiyası qeyd olunan şahidlərin ifadələrinə və arayışa, iş üzrə toplanmış digər sübutlara qiymət vermədən belə nəticəyə gəlmişdir ki, “... 24 dekabr 2013-cü ildə məhdud hərəkət qabiliyyətinə malik Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu ilə 20 ildən artıq vaxt ərzində Mingəçevir şəhərində yaşamamış, həmin şəhərdə yerləşən idarə, müəssisə və təşkilatları tanımayan İvançenko Oleq Fyodoroviç hətta həmin şəhərdə ev alqı-satqısı ilə məşğul olan şəxslərin bir-neçə günə görə bilmədikləri işi-birinciyə məxsus mənzilin 16000 (on altı min) manata alqı-satqısını təmin etmişlər. Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğlu özünə məxsus mənzili real qiymətindən 3 dəfə ucuz qiymətə heç bir asılılığı olmayan şəxsə satmışdır. Cavabdeh İvançenko Oleq Fyodoroviç isə Məhərrəmov Qüdrət Qədir oğluna məxsus evi öz adına keçirdikdən sonra Azərbaycanı tərk etmiş, ... iddiaçıya heç bir əlavə yardım göstərməmiş, onu satmış olduğu evdən çıxartmaqla çaşdırmışdır. Nəticədə iddiaçı evinin satılmamasından və ya hər-hansı formada özgəninkiləşdirilməməsindən əmin olmuşdur. Ona görə də, iddiaçı evinin satılmasından təqribən bir il keçdikdən sonra onun barəsində məlumat almış və müddəti ötürmədən bağlanmış müqavilənin və digər sənədlərin etibarsız hesab edilməsi üçün məhkəməyə müraciət etmişdir.”

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 337.5-ci maddəsinə görə əqd etibarsız olduqda, əgər bu Məcəllədə onun etibarsızlığının ayrı nəticələri nəzərdə tutulmayıbsa, tərəflərdən hər biri əqd üzrə aldığıların hamısını digər tərəfə qaytarmağa, alınanları eyni ilə qaytarmaq mümkün olmadıqda isə (o cümlədən alınanlar əmlakdan istifadədə, görülmüş işdə və ya göstərilmiş xidmətdə ifadə olunduqda) onun dəyərini pulla ödəməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən tərəflər arasında bağlanmış qeyd olunan alqı-satqı müqaviləsi etibarsız hesab edilməsinə baxmayaraq cavabdeh O.F.İvançenkonun alqı-satqı müqaviləsində göstərilən banka ödədiyi 16.000 manat pulun iddiaçı Q.Q.Məhərrəmovun ona verilmiş yuxarıda göstərilən çek əsasında bankdan alıb-almamasını aydınlaşdırmamış və cavabdeh

O.F.İvançenkonun ödədiyi 16.000 manat pulun ona qaytarılmaqla tərəflər ilkin vəziyyətə qaytarılmamış, nəticədə qeyd olunan maddi hüquq normasının da tələblərinə riayət edilməmişdir.

İşin şərh olunan hallarını müzakirə edərək Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 20 sentyabr 2016-cı il tarixli qərarı ilə cavabdehlər İvançenko Oleq Fyodoroviçin kassasiya

şikayətini qismən, Mingəçevir şəhəri 2 sayılı Dövlət Notariat Kontorunun xüsusi notariusu Nidayət Rzayevin kassasiya şikayətini isə tam təmin etmiş, maddi və prosessual hüquq normları pozulduğuna görə Şəki Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının yuxarıda göstərilən qətnaməsiniləğv edərək işi yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərilmişdir.

Təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə ifadə vermiş şahidlərin əsaslı səbəblər olmadan məhkəmə iclaslarında dindirilməmələri, onların ibtidai araşdırma zamanı verdiyi ifadələrinə yekun məhkəmə aktlarında istinad edilməsi ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilmişdir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 17 dekabr 2014-cü il tarixli hökmü ilə Bayramov Azər Rəhib oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 179.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib 8 (səkkiz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən A.R.Bayramov Bakı şəhəri, S.Rəhimov küçəsi 165 ünvanında fəaliyyət göstərən “Otak Turizm Otelçilik İnşaat Limited” şirkətinin Azərbaycan Respublikasındakı nümayəndəliyinin direktorunun 01 aprel 2013-cü il tarixli 44-k sayılı əmrinə və eyni tarixli əmək müqaviləsinə əsasən “Central Park” mehmanxanasında satış üzrə menecer vəzifəsində işlədiyi 01 aprel 2013-cü il tarixdən 01 aprel 2014-cü il tarixədək olan müddətdə nümayəndəlik tərəfindən qəbul edilmiş 23 iyul 2012-ci il tarixli “Satış üzrə menecerin əmək funksiyaları”nı icra etməsi ilə bağlı “Central Park” mehmanxanasının otaqlarının istifadəyə verilməsi müqabilində daxil olan nağd pul vəsaitinin yığılması və kassaya mədaxil edilməsi üzrə məsul şəxs olmaqla müştərilərə göstərilmiş xidmətlə bağlı “Victory tour” MMC-dən müxtəlif tarixli və nömrəli kassa mədaxil orderləri cəmi 39337 (otuz doqquz min üç yüz otuz yeddi) manat, “Geo Travel” QSC-dən müxtəlif tarixli və müxtəlif nömrəli kassa mədaxil orderləri ilə cəmi 54180 (əlli dörd min yüz səksən) manat, “İmprotex” kiçik müəssisəsindən müxtəlif tarixli və müxtəlif nömrəli kassa mədaxil orderləri ilə cəmi 9116 (doqquz min yüz ona altı) manat, “Regea travel” MMC-dən müxtəlif tarixli və müxtəlif nömrəli kassa mədaxil orderləri ilə cəmi 2040 (iki min qırx) manat, “Si em key Momot Qalf BV” MMC-dən ayrı-ayrı kassa mədaxil orderləri ilə cəmi 3128 manat, həmçinin 2013-cü ilin sentyabr ayında həmin şirkətdən bank köçürməsi vasitəsilə 52339 manat olmaqla ümumilikdə 55467 (əlli

beş min dörd yüz altmış yeddi) manat, 2013-cü ilin yanvar ayında “İnsamletenqssift kvinna till” şirkətindən bank köçürməsi vasitəsilə 13500 (on üç min beş yüz) manat, 2014-cü ilin fevral ayının sonlarında “Trafko LLP” şirkətindən bank köçürməsi vasitəsilə 4610 (dörd min altı yüz on) manat, həmçinin “Karat inn” mehmanxanasından faktiki olaraq 200 (iki yüz) manat, “Caspian tour” MMC-dən faktiki olaraq 7250 (yeddi min iki yüz əlli) manat olmaqla cəmi 190500 (yüz doxsan min beş yüz) manat, eləcə də mehmanxanada yerləşdirilən müştərilər barədə məlumat, onlara göstərilmiş xidmət və ödədikləri məbləği özündə əks etdirən “Fidelio” komputer sisteminə əsasən ayrı-ayrı xarici turistlərin mehmanxananın xidmətlərindən istifadə etmələri ilə bağlı mədaxil edilmiş cəmi 178512 (yüz yetmiş səkkiz min beş yüz on iki) manat olmaqla ümumilikdə 369.012 (üç yüz altmış doqquz min on iki) manat məbləğində pul vəsaitini əldə etdikdən sonra “Otak Turizm Otelçilik İnşaat Limited” şirkətinin Azərbaycan Respublikasındakı nümayəndəliyinə məxsus “Central Park” mehmanxanasının xəzinəsinə mədaxil etməli olduğu halda, bunu etmədən həmin pulu şəxsi ehtiyacına sərf edərək, qulluq mövqeyindən istifadə etməklə ona etibar edilmiş özgə əmlakını mənimsəmə yolu ilə talayaraq “Otak Turizm Otelçilik İnşaat Limited” şirkətinin Azərbaycan Respublikasındakı nümayəndəliyinə külli miqdarda ziyan vurmuşdur.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 07 aprel 2015-ci il tarixli qərarı ilə məhkumun müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 17 dekabr 2014-cü il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 07 aprel 2015-ci il tarixli qərarından məhkum A.R.Bayramovun müdafiəçisi vəkil C.M.Mehrəliyev kassasiya

şikayət verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, cinayət işində Azər Bayramovun işlədiyi dövrdə “Central Park” otelinin maliyyə vəziyyətini əks etdirən biri-birindən fərqli 4 yoxlama aktı (“Finans Audit” MMC-nin, “Audit Group” MMC-nin, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Vergi Auditi Departamentinin və məhkəmə-mühasibatlıq ekspertizasının rəyi) olsa da, məhkəmələr həmin sənədləri müqayisəli şəkildə tədqiq etməmiş, ciddi mühasibatlıq sənədlərinin məlumatlarından irəli gəlməyən audit yoxlamalarının həqiqəti əks etdirməyən nəticələrinə əsaslanmış, oteldə maliyyə pozuntularının olmamasının qeyd olunduğu Vergi Auditi Departamentinin səyyar vergi yoxlaması aktını isə ümumiyyətlə nəzərə almamışlar.

Bundan başqa, məhkəmələr Azər Bayramovun onun ittiham aktında göstərilən məbləğdə pul vəsaitlərini mənimsəməsinə, müxtəlif müştərilərdən aldığı pulları otelin faktiki sahibi Lətif Bağırovun iradəsinə uyğun olaraq, otelin faktiki direktoru Aliyə Nuriyevaya verməsi barədə dəlillərini də yoxlamadan rədd etmişlər.

Bu və sübutların tədqiqi qaydalarının digər pozuntuları səbəbindən Azər Bayramovun barəsində əməlinə cinayət tərkibi olmadığı və təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyi halda onun CM-nin 179.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair ittiham hökmü çıxarılmışdır.

Müdafiəçi kassasiya şikayətində göstərilənləri Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 416.0.11-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halı yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsasla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 07 aprel 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və A.R.Bayramovun əməlinə cinayət tərkibi olmadığından onun barəsində cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsini xahiş edir.

Müdafiəçi Azər Bayramovun təqsirsiz olduğunu iddia edərkən xüsusilə ona istinad etmişdir ki, sonuncu “Central Park” otelində satış üzrə menecer vəzifəsində işlədiyi 01 aprel 2013-cü ildən 01 aprel 2014-cü ilədək olan dövrdə 369.012 manat məbləğində pul vəsaitini mənimsəməsini, otelin faktiki sahibinin Lətif Bağırov, faktiki direktorunun isə Aliyə

Nuriyeva olmasını, məhz onların müyyən etdiyi qaydaya əsasən yığılmış pul vəsaitlərinin otelin xəzinəsinə mədaxil edilməli olmadığını və Aliyə Nuriyevaya verilməli olduğunu, faktiki hesabatın A.Nuriyeva tərəfindən qeyri-rəsmi kitabçada aparıldığını, onun da həmin qaydaya əməl etməklə yığıdığı pulları Aliyə Nuriyevaya verdiyini, özünə isə ittihamda göstərilən məbləğdən çox az pul (təqribən 40-50 min manat) götürdüyünü ifadələrində göstərsə də, həmin ifadələr məhkəmələr tərəfindən yoxlanılmadan, əsassız olaraq rədd edilmişdir.

Müdafiəçi bu ifadələri təsdiq edən, cinayət işində olan sübut kimi Vergi Auditi Departamentinin səyyar vergi yoxlamasının 07 iyul 2014-cü il tarixli aktına əsaslanmışdır ki, hansında ki, ittihamın istinad etdiyi “Finans Audit” MMC-nin 01 aprel 2014-cü il tarixli hesabatından və “Audit Group” MMC-nin 30 aprel 2014-cü il tarixli aktından fərqli olaraq otelə daxil olmuş ümumi pul məbləği 856.664.94 manat və yaxud 809.612 manat deyil, rəsmi maliyyə sənədlərinə əsasən 2013-cü ildə ümumi dövriyyə 172.840 manat, cəmi ƏDV 22.294.09 manat göstərilmiş, MMC-lərin sənədlərində müvafiq olaraq 383.113,112 manat və 380.587 manat maliyyə vəsaitlərinin çatışmazlığı olduğu qeyd olunsa da, səyyar vergi yoxlaması aktına görə oteldə belə pozuntular olmamışdır.

Məhkəmədə şahid qismində dindirilmiş “Central Park” otelində baş mühasib işləmiş Rəhimova Səidə Balağa qızı da ifadəsində göstərmişdir ki, Azər Bayramov oteldə işlədiyi bir il müddətində ona ümumiyyətlə yığıdığı nağd pulları verməmiş, vəsaitləri kimə verməsini isə o, bilmir. Baş mühasibin ifadəsinə görə o, Azər Bayramovun işlədiyi bütöv dövr ərzində ondan hesabat belə almamışdır.

Bununla belə, həm audit yoxlamalarının aktlarında, həm də şahidlərin ifadələrində mehmanxana xidmətlərindən yığılmış pulların bir hissəsinin otelin xərclərinə sərf olunduğu qeyd olunmuşdur.

Məsələn, “Audit Group” MMC-nin 30 aprel 2014-cü il tarixli aktına görə Azər Bayramovun qəbul etdiyi 634.861 manat pul vəsaitindən 254.274 manat 40 qəpik otelin fəaliyyətini təmin etmək üçün müxtəlif sahələrə sərf edilmişdir.

Azər Bayramovun yığdığı pullardan 254.274 manat 40 qəpiyinin otelin fəaliyyətinin təmin edilməsinə sərf olunması barədə məlumat baş mühasib Səidə Rəhimovanın A.Bayramovun işlədiyi bütöv dövr ərzində mühasibatlığa heç bir vəsait verməməsi (xəzinəyə mədaxil etməməsi) barədə ifadəsi və otelin rəsmi maliyyə sənədlərinə əsasən 2013-cü il ərzində ödəmə mənbəyində tutulan vergi üzrə pozuntudan başqa heç bir çatışmazlıq aşkar etməyən Vergi Auditi Departamentinin səyyar yoxlama aktı ilə birlikdə götürülməklə nəzərə alındıqda, Bayramovun ifadəsində göstərdiyi - yığdığı pulları oteldə Lətif Bağırov və Aliyə Nuriyeva tərəfindən müəyyən edilmiş qeyri-rəsmi qaydaya əsasən mühasibatlığa verməli olmaması, əslində onun topladığı pul vəsaitlərini (bir hissəsini özünə götürməklə) qeyri rəsmi oteli idarə edən Aliyə Nuriyevaya verməsi və hesabatın da sonuncu tərəfindən qeyri-rəsmi aparılması barədə xüsusatların yoxlanılması üçün ciddi əsasların olduğunu göstərir (ən azından mühasibatlıqdan keçməyən 254.274 manat 40 qəpik kiməsə verilməli idi ki, sonradan otelin xərclərinə sərf edilə bilsin).

Bu dəlillərin yoxlanılması üçün ən zəruri olanlar isə Vergi Auditi Departamentinin səyyar yoxlama aktının araşdırılması, digər sübutlarla, o cümlədən ittihamın əsaslandığı audit yoxlamalarının nəticələri və məhkəmə-mühasibatlıq ekspertizasının rəyi ilə müqayisə edilməsi, eləcə də şahidlər Lətif Bağırov və Aliyə Nuriyeva məhkəmədə dindirilmələri idi.

Lakin, cinayət işinin materiallarından görünür ki, Vergi Auditi Departamentinin səyyar vergi yoxlaması aktı, yəni müdafiə tərəfinin Azər Bayramovun təqsirsizliyini təsdiq edən sübut kimi gətirdiyi cinayət işinin ibtidai istintaq materialları arasında olan sənəd məhkəmədə araşdırılmamış, digər sübutlarla müqayisə edilməmiş, ona nə hökmdə, nə də ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərarında qiymət verilməmişdir.

Şahidlər Bağırov Lətif Hüseynqulu oğlu və Nuriyeva Aliyə Tahir qızı isə, onların ibtidai istintaqda Azər Bayramovun gətirdiyi dəlilləri təkzib edən məzmununda, yəni təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə ifadələr vermələrinə və həmin ifadələrə ittiham aktında Azər Bayramova qarşı irəli sürülmüş ittihamı təsdiq edən sübutlar kimi istinad olunmasına baxmayaraq, birinci

instansiya məhkəməsində cinayət işinə baxılarkən nəinki dindirilməmiş, məhkəməyə belə çağırılmamışlar.

Halbuki, 03 dekabr 2014-cü il tarixli məhkəmə iclasında təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçisi Cabir Mehraliyev şahidlər Lətif Bağırovun və Aliyə Nuriyevanın məhkəmədə dindirilmələri barədə vəsatət qaldırmış və məhkəmə heç bir əsas gətirmədən həmin vəsatəti rədd etdikdən sonra, təklif etdiyi sübutlar araşdırılmadığı üçün məhkəmə istintaqının yekunlaşdırılmasına etiraz etmişdir.

Bununla belə, birinci instansiya məhkəməsi Lətif Bağırovun və Aliyə Nuriyevanın ifadələrini məhkəmədə elan etmədiyi halda, hökmdə A.Nuriyevanın ifadəsinə təqsirləndirilən şəxsin dəlillərini təkzib edən sübut qismində istinad etmiş, yəni ittihamın əsaslandırılmasında istifadə etmişdir.

Apellyasiya məhkəməsində də 12 fevral 2015-ci il tarixli vəsatətində müdafiəçi Cabir Mehraliyev şahidlər Lətif Bağırovun və Aliyə Nuriyevanın məhkəmə iclasında dindirilmələrini xahiş etmişdir.

Məhkəmə 16 fevral 2015-ci il tarixli məhkəmə iclasında vəsatəti təmin edib məhkəmə baxışının məhkəmə istintaqı aparılmaqla keçirilməsi barədə qərar qəbul etsə də, L.Bağırov və A.Nuriyeva məhkəməyə bildirişlərlə və telefon vasitəsi ilə çağırılmalarına baxmayaraq, məhkəməyə gəlməmiş, teleqramlar vasitəsi ilə xəstə olduqlarına görə məhkəməyə gələ bilmədiklərini, ibtidai istintaqda verdikləri ifadələrini təsdiq etdiklərini bildirmişlər (teleqramlarda şahidlər sadəcə xəstə olmalarına istinad etmiş, hansı xəstəliyin olmasını göstərməmiş və bunu təsdiq edən sənədləri məhkəməyə göndərməmişlər).

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi həmin teleqramlarla qane olub, şahidlərin məhkəmədə iştirak etməmələrinin səbəblərini araşdırmamış, onların bilavasitə dindirilmələri üçün cinayət-prosessual qanunun nəzərdə tutduğu digər vasitələrdən istifadə etməmişdir.

02 aprel 2015-ci il tarixli məhkəmə iclasında isə məhkəmə həmin şahidlərin ibtidai istintaq zamanı verdikləri ifadələri məhkəmə iclasında elan etmişdir.

Müdafiə tərəfi, məhkəmə Lətif Bağırovun və Aliyə Nuriyevanın məhkəmə iclasında dindirilmələrini təmin edə bilmədiyi

üçün, onların ibtidai istintaq zamanı verdikləri ifadələrinin elan edilməsinə etiraz etməmiş, bununla belə həmin şəxslərin dindirilmələrini istədiklərini bildirmişdir.

Apellyasiya məhkəməsi isə şahidlər L.Bağirovu və A.Nuriyevanı dindirmədən (onların məhkəməyə gəlməmələrinin səbəbini və bunun gercəkdən də şahidlərin məhkəmədə iştirakını istisna etdiyini dəqiq müəyyən etmədən) məhkəmə istintaqını yekunlaşdırmış və yekun qərarında onların ibtidai istintaq zamanı verdikləri ifadələrdən ittihamı təsdiq edən sübutlar kimi istifadə etmişdir.

Təsvir edilən hallarla bağlı tətbiq edilməli olan milli və beynəlxalq normalar aşağıdakılardır:

- CPM-nin 19.4, 19.4.5, 329.1 və 327.1-ci maddələri;
- İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyasının (bundan sonra mətdə Konvensiyanın) 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi və 3-cü bəndinin “d” yarım bəndi.

CPM-nin 19.4 və 19.4.5-ci maddələrində deyilir:

“19.4. Cinayət prosesini həyata keçirən orqan şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada aşağıdakı hüquqlarını təmin etməlidir:

...

19.4.5. onun əleyhinə ifadə vermiş şahidləri məhkəmə istintaqı zamanı dindirmək”.

CPM-nin 329.1-ci maddəsi isə aşağıdakı məzmunundadır:

“329.1. Şahid tərəfindən məhkəməyədək icraat, davam edən məhkəmə baxışı zamanı əvvəllər keçirilmiş məhkəmə iclasında və cari məhkəmə iclasında verilmiş ifadələrin şahidin məhkəmə iclasında iştirakı olmadan elan edilməsinə, habelə həmin ifadələrin audiyoyazısının səsləndirilməsinə, video və kino çəkilişin göstərilməsinə yalnız şahidin məhkəmə baxışına gəlməsinə istisna edən səbəblərə görə, həmçinin bu Məcəllənin 327.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş digər hallarda yol verilir”.

Maddənin mətnində istinad olunan CPM-nin 327.1-ci maddəsində göstərilən əsasdan başqa şahidin əvvəl vermiş olduğu ifadəsinin daha iki halda məhkəmədə elan edilməsinə ehtiva edir:

- şahid məhkəmədə ifadə verməkdən imtina etdikdə (maddə 327.1.1);
- şahidin əvvəl vermiş olduğu və cari məhkəmə baxışında verdiyi ifadələr arasında əhəmiyyətli ziddiyyətlər olduqda (maddə 327.1.3).

Konvensiyanın 6-cı maddəsinin müvafiq hissələrində deyilir:

“1. Hər kəs ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən... işin ədalətli... araşdırılması hüququna malikdir.

3. Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs, ən azı aşağıdakı hüquqlara malikdir:

...

(d) onun əleyhinə ifadə vermiş şahidləri dindirmək və ya bu şahidlərin dindirilməsinə nail olmaq”.

CPM-nin 329.1 və 327.1-ci maddələrini həmin Məcəllənin 19.4.5-ci maddəsi ilə birlikdə götürülməklə təfsir etdikdə aydın olur ki, CPM-nin 19.4.5-ci maddəsi ümumi qaydanı nəzərdə tutur, 329.1 və 327.1-ci maddələri isə həmin qaydadan, yəni təqsirləndirilən şəxsin onun əleyhinə ifadə vermiş şahidləri bilavasitə məhkəmədə dindirmək hüququndan istisnaları müəyyən edir.

Bu o deməkdir ki, CPM-nin 329.1 və 327.1-ci maddələrinin ehtiva etdikləri hallarda şahidlərin məhkəməyədək icraatda təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə verdikləri ifadələri məhkəmə iclasında elan edilə və həmin ifadələrdən ittiham hökmlərinin əsaslandırılmasında istifadə oluna bilər.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin və 3-cü bəndinin “d” yarım bəndinin tətbiqi məsələlərinə həsr olunmuş bir çox qərarlarında, o cümlədən “Əl-Xavaya və Taheri Birləşmiş Krallığa qarşı iş” üzrə 15 dekabr 2011-ci il tarixli, “Matisina Rusiyaya qarşı iş” üzrə 27 mart 2014-cü il tarixli, “Scholer Almaniya qarşı iş” üzrə 18 dekabr 2014-cü il tarixli, “Əfəndiyev Azərbaycana qarşı iş” üzrə 18 dekabr 2014-cü il tarixli, “Yevgeniy İvanov Rusiyaya qarşı iş” üzrə 25 aprel 2013-cü il tarixli qərarlarda təqsirləndirilən şəxsin onun əleyhinə ifadə vermiş şahidləri məhkəmədə dindirmək hüququndan istisnaları yol verilən sayır, lakin bu zaman təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun gözlənilməsinə, məhkəmə

araşdırmasının ədalətliliyinin təmin olunmasını vəzkeçilməz şərtlər kimi irəli sürür.

Avropa Məhkəməsinə görə, təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə ifadə vermiş şahid ifadələrinin məhkəmədə elan edilməsinin və həmin ifadələrlə məhkəmə qərarlarının əsaslandırılmasının təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququnun və ədalətli məhkəmə araşdırması standartının pozuntularına səbəb olmaması üçün aşağıdakı üç meyarın tələblərinə əməl olunmalıdır.

İlk növbədə şahidin ibtidai istintaqda verdiyi ifadəsinin elan edilməsinin zərurətdən irəli gəldiyini, qaçılmaz olduğunu göstərən, onun məhkəmə iclasına gəlməsini gercəkdən də istisna edən üzrlü hal mövcud olmalı və bu halın mövcudluğu məhkəmə tərəfindən mötəbərliklə, müvafiq materiallara istinad olunmaqla müəyyən olunmalı və məhkəmə qərarında təsvir edilməklə əsaslandırılmalıdır.

Şahidin məhkəməyə gəlməməsi hər hansı səbəblə bağlı olursa-olsun işə baxan məhkəmə şahidin məhkəmə iclasında iştirakının təmin edilməsi üçün kifayət qədər səy göstərməlidir. Bu tələb Avropa Məhkəməsinin “Yevgeniy İvanov Rusiya Federasiyasına qarşı iş” üzrə qərarında da təkrarladığı, birinci meyarla üzvü surətdə bağlı olan bir standartdır.

İkinci meyar məhkəmənin məhkəmə iclasında dindirilməyən şahidin ifadəsindən ittihamın əsaslandırılmasında nə dərəcədə istifadə etməsi, ifadənin ittihamın həll edilməsində oynadığı roldur. Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə görə hətta şahidin məhkəməyə gəlməməsinin üzrlü səbəbi olduqda belə, əgər ittiham yalnız və yaxud həlledici şəkildə məhkəmədə dindirilməyən şahidin ibtidai istintaq zamanı verdiyi ifadəsinə əsaslanırsa, təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüququ ədalətli məhkəmə araşdırması konsepsiyasının ehtiva etdiyi təminatlarla bir araya sığmayan dərəcədə pozula bilər.

Lakin, “həlledici sübut qaydası” adlandırılan bu meyar mütləq deyil və Məhkəmə bir sıra, o cümlədən “Əl Havaya və Taheri Birləşmiş Krallığa qarşı”, “Matisina Rusiyaya qarşı” iş üzrə qərarlarında bəyan etmişdir ki, müdafiə tərəfinə şahidin məhkəmə iclasında dindirilməsindən irəli gələn itkilərini kompensasiya etmək üçün kifayət qədər tarazlaşdırıcı vasitələrin, o cümlədən ifadənin

mötəbərliliyinin ədəllə və dərindən yoxlanılması üçün səmərəli prosesual təminatların təqdim olunması şərti ilə ittiham hökmünün əsaslandırılmasında məhkəmədə dindirilməyən yegənə və həlledici şahidlərin ibtidai istintaqda vermiş olduqları ifadələrindən də istifadə oluna bilər.

Beləliklə, məhkəməyə gəlməyən şahidin ifadəsi ilə hökmün əsaslandırılması məsələsinin müqayisə edilməli olduğu üçüncü meyar müdafiə tərəfinin itkilərinin kompensasiya edilməsi üçün məhkəmənin gördüyü tarazlaşdırıcı tədbirlərin səmərəliliyidir. Yəni, araşdırılmalıdır ki, məhkəməyə gəlməyən ittiham tərəfinin şahidin ibtidai istintaqda verdiyi ifadəsini sübut kimi qəbul edən məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin şahidi dindirmək imkanından məhrum olunmasından irəli gələn müdafiə hüququnun itkilərini kompensasiya etmək, beləliklə də, müdafiə tərəfinin cinayət prosesində ittiham tərəfi ilə bərabər şərtlər əsasında çəkişməsinə şərait yaratmaq məqsədi ilə kifayət qədər tədbirlər görmüşdürmü?

Sözgedən üç meyar barəsində Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyini “Evgeniy İvanov Rusiyaya qarşı iş” üzrə qərarında əksini tapmış aşağıdakı müddələrdən görmək olar:

“41. ... Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “d” yarım bəndi belə qayda nəzərdə tutur ki, cinayət prosesinin çəkişməli xarakterinin təmin edilməsi üçün şəxsin təqsirli bilinməsindən əvvəl bütün sübutlar onun iştirakı ilə açıq məhkəmə iclasında tədqiq edilməlidir. Bu qaydadan istisnalar mümkündür, lakin onlar təqsirləndirilən şəxsə ifadəni mübahisələndirmək, ona qarşı ifadə vermiş şahidi ifadə verdiyi anda və yaxud prosesin daha sonrakı mərhələlərində dindirmək üçün adekvat və səmərəli imkanın yaradılmasını ehtiva edən müdafiə hüququnu məhdudlaşdırmamalıdır.

42. Yuxarıdakı ümumi qaydadan iki tələb irəli gəlir. Birincisi, şahidin məhkəməyə gəlməməsinin üzrlü səbəbi olmalıdır. İkincisi, ittiham yalnız və yaxud əsasən təqsirləndirilən şəxsin ibtidai istintaqda və yaxud məhkəmədə dindirə bilmədiyi şəxsin ifadələrinə əsaslanırsa, müdafiə tərəfinin hüquqları Konvensiyanın 6-cı maddəsinin nəzərdə tutduğu təminatlarla bir araya sığmayan həddə məhdudlaşa bilər.

43. Bununla belə, hətta elan edilmiş ifadə təqsirləndirilən şəxsə qarşı yeganə və yaxud həlledici sübut olarsa, onun sübut kimi qəbul edilməsi avtomatik olaraq 6-cı maddənin 1-ci bəndinin pozuntusunu yaratmayacaqdır. Lakin, ittiham yalnız və yaxud həlledici şəkildə məhkəməyə gəlməyən şahidlərin ifadələrinə əsaslandığı halda Məhkəmə bu ifadələri xüsusi tələbkarlıqla yoxlamalıdır. Hər iş üzrə araşdırılmalıdır ki, məhkəmələr tərəfindən bu cür ifadələrin etibarlı olub-olmamasının ədalətli və lazımcına qiymətləndirilməsini təmin edəcək vasitələr də daxil olmaqla kifayət qədər tarazlaşdırıcı tədbirlər görülmüşdürmü. Belə vəziyyətlərdə həmin ifadələrin iş üçün əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, yalnız etibarlılığı kifayət qədər müəyyən edilmiş ifadələr vasitəsi ilə ittiham hökmü əsaslandırılmalıdır”.

Lakin, Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə, təhlil olunan vəziyyət birinci meyar cavab vermədikdə, yəni şahidin məhkəmə iclasında iştirak etməməsi bunu gerçəkdən də istisna edən (ibtidai istintaqda verilmiş ifadənin elan edilməsinə bəraət qazandıran) üzrlü haldan irəli gəlmədikdə və yaxud bu cür halın mövcudluğunun araşdırıldığını və mötəbərliklə müəyyən edildiyini məhkəmə qərarlarından görmək mümkün olmadıqda, belə vəziyyət (ikinci və üçüncü meyarlara cavab verib-verməməsindən, o cümlədən ifadənin ittihamın həllində oynadığı roldan asılı olmayaraq) özü-özlüyündə təqsirləndirilən şəxsin ona qarşı ifadə vermiş şahidi dindirmək hüququnu və nəticə etibarlı ilə müdafiə və ədalətli məhkəmə araşdırması hüquqlarını pozur, beləliklə də məsələnin ikinci və üçüncü meyarlar əsasında araşdırılmasını lüzumsuz edir.

Gətirilən mülahizəni təsdiq edən presedent olaraq Avropa Məhkəməsinin “Əfəndiyev Azərbaycanca qarşı iş” üzrə 18 dekabr 2014-cü il tarixli qərarını göstərmək olar.

“Əfəndiyev Azərbaycanca qarşı iş” üzrə qərarında Avropa Məhkəməsinin araşdırdığı faktlar ondan ibarət idi ki, Əfəndiyevin qanunsuz olaraq odlu silah saxlaması barədə müvafiq dövlət orqanına məlumat verməsi ilə əlaqədar R.M. ərizəçiyə (Əfəndiyevə) qarşı başlanmış cinayət işinin ibtidai istintaqı zamanı şahid qismində dindirilərək Əfəndiyevin

əleyhinə ifadə vermiş, lakin birinci instansiya məhkəməsinə səhhətinə görə məhkəmə iclasına gələ bilmədiyini teleqram vasitəsi ilə bildirdiyindən, onun, eləcə də eyni səbəbdən məhkəməyə gəlməyən şahid R.-in ibtidai istintaq zamanı verdikləri ifadələri məhkəmə iclasında elan edilmiş, bu ifadələr (əsasən də R.M.-in ifadəsi) vasitəsi ilə Əfəndiyevin məhkum edilməsinə dair ittiham hökmü əsaslandırılmışdı. R.M. və R. cinayət işinə apellyasiya instansiyası məhkəməsində baxılarkən də məhkəməyə çağırılmamış və dindirilməmişdilər.

Bu faktları təhlil edən Avropa Məhkəməsi 18 dekabr 2014-cü il tarixli qərarının 41-ci bəndində bundan əvvəl baxdığı işlərdə formalaşdırdığı hüquqi mövqeyinə, o cümlədən mühakimə yalnız və ya həlledici şəkildə təqsirləndirilən şəxsin istintaq və ya məhkəmə zamanı mübahisələndirmək imkanına malik olmadığı şahid ifadələrinə əsaslandığı halda, müdafiə hüququnun Konvensiyanın 6-cı maddəsinin tələblərinə zidd hədlərdə məhdudlaşmasına dair fikrinə istinad edərək, eyni zamanda onu xüsusilə vurğuladı ki, “sübutun yeganə və ya həlledici olub-olmaması müəyyən olunmamışdan əvvəl, prosesdə iştirak etməyən şahidin ifadəsinin qəbul olunması üçün üzrlü səbəbin olması tələbi təhlil olunmalı ilkin məsələdir. Prosesdə iştirak etməyən şahidin ifadəsi yeganə və ya həlledici olmadıqda belə, Məhkəmə, şahidin dindirilməsinə müvəffəq olmamağa üzrlü səbəb göstərilmədiyi hallarda 6-cı maddənin 1-ci bəndinin və 3-cü bəndinin (d) yarım bəndinin pozuntusunu müəyyən edir”.

Avropa Məhkəməsi şahid R.M.-in məhkəmə baxışlarında iştirak etmədiyi vəziyyətdə onun ibtidai istintaq zamanı verdiyi ifadəsinin elan edilməsi ilə milli məhkəmələrin kifayətlənmələrinə münasibətini bildirərək qərarının 44-cü bəndində qeyd etdi ki, Əfəndiyev “mühakimə olunarkən milli məhkəmələr R.M.-in istintaq zamanı verdiyi ifadələrini nəzərə almışlar və nə ərizəçi, nə də onun vəkilinə icraatın hər hansı mərhələsində onu dindirmək imkanı verilməmişdir”.

Avropa Məhkəməsi Hökumətin R.M.-in birinci instansiya məhkəməsini xəstə olması barədə məlumatlandırması və milli qanunvericiliyin ağır xəstə olan şahidin

məhkəmə prosesinə gəlməyə məcbur edilməsini qadağan etməsi (yəni, ağır xəstəliyə görə məhkəmə iclasına gələ bilməyən şahidin məhkəməyədək icraatda verdiyi ifadəsinin məhkəmədə elan edilməsinə və həmin ifadə vasitəsi ilə məhkəmə qərarının əsaslandırılmasına yol verilməsi barədə) dəlillərinə isə qərarın 45-ci bəndində aşağıdakı kimi cavab verdi:

“45...Məhkəmə ilk növbədə qeyd edir ki, nə birinci instansiya məhkəməsinin, nə də yuxarı məhkəmələrin qərarları R.M.-in xəstəliyinə istinad etmiş və məhkəmələr bu barədə ümumiyyətlə heç nə qeyd etməmişlər. ...Milli qanunvericiliyin müvafiq müddəaları yalnız ağır xəstə olan şahidlərə şamil olunur. Buna baxmayaraq, Hökumət R.M.-in ağır xəstə olduğuna dair hər hansı bir sübut göstərə bilməmiş və R.M.-in birinci instansiya məhkəməsinə göndərdiyi teleqrama istinad etmişdir. Bundan başqa, Məhkəməyə təqdim olunan sənədlərdən milli məhkəmələr tərəfindən R.M.-in sağlamlığı ilə bağlı problemlərinin məhkəmədə iştirakını istisna edəcək dərəcədə ciddi olub-olmamasının müəyyən edilməsi üçün hər hansı addımlar atıldığı görünür”.

Nəticədə Avropa Məhkəməsi “R.M.-in dindirilməməsi üçün hər hansı üzrlü səbəbin göstərilmədiyini nəzərə alaraq” ərizəçinin müdafiə hüququnun ədalətli məhkəmə araşdırması standartı ilə nəzərdə tutulan təminatlara zidd dərəcədə məhdudlaşdırılması, yəni birlikdə götürülməklə Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin və 3-cü bəndinin (d) yarım bəndinin pozuntusunun baş verməsi haqqında qənaətə gəldi (qərarın 47 və 48-ci bəndləri).

Baxılan cinayət işinin yuxarıda təsvir edilmiş hallarını qeyd olunan cinayət-prosessual normalarla və Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyi ilə müqayisə etdikdə, hazırki işdə təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə ifadə vermiş şahidlər L.Bağırov və A.Nuriyeva birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində dindirilmədikləri üçün, belə hüququ nəzərdə tutan CPM-nin 19.4.5-ci maddəsinin və ifadələrin elan edilməsinə yol verən halları təsbit edən CPM-nin 329.1-ci maddəsinin tələblərinin pozulduğu, şərh olunan vəziyyətin Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi və 3-cü bəndinin (d) yarım bəndi, habelə Avropa

Məhkəməsinin hüquqi mövqeyi ilə uzlaşmadığı müəyyən olunur.

Təqsirləndirilən şəxsin əleyhinə ifadə vermiş şahidləri dindirmək hüququndan imtina yol verilən hesab edilərsə də, Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə əsasən imtinanın qəbul edilməsi üçün belə nəticə aydın və birmənalı ifadə olunmalıdır.

Bu məsləhin təhlil olunduğu işlərə misal olaraq Avropa Məhkəməsinin “Evqeni İvanov Rusiyaya qarşı iş” üzrə 25 aprel 2013-cü il tarixli qərarı, eləcə də “Matisina Rusiyaya qarşı iş” üzrə 27 mart 2014-cü il tarixli qərarı göstərmək olar.

Baxmayaraq ki, Avropa Məhkəməsi “Matisina Rusiyaya qarşı iş”də və “Evqeni İvanov Rusiyaya qarşı iş”də birincidə zərərçəkmiş şəxs S.D.-nin, ikincidə şahidlər O., M. və İ.-nin məhkəmədə dindirilmədikləri halda onların ibtidai istintaqda təqsirləndirilən şəxslərin (Matisinanın və Evqeni İvanovun) əleyhinə verdikləri ifadələri ilə ittiham hökmünün əsaslandırılması ilə bağlı fərqli nəticələrə gələrək, Matisinanın işində S.D.-nin məhkəmədə dindirilməməsinə görə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin “d” yarım bəndinin pozuntusunu tanımayıb, Evqeni İvanovun işində şahidlər O., M. və İ.-nin məhkəmədə dindirilməməsinə görə Konvensiyanın qeyd olunan müddəasının pozuntusunu müəyyən etmişdi, istər birinci, istərsə də ikinci işdə Rusiya Hökumətinin dəlilləri ilə razılaşmayaraq, müdafiə tərəfinin məhkəmədə zərərçəkmişin və yaxud şahidlərin ifadələrinin elan edilməsinə razılıq verməsini özü-özlüyündə təqsirləndirilən şəxsin şahidləri (zərərçəkmiş) məhkəmədə dindirmək hüququndan imtina etməsinə dələt edən hal kimi qəbul etmədi, yəni şahidlərin ifadələrinin elan edilməsinə razılığı şahidləri dindirmək hüququndan imtina etmə ilə eyniləşdirmədi (“Matisina Rusiyaya qarşı iş” üzrə qərarın 159-161-ci bəndləri, “Evqeni İvanov Rusiyaya qarşı iş” üzrə qərarın 50-ci bəndi).

Odur ki, hazırki işdə də məhkum və müdafiəçinin apellyasiya məhkəməsinin iclasında şahidlər L.Bağırovun və A.Nuriyevanın ibtidai istintaqda verdikləri ifadələrinin elan edilməsinə etiraz etməmələri ilə yanaşı onların dindirmələrini istədiklərini bildirmələri şərh olunan hüququndan imtina

etmənin birmənalı ifadəsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

Məhkəmələrin müdafiə tərəfinin təklif etdiyi sübutların tədqiqindən yuxarıda şərh olunan qaydada imtina etməsi məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və apellyasiya baxışının yenidən keçirilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.1-ci maddəsində göstərilən pozuntu kimi çıxış edir.

Azər Bayramovun təqsirlilik məsələsi, əməlində cinayət tərkibinin olub-olmaması yeni apellyasiya baxışında sübutların CPM-nin tələblərinə müvafiq surətdə araşdırılmasının nəticələrinə görə həll edilməli olduğundan, məhkəmə kollegiyası hal-hazırda kassasiya

şikayətinin sözügedən dəlillərinə münasibət bildirməyi mümkün saymamışdır.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair məhkum A.R.Bayramovun və onun müdafiəçisi C.M.Mehrəliyevin, habelə kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməklə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Bayramov Azər Rahib oğlunun barəsində olan 07 aprel 2015-ci il tarixli qərarı ləğv edilməli, cinayət işi apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 41-ci maddəsində göstərilən hallardan başqa hər hansı başqa bir hal, xüsusilə də şəxsin əməlində irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətin əlamətlərinin müəyyən edilməsi (daha ağır cinayətdə təqsirli bilinməsi üçün əsasların olması) haqqında dəlil (mülahizə) bəraətin verilməsi üçün əsas kimi çıxış edə bilməz.

Əliyev Əli Qasım oğluna Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnədə CM-nin) 178.2.2-ci maddəsi ilə ittiham irəli sürülmüşdür ona görə ki, o, tanış və yaxın münasibətdə olduğu Pərvin Çingiz qızı İslamzadənin etibarından sui-istifadə edərək, yalandan səsyazma studiyasına borclu olduğunu deyərək onu aldatmış, 2013-cü ilin yanvar ayının axırlarında yaşadığı Bakı şəhərinin Nizami rayonunda 8-ci KM qəsəbəsində Naxçıvanski küçəsindəki 8A saylı evin 10-cu mənzilində sonradan qaytarmamaq niyyətilə Pərvin İslamzadədən 600 manat pulu borc adı ilə alaraq zərərçəkmiş şəxsə maddi ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Əli Qasım oğlu Əliyev təkrarən tanış və yaxın münasibətdə olduğu Pərvin Çingiz qızı İslamzadənin etibarından sui-istifadə edərək yalandan səsyazma studiyasına borcu olduğunu deyərək onu aldatmış, 2013-cü ilin mart ayının əvvəllərində yaşadığı Bakı şəhərinin Nizami rayonunda 8-ci KM qəsəbəsində Naxçıvanski küçəsindəki 8A saylı evin 10-cu mənzilində sonradan qaytarmamaq niyyətilə Pərvin İslamzadədən 600 manat pulu borc adı ilə alaraq zərərçəkmiş şəxsə maddi ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Əli Qasım oğlu Əliyev təkrarən tanış və yaxın münasibətdə olduğu Pərvin Çingiz qızı İslamzadənin etibarından sui-istifadə edərək yalandan musiqi yazdıracağını, bunun üçün pul lazım olduğunu deyərək onu aldatmış, 2013-cü ilin mart ayının ortalarında yaşadığı Bakı şəhərinin Nizami rayonunda 8-ci KM qəsəbəsində Naxçıvanski küçəsindəki 8A saylı evin 10-cu mənzilində sonradan qaytarmamaq niyyətilə Pərvin İslamzadədən 400 manat pulu borc adı ilə alaraq zərərçəkmiş şəxsə maddi ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Əli Qasım oğlu Əliyev təkrarən tanış və yaxın münasibətdə olduğu Pərvin Çingiz qızı İslamzadənin etibarından sui-istifadə edərək yalandan borcu olduğunu deyərək onu aldatmış, 2013-cü ilin iyun ayının axırlarında yaşadığı Bakı şəhərinin Nizami rayonunda 8-ci KM qəsəbəsində Naxçıvanski küçəsindəki 8A saylı evin 10-cu mənzilində sonradan qaytarmamaq niyyətilə Pərvin İslamzadədən 800 manat pulu borc adı ilə alaraq zərərçəkmiş şəxsə maddi ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Əli Qasım oğlu Əliyev təkrarən tanış və yaxın münasibətdə olduğu

Pərvin Çingiz qızı İslamzadənin etibarından sui-istifadə edərək yalandan borcu olduğunu deyərək onu aldatmış, 2013-cü ilin İyun ayının axırlarında yaşadığı Bakı şəhərinin Suraxanı rayonunda Yeni Günəşli qəsəbəsindəki 12 saylı evin 44-cü mənzilində sonradan qaytarmamaq niyyətilə Pərvin İslamzadədən 800 manat pulu borc adı ilə alaraq zərərçəkmiş şəxsə maddi ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bakı şəhəri Suraxanı Rayon Məhkəməsinin 29 dekabr 2014-cü il tarixli hökmü ilə Əliyev Əli Qasım oğluna CM-nin 178.2.2-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair ittiham üzrə əməlində həmin cinayətin tərkibinin olmaması əsası ilə bəraət verilmiş, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin) 350.4-cü maddəsinə əsasən, onun zərər çəkmiş şəxs İslamzadə Pərvin Çingiz qızından dörd dəfəyə cəmi 2400 manat məbləğində pul alması və 2013-cü ilin avqust ayında sonuncunun yaşadığı ünvanda ona məxsus 100 manatı və yığılmış 50 qəpikləri, eləcə də zərər çəkmiş şəxsin atası İslamzadə Çingiz Zahid oğluna məxsus 600 manatı ələ keçirməsi faktı üzrə müvafiq araşdırmanın aparılması və həmin əməllərə hüquqi qiymət verilməsi üçün cinayət işi üzrə materialların hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməsi qərara alınmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 16 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə hökmdən dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protesti və zərərçəkmiş şəxs tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Suraxanı Rayon Məhkəməsinin 29 dekabr 2014-cü il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin protesti onunla əsaslandırmışdır ki, CM-nin 178.2.2-ci maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxs Əliyev Əli Qasım oğlu əməllərini etiraf etdiyi, digər sübutlar da onun həmin maddə ilə təqsirli bilinməsinə əsas verdiyi halda, birinci instansiya məhkəməsi Ə.Q.Əliyevin barəsində əməlində cinayət tərkibinin olmaması əsası ilə bəraət hökmü çıxarmış, bununla yanaşı cinayət təqibi orqanı tərəfindən irəli sürülmüş ittihamın həddlərini

aşaraq, üzərinə ittiham funksiyasını götürüb, bəraət hökmünə Əli Əliyevin daha ağır cinayətlərin törətdilməsində təqsirli olması barədə müddəalar daxil etmiş və bu cür mülahizələrlə cinayət işinin Ə.Əliyevin hərəkətlərinə hüquqi qiymət verilməsi üçün ibtidai istintaqa prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməsi barədə qərar qəbul etmişdir.

Halbuki, təqsirləndirilən şəxsə bəraət verildiyi halda, yalnız cinayət törətmiş şəxs məlum olmadıqda araşdırmanın aparılması və cinayət törətmiş şəxsin müəyyən edilib məsuliyyətə cəlb edilməsi üçün məhkəmə baxılmış cinayət işinin materiallarını ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərir.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri Azərbaycan Respublikası CPM-nin 416.0.2, 416.0.3 və 416.0.16-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş halları yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Əliyev Əli Qasım oğlunun barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 16 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və işin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılmağa təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya protestinə əsasən işə baxılması nəticəsində aşağıdakılar müəyyən edilmişdir:

Cinayət işi üzrə tərtib edilmiş İttiham aktına əsasən, Əliyev Əli Qasım oğlunun hazırkı qərarla təsvir olunmuş hərəkətləri cinayət təqibi orqanı tərəfindən CM-nin 178.2.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş təkrarən törədilən dələduzluq cinayəti kimi qiymətləndirilmiş və Ə.Q.Əliyevə qarşı həmin maddə ilə ittiham irəli sürülmüşdür.

Suraxanı Rayon Məhkəməsinin bəraət hökmünün təsviri əsaslandırıcı hissəsində gətirilən dəlillərdən və nəticəvi hissəsində əks olunmuş cinayət işinin materiallarının CPM-nin 350.4-cü maddəsinə əsasən ibtidai istintaqa prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməsi haqqında qərardan isə məlum olur ki, birinci instansiya məhkəməsi məhkəmə baxışı nəticəsində Ə.Q.Əliyevin hərəkətlərində ona qarşı irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətlərin əlamətlərinin olması, buna görə Ə.Q.Əliyevə bəraət verməklə yanaşı onun həmin hərəkətlərinin yenidən araşdırılması

və onlara hüquqi qiymət verilməsi üçün cinayət işinin materiallarının hökm qanuni qüvvəsini aldıqdan sonra ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməsi qənaətinə gəlmişdir.

Məhkəmənin bəraət hökmünü məhz qeyd olunan səbəbdən (əsasla) və məqsədlə çıxarması hökmdə əksini tapmış aşağıdakı mülahizələrdən açıq-aşkar görünür.

Belə ki, hökmün 19-cu səhifəsində qeyd edilir:

“Məhkəmə istintaqı zamanı müəyyən edilmişdir ki, Əliyev Əli Qasım oğlu zərərçəkmiş şəxs İslamzadə Pərvin Çingiz qızından 2012-ci ilin dekabr ayında iki dəfə borc kimi pul istəsə də, sonuncu ona bu müraciətləri əsasında pul verməmişdir. Bundan sonra Əliyev Əli Qasım oğlu pul almaq üsulunu dəyişdirmiş və İslamzadə Pərvindən hədə-qorxu ilə, yəni barəsində rüsvayedicə məlumatları yaymaqla pul tələb etmiş və bu üsulla öz məqsədinə çataraq Pərvindən dörd dəfəyə 2400 manat məbləğində pulu ələ keçirmişdir. Sonuncu dəfə isə hədə-qorxu üsulu ilə deyil, açıq götürmə, yəni Pərvinin etirazlarına baxmayaraq, sonuncunun yaşadığı mənzildə onun özünə məxsus 100 manat məbləğində pulu və 50 qəpiklik kütləsini, eləcə də İslamzadə Çingiz Zahid oğluna məxsus 600 manat məbləğində pulu açıq götürərək ələ keçirmişdir. Göründüyü kimi, müraciəti əsasında Pərvin İslamzadə könüllü olaraq ona pulu vermədikdə, Əliyev Əli zərərçəkmişdən hədə-qorxu ilə pul tələb etmiş və həmin üsulla ondan tələb etdiyi məbləğləri alıb, öz niyyətini dələduzluqla deyil, hədə-qorxu ilə tələb etməklə, sonuncu dəfə isə zərər çəkmiş şəxsin mənzilində olan pulu özbaşına açıq götürməklə həyata keçirmişdir”.

Daha sonra (hökmün 21-22-ci səhifələrində) məhkəmə dövlət ittihamçısının və zərər çəkmiş şəxs Pərvin İslamzadənin CPM-nin 318.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş məhkəmə baxışı zamanı daha ağır ittihamın irəli sürülməsi üçün işin ibtidai istintaqa prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərmək barədə vəsatət qaldırmaq hüquqlarından istifadə etmədiklərinə istinad edərək, bu institut vasitəsi ilə Əli Əliyevin daha ağır ittiham üzrə mühakimə edilməsini təmin edə bilməməsini ətraflı izah etmiş və qeyd olunanlardan çıxış edərək, hökmün 23-cü səhifəsində aşağıdakı

mülahizə ilə sübutların tədqiq edilməsi və qiymətləndirilməsi mərhələsini yekunlaşdırmış, hökmdə isə aşağıdakıları qeyd etmişdir:

“Beləliklə də, məhkəmə baxışı nəticəsində 2013-cü ilin yanvar-avqust aylarında beş epizod üzrə zərərçəkmiş şəxs İslamzadə Pərvin Çingiz qızının cəmi 3200 (üç min iki yüz) manat məbləğində pulunun təqsirləndirilən şəxs Əliyev Əli Qasım oğlu tərəfindən ələ keçirilməsi faktı sübuta yetirilmiş olsa da, bu epizodlar üzrə sonuncunun əməllərində CM-nin 178.2-ci maddəsi ilə elan edilmiş ittihamın tərkibinin olması sübuta yetirilməmişdir. Yuxarıda təsvir olunanlardan görünür ki, Əliyev Əli Qasım oğlunun hazırkı cinayət işi üzrə araşdırılan məlum cinayət xarakterli əməllərində təkrar dələduzluq, yəni CM-nin 178.2-ci maddəsinin tərkib əlamətlərinin deyil, daha ağır cinayət əməllərinin tərkibinin əlamətləri müəyyən edilmişdir. Lakin, CPM-nin 318-ci maddəsinə əsasən, məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxıldığından və məhkəmənin məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hüquqi vəziyyətini ağırlaşdırma bilmədiyi, yəni təqsirləndirilən şəxsin əməlini məhkəmədə ona qarşı irəli sürülmüş və ya onun məhkəməyə verildiyi ittiham üzrə daha ağır cəza nəzərdə tutulan normaya tövsif etmək səlahiyyətinin olmaması səbəbindən – Əliyev Əli Qasım oğluna CM-nin 178.2-ci maddəsi ilə elan edilmiş ittiham üzrə bəraət verilməlidir”.

Bu mülahizələrinə müvafiq olaraq məhkəmə hökmün nəticəvi hissəsində Əliyev Əli Qasım oğluna əməlinə CM-nin 178.2-ci maddəsinin tərkibinin olmaması əsası ilə bəraət verilməsi haqqında qərarla yanaşı aşağıdakı məzmununda da qərar qəbul etmişdir:

“Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 350.4-cü maddəsinə əsasən, Əliyev Əli Qasım oğlunun zərərçəkmiş şəxs İslamzadə Pərvin Çingiz qızından dörd dəfəyə cəmi 2400 manat məbləğində pul alması və 2013-cü ilin avqust ayında sonuncunun yaşadığı ünvanda ona məxsus 100 manatı və yığılmış 50 qəpikləri, eləcə də zərərçəkmiş şəxsin atası İslamzadə Çingiz Zahid oğluna məxsus 600 manatı ələ keçirməsi faktı üzrə müvafiq araşdırmanın aparılması və həmin əməllərə hüquqi qiymət verilməsi üçün cinayət

işi üzrə materiallar hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilin”.

CPM-nin baxılan məsələyə, o cümlədən bəraət institutuna həsr olunmuş müddəlarında isə aşağıdakılar göstərilmişdir.

CPM-nin 34.1-ci maddəsində təsbit olunmuş prinsipə əsasən heç kəs eyni əməlin törədilməsinə görə təkrar məhkum edilə bilməz.

CPM-nin 34.3-cü maddəsinin tələblərindən görünür ki, hər hansı əməlin törədilməsinə görə şəxsin barəsində qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmənin hökmü varsa, həmin şəxsin haqqında eyni əmələ görə cinayət təqibinin təzələnməsi, ittihamın daha ağır ittihamla əvəz edilməsi və ona daha ağır cəza təyin edilməsi yolverilməzdir.

CPM-nin 142-ci maddəsində (preyudisiya) nəzərdə tutulmuşdur ki, cinayət təqibi üzrə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü cinayət təqibi üzrə icraatda həm müəyyən olunmuş hallara, həm də onların hüquqi qiymətinə görə təhqiqatçı, müstəntiq prokuror və ya məhkəmə üçün məcburidir.

CPM-nin 42.1-ci maddəsinin müddəalarına görə, cinayət hadisəsi olmadıqda, əməldə cinayət tərkibi olmadıqda, cinayətin törədilməsinə aidyyati olmadıqda, təqsirliliyi sübuta yetirilmədikdə məhkəmə baxışı nəticəsində təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş cinayətin törədilməsində onun təqsirsizliyini təsdiq edən bəraət hökmü çıxarılır.

CPM-nin 55.2-ci maddəsinə görə də haqqında məhkəmənin bəraət hökmü çıxarılmış və ya məhkəməyədək icraat zamanı cinayət təqibinə bəraətverici əsasla xitam verilmiş hər hansı şəxs təqsirsiz sayılır.

CPM-nin 350.1-ci maddəsinə əsasən, məhkəmənin bəraət hökmü təqsirləndirilən şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edildiyi və məhkəməyə verildiyi ittiham üzrə cinayətin törədilməsində onun təqsirli olmaması haqqında məhkəmə baxışının nəticələrinə dair yekun məhkəmə qərarını əks etdirir.

CPM-in 350.3-cü maddəsi bəraət hökmünə bəraət almış şəxsin təsirsizliyini şübhə altına qoyan ifadələrin daxil edilməsini qadağan edir.

CPM-nin 350.4-cü maddəsinə əsasən, bəraət hökmü çıxarılarəkən cinayəti törətmiş şəxs müəyyən edilməmiş qaldıqda, hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra bu Məcəllənin müddəaları ilə nəzərdə tutulmuş qaydada həmin şəxsin cinayət təqibi məsələsinin həll edilməsi üçün məhkəmə baxılmış cinayət işi üzrə materialları və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarını ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərir.

Qeyd olunan normaları birlikdə götürməklə təfsir etdikdə aydın görünür ki, şəxsin qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə hökmü ilə bəraət alması onun tam və qəti olaraq reabilitasiyası deməkdir və müstəsna olaraq şəxsin hüquqlarının bərpası üçün əsas kimi çıxış etməklə onun məhkəmədə baxılmış ittihamın əsasını təşkil edən eyni hallara görə yenidən təqib olunmasını, o cümlədən eyni hallara başqa cür hüquqi qiymət verilməsi yolu ilə məsuliyyətə cəlb olunmasını istisna edir.

Həmin normalardan irəli gələn digər qənaət isə odur ki, şəxsin bəraət alması onun təqsirsiz olmasını ifadə etdiyindən, CPM-in 41-ci maddəsində göstərilən hallardan başqa hər hansı başqa bir hal, xüsusilə də şəxsin əməlinə irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə daha ağır cinayətin əlamətlərinin müəyyən edilməsi (daha ağır cinayətdə təqsirli bilinməsi üçün əsasların olması) haqqında dəlil (mülahizə) bəraətin əsası kimi çıxış edə bilməz.

Təsadüfi deyil ki, cinayət-prosessual qanunvericidiyi məhkəmə baxışı zamanı şəxsin əməlinə daha ağır cinayətin əlamətlərinin müəyyən edilməsini baxılan ittiham üzrə bəraət hökmünün çıxarılmasının əsası kimi deyil, tamamilə fərqli hüquqi nəticələr doğuran hal kimi təsbit etmişdir.

Belə ki, CPM-nin 318.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarına və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır.

CPM-nin 318.2-ci maddəsində isə təsbit olunmuşdur ki, məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətin əlamətlərinin mövcudluğu müəyyən edildikdə dövlət ittihamçısının vəsatəti əsasında

məhkəmə irəli sürülmüş ittiham üzrə məhkəmə baxışını dayandırmalıdır. Bu halda məhkəmə müvafiq olaraq cinayət işinin və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarının 10 (on) gün müddətində təqsirləndirilən şəxsə başqa ittihamın irəli sürülməsi məsələsinə baxmaq üçün ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilməsi barədə əsaslandırılmış qərar çıxarır. ... Məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətlərin əlamətlərinin mövcudluğu barədə zərərçəkmiş şəxsin və ya onun qanuni nümayəndəsinin vəsatəti əsasında məhkəmə bu maddədə nəzərdə tutulmuş qaydada qərar çıxara bilər.

Göründüyü kimi, Suraxanı Rayon Məhkəməsi bəraətin əsasları ilə bir araya sığmayan – təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində daha ağır cinayətlərin əlamətlərinin olması kimi əsasla Ə.Q.Əliyevə CM-nin 178.2.2-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittiham üzrə bəraət vermiş və bəraət hökmünü qanuni məqsədlər – şəxsin təsirsiz elan edilməsi və reabilitasiyası üçün deyil, baxılmış ittihamın əsasını təşkil edən eyni halların yenidən ibtidai istintaqda araşdırılması və onlara yenidən – cinayət qanununun daha ağır məsuliyyət müəyyən edən maddələri ilə hüquqi qiymətin verilməsi üçün çıxarmışdır.

Bununla da belə bəraət hökmü, əsl həqiqətdə isə müasir cinayət-prosesual qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmayan işin əlavə ibtidai istintaqa göndərilməsi haqqında qərar çıxarmış birinci instansiya məhkəməsi və həmin hökmü dəyişdirilmədən saxlayan apellyasiya instansiyası məhkəməsi şəxsin eyni əmələ görə təkrarən təqib olunmasına qoyulan qadağanı, məhkəmə hökmünün preyudisiallığı, bəraət institutuna, o cümlədən bəraət hökmünün məzmununa dair müddəaları əks etdirən yuxarıda təsvir olunmuş cinayət-prosesual normaları kobud şəkildə pozmuşlar.

Birinci instansiya məhkəməsinin bəraət hökmü adı ilə, əslində isə ittiham tərəfində təmsil olunan dövlət ittihamçısının və zərərçəkmiş şəxsin vəsatəti olmadan (CPM-nin 318.2-ci maddəsinin tələblərinin ziddinə olaraq) öz təşəbbüsü ilə Ə.Q.Əliyevə daha ağır cinayətlərə görə ittihamın irəli sürülməsi məqsədilə çıxarmış olduğu qərarla cinayət işinin

materiallarını ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərməsi, apellyasiya məhkəməsinin də bu qərarı dəyişdirilmədən saxlaması baxılan işdə yol verilmiş daha bir kobud prosesual pozuntunu – məhkəmələrin qüvvədə olan cinayət-prosesual qanunla onlara aid edilməyən (ittiham tərəfinin səlahiyyətində olan) ittiham funksiyasını üzərinə götürdüklerini və nə qədər qərribə səslənsə də, bəraət hökmünü (onun dəyişdirilmədən saxlanması haqqında yekun qərarı) təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş ittihamın həddlərini aşmaqla (irəli sürülmüş ittihamla müqayisədə təqsirləndirilən şəxsin əməlinə daha ağır cinayətlərin əlamətlərinin olmasını müəyyən etməklə) çıxardıqlarını üzə çıxarır.

Bu isə cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliliyi (CPM-nin 28-ci maddəsi), cinayət prosesində tərəflərin çəkişməsi (CPM-nin 32-ci maddəsi) prinsiplərinin pozulması kimi çıxış edir.

Eyni zamanda məhkəmələrin cinayət-prosesual qanunun nəzərdə tutmadığı üsulla (sözdə bəraət hökmü çıxarmaqla, əsl həqiqətdə isə 2000-ci ilin sentyabr ayının 1-dək qüvvədə olmuş Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulan, hazırda yol verilməyən cinayət işinin əlavə ibtidai istintaqa qaytarılması haqqında qərarla) Ə.Q.Əliyevin məhkəmədə baxılmış faktik hallara görə, lakin CM-nin digər maddələri ilə daha ağır məsuliyyətə cəlb olunmasını təmin etmək cəhdləri cinayət mühakimə icraatının qanunçuluq prinsipini də (CPMnin 10-cu maddəsi) pozur.

Belə ki, CPM-nin 10.1-ci maddəsinə əsasən, məhkəmələr və cinayət prosesinin iştirakçıları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəalarına ciddi əməl etməlidirlər.

CPM-nin 10.2-ci maddəsində təsbit edilir ki, Azərbaycan Respublikasının qüvvəyə minmiş və dərc edilmiş qanunu ilə müəyyən olunan əsaslardan və qaydalardan kənar heç kəsin cinayət təqibi üzrə şübhəli və təqsirləndirilən şəxs qismində məsuliyyətə cəlb edilməsinə, tutulmasına, həbsə alınmasına, axtarılmasına, məcburi gətirilməsinə və digər

prosesual məcburiyyət tədbirlərinə məruz qalmasına, habelə məhkum edilməsinə, cəzalandırılmasına, hüquq və azadlıqlarının digər formada məhdudlaşdırılmasına yol verilmir.

CPM-nin 10.5-ci maddəsinə görə isə CPM-in 10-cu maddəsində göstərilən tələblərin pozulması ilə aparılan prosesual hərəkətlərin və qəbul olunmuş qərarların hüquqi qüvvəsi yoxdur.

Odur ki, kassasiya kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, cinayət təqibi orqanının irəli sürdüyü ittihamın həddlərini aşmaqla, məhkəmə tərəfindən ittiham funksiyasının yerinə yetirilməsi ilə çıxarılmış, 2000-ci ilin sentyabr ayının 1-dən mövcud olmayan əlavə ibtidai istintaq institutunu bərpa edən “bəraət hökmü”nün dəyişdirilmədən saxlanılmasına dair apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərarı CPM-nin 10.5-ci maddəsinə əsasən hüquqi qüvvəsi olmayan məhkəmə aktı kimi qiymətləndirilməli və CPM-nin 416.0.16-cı maddəsinə əsasən (məhkəmələr onların səlahiyyətlərinə deyil, ittiham tərəfinin səlahiyyətlərinə aid edilmiş ittiham funksiyasını üzərinə götürməklə hökm və qərar qəbul etdiklərinə görə) ləğv edilməlidir.

Eyni zamanda, birinci instansiya məhkəməsi bəraət hökmündə Əli Əliyevə qarşı irəli sürülməyən ittiham üzrə (əmələdə təkrar dələduzluq deyil, hədə-qorxu ilə tələb etmə və soyğunçuluq kimi daha ağır cinayətlərin tərkiblərinin olması haqqında) nəticələrə gəlməklə faktiki olaraq məhkəmə baxışını ittihamın həddləri barədə tələbləri pozmaqla keçirdiyindən (baxmayaraq ki, çıxardığı yekun qərarı bəraət hökmü adlandırmışdır), məhkəmə kollegiyası CPM-nin 391.8.11-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş apellyasiya instansiyası məhkəməsinin ilkin baxış qərarının ləğv edilməsi əsasını hazırki işə tətbiq etməyi mümkün bilmiş və CPM-nin 416.0.20-ci maddəsinə əsasən (CPM-nin 391.8.11-ci maddəsində göstərilən pozuntu olduğu halda apellyasiya məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü ləğv edib işi birinci instansiya məhkəməsinə qaytarmaq əvəzinə apellyasiya müraciətləri üzrə məhkəmə baxışını

təyin etdiyi üçün) məhkəmənin 11 mart 2015-ci il tarixli ilkin baxış qərarının da ləğv edilməsini və işin apellyasiya məhkəməsində yenidən ilkin baxılmağa təyin edilməsini məqsədomüvafiq hesab etmişdir.

Hazırki kassasiya baxışı zamanı təhlil edilən və apellyasiya məhkəməsinin 11 mart 2015-ci il tarixli ilkin baxış qərarının ləğv edilməsi əsasları kimi nəzərdən keçirilən hallar bundan əvvəl həmin ilkin baxış qərarından verilmiş kassasiya şikayətində mübahisə predmeti olmadığından və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası müstəsna olaraq apellyasiya müraciətləri üzrə məhkəmə baxışının məhkəmə istintaqı aparılmaqla keçirilməsi üçün əsasların olub-olmaması məsələsinə baxıb, bu nöqtəyənəzərindən ilkin baxış qərarının ləğv edilməsi üçün əsaslar tapmadığından, məhkəmə heyəti Ali Məhkəmənin Cinayət kollegiyasının 30 iyun 2015-ci il tarixli qərarı ilə ilkin baxış qərarının dəyişdirilmədən saxlanılmasını hazırki kassasiya baxışı nəticəsində həmin qərarının ləğv edilməsinin qarşısını alan hal kimi görməmişdir.

Bununla yanaşı, məhkəmə kollegiyası məhkəmələrin yol verdikləri cinayət mühakimə icraatının prinsiplərinin pozuntularına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin ilkin baxış və CPM-nin 416.0.16-cı maddəsində göstərilən əsasla yekun qərarının ləğv edilməsi haqqında nəticəyə gəldiyindən, hazırki kassasiya baxışında sübutların tədqiqi məsələlərinə münasibət bildirməyi məqsəduyğun saymamışdır.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə kassasiya protesti təmin edilməsini, Əliyev Əli Qasım oğlunun barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 16 sentyabr 2015-ci il tarixli yekun qərarının və 11 mart 2015-ci il tarixli ilkin baxış qərarının ləğv edilməsini, cinayət işinin isə apellyasiya məhkəməsində yenidən ilkin baxışa təyin olunmasını qanuna müvafiq hesab etmişdir.

Qaçqınçılıq cinayətinin törədilməsində iştirak edən şəxslərdən biri malları və ya digər əşyaları Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qeyri-qanuni üsullarla bilavasitə keçirdikdə, digəri isə bu əməllərin törədilməsinə icraçını təhrik etdikdə sonuncunun əməli CM-nin 32.4-cü maddəsinə istinad edilməklə icraçının əməllərinə uyğun olaraq CM-nin 206.1, 206.2, 206.3.1, 206.3.2 və ya 206.3.3-cü maddələri ilə tövsif edilir.

Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 02 fevral 2015-ci il tarixli hökmü ilə Xudiyev Rəşad Həsənağa oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 206.3.2 və 228.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinib, barəsində CM-nin 62-ci maddəsi tətbiq edilməklə, CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə 3500 (üç min beş yüz) manat miqdarında cərimə cəzasına, CM-nin 228.1-ci maddəsi ilə 1000 (bir min) manat miqdarında cərimə cəzasına, CM-nin 66.3 və 66.4-cü maddələrinə əsasən isə həmin cərimə cəzaları qismən toplanılmaqla, qəti olaraq 4000 (dörd min) manat miqdarında cərimə cəzasına məhkum edilmişdir.

Hökmə əsasən, Xudiyev Rəşad Həsənağa oğlu 2013-cü ilin dekabr ayının 3-də Gürcüstanın Tbilisi şəhəri Çariça Tamara küçəsi 19 ünvanında yerləşən “Maqnum” ovçular mağazasından Ukrayna istehsalı olan “ÇBO-H” markalı hər birinin içərisində 1000 ədəd olan 424 qutuda pistonu (alışdırıcını) və 460 qutu təşkil edən 138 kq açıq şəkildə pistonu (alışdırıcını) eləcə də, yaxınlıqda olan başqa mağazadan 30 kiloqram “Sokol” markalı tüstüsüz barıt kütləsini əldə etdikdən sonra, 05 dekabr 2013-cü il tarixdə həmin pistonlardan (alışdırıcılardan) 80 qutusunu Gürcüstan-Azərbaycan dövlət sərhədinin “Sınıq Körpü” gömrük nəzarət postundan gizli keçirərək gömrük əməkdaşları tərəfindən saxlanılaraq gizli şəkildə keçirmək istədiyi 80 qutu piston (alışdırıcı) tutulub Qazax Rayon Məhkəməsinin 17 dekabr 2013-cü il tarixli qərarına əsasən inzibati qaydada müsadirə ediləndən sonra aldığı digər piston (alışdırıcı) və barıtı dövlət sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar keçirmək qərarına gəlmiş, bu məqsədlə 2014-cü ilin fevral ayının 13-də Gürcütan ərazisində şəxsiyyəti istintaqla müəyyən edilməmiş “Xasay” adlı şəxslə piston (alışdırıcı) və barıt kütləsini dövlət sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar keçirmək barədə əvvəlcədən razılığa gəlib qrup təşkil edərək bunun

müqabilində “Xasay” adı ilə məlum olan şəxsə 784 manat 40 qəpik dəyərində 1000 ABŞ dolları verməklə 6940 manat dəyərində 347 qutuda, 9200 manat dəyərində 460 qutu hesab edilən açıq şəkildə kisələrə yığılmış pistonları (alışdırıcıları) və 1800 manat dəyərində 30 kq partlayıcı maddə olan barıt kütləsini, yəni cəmi 17940 manat dəyərində külli miqdarda əşyaları 13 fevral 2014-cü il tarixdə şəxsiyyəti müəyyən edilməyən şəxslərin vasitəsilə Gürcüstan-Azərbaycan dövlət sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar keçirməklə Qazax rayonu ərazisində tanımadığı şəxsdən qanunsuz əldə edib daşımaqla əvvəllər tanıdığı taksi fəaliyyəti ilə məşğul olan Məhərrəmov Samir Məhərrəm oğlunun idarə etdiyi Mercedes Benz 220 E markalı APA 833 Gürcüstan qeydiyyat nişanlı avtomobilin yük yerinə qoyub yaşadığı Masallı rayonuna apararkən həmin gün saat 23 radələrində AR DİN-nin BDYPİ-nin YPXA-nin 9-cu tağımının baş inspektoru polis baş leytenantı Eldar Mürsəlov tərəfindən Şəmkir rayonu ərazisində yerləşən 724-cü postda saxlanılmış və avtomobilin yük yerindən həmin pistonlar (alışdırıcı) və barıt kütləsi aşkar edilib götürülmüşdür.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə məhkum R.H.Xudiyevin müdafiəçisi R.S.Ağayeva tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protesti isə təmin edilməklə, R.H.Xudiyevin haqqında olan Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 02 fevral 2015-ci il tarixli hökmü dəyişdirilərək hökmdən R.H.Xudiyevin barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiqinə dair müddəalar xaric edilmiş və ona CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə 5 (beş) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 228.1-ci maddəsi ilə 1 (bir) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə həmin cəzaları qismən toplamaqla qəti olaraq cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə

müəssisəsində çəkməklə 6 (altı) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarından məhkum R.H.Xudiyevin müdafiəçisi Ağayeva Rüstəm Sədiyər qızı kassasiya şikayəti verərək ilk növbədə qeyd etmişdir ki, Rəşad Xudiyev təqsirliliyi sübuta yetirilmədən CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə və əməlində cinayət tərkibi olmadığı halda CM-nin 228.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib məhkum edilmişdir.

Müdafiəçi CM-nin 206.3.2-ci maddəsi R.H.Xudiyevin təqsirliliyinin sübuta yetirilməməsi barədə fikrini onunla əsaslandırılmışdır ki, sonuncu barıt və pistonları (alışdırıcıları) sərhəddən keçirməyi üzərinə götürmüş istintaqla müəyyən edilməyən Xasayın bunu qanuni yolla edəcəyini düşünmüşdür, onun həmin məzmununda olan ifadəsi isə məhkəmələrdə tədqiq olunmuş hər hansı bir sübutla təkzib edilməmişdir.

CM-nin 228.1-ci maddəsi ilə R.H.Xudiyevin məsuliyyətini istisna edən (əməldə cinayət tərkibinin olmadığını göstərən) hal kimi isə müdafiəçi tüstüsüz barıtın odlu ov silahının atəş komponenti olmasına, yəni ov tüfənginin patronunun doldurulması üçün nəzərdə tutulmasına istinad etmişdir.

Kassasiya şikayətində həmçinin barıt və pistonların cinayət mühakimə icraatı qaydasında müsadirə edilməsi də mübahisələndirilmişdir.

Müdafiəçi R.H.Xudiyevin əsassız olaraq məhkum edilməsini məhkəmələrin Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 4, 8, 28.5, 39, 42, 124, 126, 351, 416-cı maddələrinin tələblərini pozmaları ilə əlaqələndirərək bunları CPM-nin 416.0.6, 416.0.8 və 416.0.11-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntuları yaradan hallar kimi qiymətləndirmiş və həmin əsaslarla Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilməklə R.H.Xudiyevə ittiham olunduğu maddələrlə bəraət verilməsini xahiş etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası müdafiəçinin kassasiya şikayətini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti

kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 18 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Cinayət məsuliyyətinin əsaslarına dair CM-nin 3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, yalnız həmin Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Rəşad Xudiyevin təqsirli bilindiği Azərbaycan Respublikası CM-nin 228.1-ci maddəsinin dispozişiyasına görə, həmin norma yivsiz odlu ov silahı və həmin silah üçün döyüş sursatı istisna olmaqla qanunsuz olaraq odlu silah, onun komplekt hissələrini, döyüş sursatını, partlayıcı maddələr və qurğuları əldə etməyə, başqasına verməyə, satmaya, saxlamaya, daşımaya və ya gəzdirməyə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutmuşdur.

Müdafiəçi iddia etmişdir ki, R.Xudiyevin Gürcüstanda əldə edib, Azərbaycan Respublikasının ərazisində daşdığı “Sokol” markalı tüstüsüz barıt kütləsi hamarlılolu odlu ov silahının atış komponenti olmaqla ov silahının patronlarının doldurulmasında (döyüş sursatının hazırlanmasında) istifadə edildiyi üçün CM-nin 228.1-ci maddəsində göstərilən istisnanın təsiri altında düşür və bu səbəbdən həmin predmetin əldə edilməsi, saxlanması, daşınması və s. bu kimi hərəkətlər cinayət tərkibi yaratmır.

Lakin, CM-nin 228.1-ci maddəsində göstərilən istisnada məhz yivsiz odlu ov silahının döyüş sursatından bəhs olunur, ov silahı üçün sursatın (patronun) hazırlanmasında istifadə edilən komponentlərdən, o cümlədən hazırki iş üzrə keçirilmiş məhkəmə-ballistik ekspertizasının 18 mart 2014-cü il tarixli rəyinə əsasən partlayıcı maddə hesab edilmiş tüstüsüz barıtdan yox.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, tüstüsüz barıtın (CM-nin 228.1-ci maddəsində partlayıcı maddə kimi təsnif edilmiş predmetin) əldə edilməsi, saxlanması, daşınması və s. bu kimi hərəkətlərin cinayət xarakterli olub-olmaması sözügedən istisna əsasında deyil, cinayət qanununun göstərilən maddəsində göstərilən

“qanunsuz olaraq partlayıcı maddələr ... əldə etmə, başqasına vermə, satma, saxlama, daşıma və ya gəzdirmə” müddəsinə görə - bu hərəkətlərin qanuni, yoxsa qanunsuz edilməsindən asılı olaraq müəyyən edilməlidir.

Ov silahı üçün tüstüsüz barıtın – partlayıcı maddənin əldə edilməsinin, daşınmasının, başqasına verilməsinin, satılmasının, saxlanılmasının, gəzdirilməsinin qanuni olub-olmaması isə bu hərəkətlərə yol verən şəxsin göstərilən hərəkətləri etmək hüququna malik olub-olmamasından asılıdır.

“Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsinin onuncu hissəsinə görə vətəndaşın odlu ov və ya idman silahının saxlanması və təyinatı üzrə istifadə edilməsi hüququnu təsdiq edən şəhadətnaməsi ona həmin silah üçün döyüş sursatı əldə etməyə, saxlamağa və təyinatı üzrə istifadə etməyə hüquq verir.

Həmin Qanunun qanunun 21-ci maddəsinin ikinci hissəsinə görə isə yalnız odlu ov və ya idman silahının saxlanması və təyinatı üzrə istifadə edilməsi hüququnu təsdiq edən şəhadətnaməsi olan şəxs xüsusi icazə olmadan həmin silahın döyüş sursatlarını hazırlaya bilər.

Bu maddələr birlikdə götürülməklə təfsir edildikdə, onlardan irəli gələn nəticə odur ki, odlu ov silahını saxlamaq və təyinatı üzrə istifadə etmək hüququnu təsdiq edən şəhadətnaməsi olmayan şəxs (nə qədər ki, onun sursat almaq və hazırlamaq hüququ yoxdur) bu silahlar üçün döyüş sursatının hazırlanmasında istifadə edilən komponentləri, yəni o cümlədən, partlayıcı maddə sayılan tüstüsüz barıtı Azərbaycan Respublikasının ərazisində əldə etmək, daşımaq, saxlamaq, satmaq, başqasına vermək kimi hüquqlara da malik deyil və onun bu hərəkətlərə yol verməsi qanunsuz olaraq qeyd olunan əməlləri törətmə kimi qiymətləndirilməlidir.

Rəşad Xudiyevin isə, işin mübahisələndirilməyən hallarına görə, odlu ov silahını saxlamaq və təyinatı üzrə istifadə etmək hüququnu təsdiq edən şəhadətnaməsi olmamışdır.

Deməli, R.Xudiyev Azərbaycan Respublikasında bu cür silahların döyüş sursatlarında istifadə edilən tüstüsüz barıtı, yəni partlayıcı maddəyə sahib olmaq, onun

dövriyyəsi üzrə hərəkətlər etmək hüququna malik olmadığı halda, həmin predmeti Gürcüstan Respublikasında əldə etmiş, lakin Azərbaycan Respublikasının ərazisində də qanunsuz olaraq saxlamış və daşımışdır.

Bu hərəkətlər isə CM-nin 228.1-ci maddəsində göstərilən “qanunsuz olaraq partlayıcı maddələr ... əldə etmə, başqasına vermə, satma, saxlama, daşıma və ya gəzdirmə” müddəsinin təsiri altına düşdüyü üçün, məhkəmə kollegiyası müdafiəçinin R.Xudiyevin əməlinə qeyd olunan cinayətin tərkibinin olmaması haqqında iddiasını əsassız hesab etmişdir.

Daha sonra məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, müdafiəçinin Rəşad Xudiyevin istintaqla müəyyən edilməyən Xasay adlı şəxs tərəfindən barıtın (partlayıcı maddənin) və pistonların (alışdırıcıların) gömrük sərhədindən qanuni yolla keçiriləcəyini güman etməsinə görə onun həmin predmetlərin qaçaqmalçılığına aidiyyatının olmaması barədə dəlili də əsaslı sayıla bilməz.

Bu iddia məhkəmələrin yekun qərarlarında təsvir edilmiş, cinayət prosesində yol verilənliyi şübhə altına alınmayan sübutların məcmusu ilə təkzib olunur. Həmin sübutlar hökmdə ətraflı təsvir edildiyindən, məhkəmə kollegiyası onların yenidən təsvir edilməsinə zərurət görməmişdir.

Kollegiya buna əlavə olaraq, R.Xudiyevin “Xasay”ın sözügedən əşyaları qaçaqmalçılıqla keçirəcəyini güman etməməsinə dair iddiasını təkzib edən hal kimi yalnız onu qeyd etməyi lazım bilmişdir ki, cinayət hadisəsindən əvvəl R.Xudiyevin özü pistonların bir hissəsini gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən gizli keçirdiyi üçün məhkəmənin qərarı ilə inzibati qaydada tənbeh olunmuşdur.

Yuxarıda qeyd olunanlarla yanaşı, məhkəmə kollegiyası Rəşad Xudiyevin qaçaqmalçılıq cinayətinin törədilməsində rolunun qiymətləndirilməsində məhkəmələrin səhvə yol verdiklərini hesab edərək aşağıdakı əsaslara görə sözügedən əməlin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi əlaməti üzrə tövsifini də düzgün saymamışdır.

Belə ki, CM-nin 34.1 və 34.2-ci maddələrinin müqayisəsindən görünür ki, CM-nin 34.2-ci maddəsində təsbit olunmuş “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” cinayət-

hüquq kateqoriyasını “bir qrup şəxs” anlayışından fərqləndirən yeganə cəhət birinci halda qrupun iştirakçıları arasında cinayətin birgə törədilməsi barədə qabaqcadan razılığın əldə olunmasıdır. Qalan səciyyəvi əlamətlər üzrə bu iki anlayış tamamilə üst-üstə düşür. Ona görə də, nə qədər ki, CM-nin 34.1-ci maddəsi cinayətin “bir qrup şəxs” tərəfindən törədilməsini onun iki və ya daha çox icraçının birgə iştirakı ilə həyata keçirilməsi kimi təsbit etmişdir, cinayətin “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” tərəfindən törədilməsi də cinayətin qrupa daxil olan şəxslər tərəfindən birlikdə icra edilməsini, yəni birgə icraçılığı ehtiva edən anlayış kimi təfsir olunmalıdır.

Cinayətin icra edilməsi dedikdə isə, onun obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətlərin yerinə yetirilməsi (cinayət hərəkətsizliklə törədildikdə bunu təşkil davranış) başa düşülür.

CM-nin 206.1 və 206.2-ci maddələrinin dispozisiyalarına görə, malların və yaxud CM-nin 206.2-ci maddəsində göstərilən partlayıcı maddələrin qaçaqmalçılığı cinayətinin obyektiv cəhətini həmin predmetlərin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli, yaxud sənədlərdən və ya gömrük eyniləşdirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etməklə, yaxud bəyan etməməklə və ya düzgün bəyan etməməklə keçirilməsi təşkil edir.

Bu cinayət-hüquqi normaları hazırki iş üzrə müəyyən edilmiş hallarla əlaqələndirdikdə görünür ki, baxılan işdə pistonların (CM-nin 206.1-ci maddəsinə aid olan malın) və barıtın (CM-nin 206.2-ci maddəsində xüsusi göstərilmiş partlayıcı maddənin) qaçaqmalçılığı cinayətinin obyektiv cəhətini yaradan hərəkətlər cinayətin predmetlərinin Azərbaycan Respublikasına gömrük sərhədindən (Gürcüstanla Azərbaycan Respublikası arasında olan dövlət sərhədindən) gömrük nəzarətindən gizli keçirilməsindən ibarətdir.

Bu o deməkdir ki, şəxsin qaçaqmalçılığı icra etməkdə və bu cinayəti bir qrup şəxslə qabaqcadan əlbir olaraq törətməkdə (CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə) təqsirləndirilməsi üçün onun əvvəla qaçaqmalçılıq cinayətinin obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətləri bilavasitə yerinə yetirməsi, ikincisi də həmin hərəkətləri ən azından daha bir şəxslə birlikdə icra etməsi, yəni başqa şəxslə və yaxud şəxslərlə birgə

qaçaqmalını Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən gizli (kənar) keçirməsi tələb olunur.

Lakin, hazırki iş üzrə müəyyən olunmuş hallardan görünür ki, Rəşad Xudiyev öz təklifi ilə və maddi maraq yaratmaqla “Xasay”ı qaçaqmalçılıq cinayətini törətməyə sövq etmiş, özü barıtı və pistonları Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən gizli və yaxud kənar keçirməmiş, bu əməli “Xasay” və yaxud digər şəxs icra etmişdir (qeyd olunan hal cinayət işi üzrə ibtidai istintaq zamanı müəyyən edilməmiş, o cümlədən qaçaqmalçılıq cinayətini bilavasitə icra edənlərin bir neçə şəxs olduğunu təsdiq edən sübutlar əldə olunmamışdır. Rəşad Xudiyevin ifadəsinə görə isə o, Gürcüstan Respublikasında bir nəfərlə - Xasayla əşyaların Azərbaycana keçirilməsi barədə danışmış və bir nəfərdən də Azərbaycan Respublikasının ərazisində əşyaları təhvil almışdır).

Qeyd olunanlar Rəşad Xudiyevin sözügedən əməlində CM-nin 206.3.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin tərkibinin obyektiv cəhətini səciyyələndirən əlamətlərin olmadığını, onun əməlinin əsassız olaraq həmin maddə ilə tövsif olunduğunu (məhkəmələrin məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında dəyişdirilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində təsbit olunmuş pozuntuya yol verdiklərini) göstərir.

Məhkəmə kollegiyası işin hallarına əsasən belə nəticəyə gəlmişdir ki, Rəşad Xudiyevin hərəkətlərini xarakterizə edən yuxarıda qeyd olunan hallar, yəni “Xasay”a pistonları (CM-nin 206.1-ci maddəsinin nəzərdə tutduğu, dəyərində görə külli miqdar tələbinə cavab verən malı) və barıtı (CM-nin 206.2-ci maddəsinin nəzərdə tutduğu partlayıcı maddəni) qaçaqmalçılıqla Gürcüstandan Azərbaycana, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən kənar keçirməyi təklif edib, maddi maraq oyatmaqla onu bu cinayəti törətməyə sövq etməsi CM-nin 32.4-cü maddəsində təhrikçini xarakterizə edən əlamətlərlə tam uzlaşdığından, mübahisələndirilən qərar dəyişdirilməklə məhkumun hərəkətləri qeyd olunan cinayətlərə təhrik etmə kimi qiymətləndirilməli və onun əməli daha ağır məsuliyyət müəyyən edən CM-nin 206.3.2-ci maddəsindən (ağır cinayətdən),

daha yüngül məsuliyyət müəyyən edən, CM-in 15-ci maddəsində az ağır cinayətlər kimi təsnif edilən 32.4,206.1 və 32.4,206.2-ci maddələrinə tövsif edilməli və R.Xudiyev həmin maddələrə əsasən cəzalandırılmalıdır.

Rəşad Xudiyevə CM-nin 32.4,206.1 və 32.4,206.2-ci maddələrilə cəza təyin edilərkən iş üzrə müəyyən edilmiş cəzanı yüngülləşdirən hallar və cəzanı ağırlaşdıran halların olmaması, eləcə də CM-nin 58.3-cü maddəsinin təsbit etdiyi digər hallar nəzərə alınmışdır.

Məhkum Rəşad Xudiyevə bəraət verilməsi üçün əsasların olmaması; iş üzrə maddi sübut kimi tanınmış, qanunsuz olaraq R.Xudiyevin sahibliyində, yəni dövrüyyədə olmuş barıt və pistonların onun törətdiyi cinayətlərin predmetini təşkil etməsi; CPM-nin 132.0.1 və 132.0.4-cü maddələrinin belə predmetlərin müsadirə edilməsini nəzərdə tutması həmin predmetlərin dövlət nəfinə müsadirə olunmasına dair məhkəmə qərarının əsaslı və qanuni olduğunu, bu hissədə kassasiya şikayətinin təmin edilməsi üçün əsasların olmadığını göstərir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair məhkum R.H.Xudiyevin və onun müdafiəçisi R.S.Ağayevanın, habelə kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışlarını dinləyib şərh edilən əsaslara görə kassasiya şikayəti qismən təmin eməklə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Xudiyev Rəşad Həsənağa oğlunun barəsində olan 18 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarında dəyişiklik edərək məhkumun əməli CM-nin 206.3.2-ci maddəsindən CM-nin 32.4, 206.1 və 32.4, 206.2-ci maddələrinə tövsif etmiş və ona CM-nin 32.4, 206.1-ci maddəsi ilə 2 (iki) il müddətə, CM-nin 32.4, 206.2-ci maddəsi ilə 3 (üç) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən, R.H.Xudiyevə təyin olunan yuxarıdakı cəzaları, eləcə də apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ilə CM-nin 228.1-ci maddəsi ilə təyin olunmuş 1 (bir) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını qismən toplamaqla qəti olaraq 4 (dörd) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin etmiş, qərar qalan hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İş üzrə müəyyən edilmiş təqsirləndirilən şəxsin cəzasını yüngülləşdirən halların məcmusu ona təqsirli bilindiği maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etməyə nisbətən daha yüngül cəzanın təyin edilməsi və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsi tətbiq edilməklə əlavə cəzanın təyin edilməməsi üçün əsaslar yaratmışdır.

Siyəzən Rayon Məhkəməsinin 17 mart 2015-ci il tarixli hökmü ilə Əsrəfov Mansur Əsrəf oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnədə CM-nin) 263.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinib, CM-nin 62-ci maddəsinə əsasən barəsində nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etmə növündə əlavə cəza təyin edilmədən, qazancından dövlət nəfinə 20 (iyirmi) faiz pul tutulmaqla 1 (bir) il müddətə islah işləri cəzasına məhkum edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Əsrəfov Mansur Əsrəf oğlu 07 avqust 2014-cü il tarixdə saat 04.30 radələrində idarə etdiyi "Shacman" markalı 90 MK 644 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə Bakı-Quba-Dağıstan sərhədi yolunun Siyəzən rayonu ərazisindən keçən 79-

cu kilometrində «Yol hərəkəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununun 36-cı maddəsinin 1-ci hissəsinin 3-cü bəndinin tələblərini pozaraq, yəni yol hərəkətinin iştirakçıları yol hərəkəti üçün təhlükəsiz şərait yaratmalı, öz hərəkətləri və ya hərəkətsizliyi ilə digər hərəkət iştirakçılarına, onların nəqliyyat vasitələrinə ziyan vurmamalı, diqqətini daim dəyişən yol şəraitindən və avtomobilin idarə olunmasından ayırmamalı, bununla da hadisənin qarşısını almağa texniki imkan olduğu halda, bunu etməyib, avtomobilin qabaq hissəsi ilə qarşıda yolun sağ kənarında "Yol hərəkəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 55-ci maddəsinin 1-ci hissəsinin və 55-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin tələblərinə zidd olan vəziyyətdə dayanmış "Howo ZZ3317S3261W" markalı 90 JH 607 dövlət qeydiyyat nişanlı

avtomobilin arxa hissəsindən vurmuş, zərbədən "Howo ZZ3317S3261W" markalı avtomobil Quliyev Seymur Arif oğluna dəymiş, nəticədə "Howo ZZ3317S3261W" markalı avtomobilin sürücüsü Seymur Quliyevin sol körpücük sümüyünün sınığı və sol dirsək oynaqının sıyrığı xəsarətləri almaqla səhhətin uzun müddətə pozulmasına səbəb olan sağlamlığına az ağır zərər vurulmasına, "Howo ZZ3317S3261W" markalı avtomobilin əzilərək sahibi S.Quliyevə 4205 manat məbləğində maddi ziyan vurulmasına səbəb olmuşdur.

Hökmdən dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protesti Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 24 iyun 2015-ci il tarixli qərarı ilə təmin edilməmiş, Hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin göstərilən qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin protestini onunla əsaslandırılmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsi M.Ə.Əşrəfovun törətdiyi cinayətin xarakterini, ictimai təhlükəlilik dərəcəsini nəzərə almayıb, əsassız olaraq bir sıra halları cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirməklə ona həddindən artıq yüngül cəza təyin etmiş, o cümlədən əsassız olaraq CM-nin 62-ci maddəsini tətbiq edərək nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etmə növündə əlavə cəzanı təyin etməmişdir. Cinayət qanununun bu pozuntularına baxmayaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi həmin cəzanı əsassız olaraq dəyişdirilmədən saxlamışdır.

Həmçinin kassasiya protestində qeyd olunur ki, M.Ə.Əşrəfovun idarə etdiyi "Shacman" markalı 90 MK 644 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobilin zərərçəkmiş şəxsin "Howo" markalı avtomobili ilə toqquşması nəticəsində birinci avtomobilin sahibinə vurulmuş 12360 manat dəyərində ziyan əsassız olaraq ittihamdan çıxarılmışdır.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 416.0.2 və 416.0.21-ci maddələrində göstərilən halları yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 24 iyun 2015-ci il tarixli

qərarının ləğv edilməsini və işin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya protestinin dəlilləri ilə bağlı məhkəmə kollegiyası aşağıdakılar qeyd etmişdir ki:

CM-nin 8-ci maddəsi tələb edir ki, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai-təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

Cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarını təsbit edən CM-nin 58.3-cü maddəsində də cinayət məsuliyyətinin ədalət prinsipinə uyğun olaraq göstərilir ki, cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır.

CM-in 58.1-ci maddəsinə görə cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsə Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş cəza cinayət qanununun Ümumi hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla təyin olunur və bu zaman törədilmiş cinayətə görə nəzərdə tutulmuş cəzalardan daha ciddi cəza növü yalnız o halda təyin edilir ki, az ciddi cəza növü cəzanın məqsədlərini təmin edə bilmir.

Cəzanı yüngülləşdirən hallar dedikdə, CM-in 59-cu maddəsində sadalanan, eləcə də 59.1.1-59.1.10-cu maddələrdə birbaşa göstərilməyən, lakin məhkəmənin mülahizəsinə görə daha yüngül cəzanın təyin edilməsinə əsas verən başqa hallar nəzərdə tutulur (CM-nin 59.2-ci maddəsi).

Cəzanı ağırlaşdıran halların tam siyahısı isə CM-nin 61-ci maddəsində təsbit olunmuşdur.

CM-in 61.2-ci maddəsinə əsasən, bu Məcəllənin 61.1.1-61.1.13-cü maddələrində təsbit olunmuş halların xaricində hər hansı başqa bir hal təqsirkarın cəzasını ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alına bilməz.

CM-nin 41.1-ci maddəsində əksini tapmış cəzanın anlayışına görə, cəza cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilən şəxsə tətbiq

olunur və həmin şəxs barəsində bu Məcəllə ilə müəyyən edilən məhrumiyyətlər yaradılmasından və ya onun hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasından ibarətdir". Cəzanın məqsədini təsbit edən CM-in 41.2-ci maddəsinə əsasən cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir.

Qeyd olunan cinayət qanunvericiliyinin normalarının işığında kassasiya protestinin dəlillərini baxılan işin müvafiq materialları ilə müqayisə etməklə yoxladıqda bu dəlillərin əsassız olduğu müəyyən olunur.

Belə ki, M.Ə.Əşrəfovun təqsirli bilindiği, CM-nin 15-ci maddəsinə əsasən böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət kimi təsnif edilən əmələ görə CM-nin 263.1-ci maddəsinin müəyyən etdiyi məhrumiyyətlər əlavə cəza qismində iki ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmə hüququndan məhrum etmədən, əsas cəza qismində isə beş min manatdan yeddi min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmədən ibarətdir.

Belə olan halda, dövlət ittihamçısının M.Ə.Əşrəfovun təqsirli bilindiği CM-nin 263.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, o cümlədən qəsd etdiyi obyektin xüsusiyyətlərinə istinad edərək təqsirkara CM-nin 263.1-ci maddəsi ilə əsas cəza olaraq təyin edilmiş qazancının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 1 (bir) il müddətə islah işləri cəzasını mübahisələndirməsi, qanunverici məhz dövlət ittihamçısının istinad etdiyi - cinayətin xarakteri, ictimai-təhlükəliliyi, obyektin xüsusiyyətləri və s. əlamətlərə görə CM-nin sözügedən maddəsinin sanksiyasını cinayət qanununda təsbit edilən qaydada müəyyən etdiyindən, o cümlədən həmin cinayəti törətmiş şəxslərə nəinki islah işləri cəzasının, hətta ondan yüngül cəzanın da təyin edilməsini mümkün bildiyindən, düzgün mövqe kimi qiymətləndirilə bilməz.

Dövlət ittihamçısının məhkuma daha ağır (məhz azadlıqdan məhrum etmə növündə) əsas cəzanın, eləcə də əlavə cəza qismində nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum

etmənin təyin edilməsi üzərində israr etməsi həm də ona görə əsassız görünür ki, işin müəyyən olunmuş hallarına görə Mansur Əşrəfov ilk dəfədir ki, ehtiyatsızlıqdan böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətməklə məhkum olunur, yol nəqliyyat hadisəsində özü də xəsarət almış, bununla belə hadisədən dərhal sonra zərərçəkmiş Seymur Quliyevə tibbi yardım göstərilməsini təmin etmişdir. O, cinayəti etiraf edərək əməlindən səmimi peşmançılıq çəkməsini bildirmiş, zərərçəkmiş Seymur Quliyevə yol nəqliyyat hadisəsi nəticəsində dəymiş 4205 manat məbləğində ziyanı, hətta özünün də etibarnamə ilə idarə etdiyi "Shacman" markalı avtomobilin zədələnməsinə görə avtomobilin sahibi Ramil Rəhimova dəymiş zərəri ödəmiş, onlarla barışıq əldə etmişdir. Bu səbəbdən ona qarşı şikayət və tələb yoxdur. Mansur Əşrəfov evlidir, himayəsində bir azyaşlı xəstə uşağı var, şəhid anası olan 77 yaşlı nənəsi də onun himayəsi altında yaşayır.

Bundan başqa, hazırki işdə Mansur Əşrəfovun cəzasını ağırlaşdıran hallar müəyyən edilməmiş, yol nəqliyyat hadisəsinin həm də "Howo" markalı avtomobilin sürücüsü Seymur Quliyevin yol hərəkəti qayadalarını pozması ilə əlaqədar baş verməsi, eləcə də M.Əşrəfovun cinayətin törədilməsi zamanı və ondan sonra davranışına dair yuxarıda göstərilən hallar cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan müstəsna hallar kimi qiymətləndirilmişdir.

Dövlət ittihamçısı qeyd olunan halların cəzanı yüngülləşdirən və müstəsna hallar kimi nəzərə alınmasını mübahisələndirsə də, bu iddia əsaslı sayıla bilməz.

Çünki, CM-nin 59.1.4-cü maddəsi - təqsirləndirilən şəxsin himayəsində azyaşlı uşağın olmasını, CM-in 59.1.10-cu maddəsi – onun cinayətin törədilməsindən bilavasitə sonra zərərçəkmiş şəxsə tibbi yardım göstərməsini, cinayət nəticəsində dəymiş zərərin ödənilməsinə yönələn hərəkətlər etməsini birbaşa cəzanı yüngülləşdirən hallar qismində nəzərdə tutmuşlar.

CM-nin 59.2-ci maddəsi isə, artıq qeyd olunduğu kimi, CM-in 59.1.1-59.1.10-cu maddələrində birbaşa göstərilməyən, o cümlədən şəxsin əməllərini etiraf edib peşmançılıq çəkməsi, başqa şəxslərin qayğısına

qalması kimi halların da cəzanı yüngülləşdirən hallar qismində nəzərə alınmasını istisna etmir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi kimi, kassasiya kollegiyası da o qənaətdədir ki, zərərçəkmiş şəxsə cinayətin törədilməsindən dərhal sonra tibbi yardımın göstərilməsi, ona vurulmuş zərərin ödənilməsinə yönələn hərəkətlərin edilməsi şəxsi belə davranış nümayiş etdirməyərək törətdiyi cinayətə tənqidi münasibət bəsləməyən təqsirkarlardan fərqləndirmək üçün ciddi əsasdır və bu halların, eləcə də zərərçəkmiş şəxs Seymur Quliyevin yol hərəkəti qaydalarını pozmasının cinayətin törədilməsinə şərait yaratması kimi xüsusatın cəza təyini zamanı cinayətin və cinayət törətmiş şəxsin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan müstəsna hallar qismində nəzərə alınması və bunlara, eləcə də Mansur Əşrəfovun nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməsinin ailəsinin həyat şəraitinə pis təsir edə biləcəyinə görə ona əlavə cəzanın təyin edilməməsi CM-in 62-ci maddəsinin pozuntusu kimi şərh oluna bilməz.

Çünki, cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi məsələlərinə həsr olunmuş CM-nin 62.1 və 62.2-ci maddələrinin mənasına görə cəzanı yüngülləşdirən ayrı-ayrı hallar və yaxud onların məcmusu CM-nin 62.1-ci maddəsində sadalananlara, yəni cinayətin məqsədi və motivinə, təqsirkarın cinayətin törədilməsində roluna, cinayətin törədilməsi zamanı və sonrakı davranışına, digər hallara aid olub cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaltdıqda, şəxsin barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiqini mümkün edən əsaslar kimi nəzərdən keçirilə bilərlər.

Yuxarıda qeyd olunan cəzanı yüngülləşdirən halların mövcudluğu, cəzanı ağırlaşdıran halların olmaması barədə məhkəmələrin gəldikləri nəticələr cinayət işində olan və məhkəmələrdə tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılaraq, mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilərək tədqiq olunmuş sübutlardan irəli gəldiyindən, kollegiya hesab edir ki, baxılan işdə cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halların CPM-nin 143-146-cı maddələrinə müvafiq surətdə tədqiq olunmuş sübutlara əsasən müəyyən edilməli olduğunu

təsbit edən CPM-nin 139.0.5-ci maddəsinin də tələbi pozulmamışdır.

Məhkəmələr cəza məsələsini həll edərkən cəzanı yüngülləşdirən hallarla bağlı qənaətləri ilə yanaşı M.Əşrəfovun törətdiyi cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, törədilmə hallarını, şəxsiyyətini, təyin olunan cəzanın onun islah olunmasına və ailəsinin həyat şəraitinə təsirini də nəzərə aldıklarını xüsusi olaraq qeyd etmiş, bütün bunlara görə Əşrəfovun barəsində azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza tətbiq etməməklə və əlavəni cəzanı təyin etməməklə də cəzanın məqsədlərinə nail olunmasının mümkün olduğunu əsaslandırmışlar.

Göstərilən halların fonunda Mansur Əşrəfova təqsirli bilindiği Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etməyə nisbətən daha yüngül cəza növündə cəzanın təyin edilməsi CM-nin 58.1-ci maddəsinin tələbinə cavab verən yanaşma olduğundan, pozuntu kimi şərh edilə bilməz.

Bu yanaşma Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” 25 iyun 2003-cü il tarixli Qərarında ifadə etdiyi hüquqi mövqeyə də uyğundur.

Belə ki, həmin Qərarın 2-ci bəndində göstərilmişdir ki, məhkəmələr böyük ictimai təhlükə törətməyən və ya az ağır cinayət törətmiş, cəmiyyətdən təcrid edilməsinə ehtiyac olmayan şəxs barəsində işin konkret hallarını, şəxsiyyəti barədə məlumatları nəzərə almaqla daha yüngül cəza təyin edilməsi məsələsini müzakirə etməlidirlər.

Təsvir olunanlar onu deməyə əsas verir ki, birinci instansiya məhkəməsinin M.Ə.Əşrəfova CM-nin 263.1-ci maddəsi ilə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etmə növündə əlavə cəzanı təyin etmədən qazancının 20% dövlət nəfinə tutulmaqla 1 il müddətinə islah işləri cəzasını təyin etməsi, apellyasiya məhkəməsinin isə həmin cəzanı dəyişdirilmədən saxlaması CM-nin 58-ci maddəsində təsbit olunmuş cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsasları haqqında tələblərə, cəzanın məqsədlərinə (CM-nin 41-ci maddəsi), Cinayət Məcəlləsinin təqsirə görə məsuliyyət (CM-nin 7-ci maddəsi) və ədalət (CM-nin 8-ci

maddəsi) prinsiplərinə cavab verməyən qərarlar kimi nəzərdən keçirilə bilməz.

Bu səbəblərdən kollegiya kassasiya protesti ilə razılaşmamış və hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi M.Ə.Əşrəfova təyin olunmuş cəzanı dəyişdirilmədən saxlamaqla qanuni və əsaslı qərar çıxarmışdır.

Şərh edilənlər apellyasiya məhkəməsi tərəfindən kassasiya protestində istinad olunan CPM-in 416.0.2 və 416.0.21-ci maddələrində təsbit edilmiş pozuntulara yol verilmədiyini, yəni apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarının ləğv edilməsi üçün əsasların olmadığını göstərir.

Məhkəmə kollegiyası ittihamdan (cinayətin təsvirindən) M.Əşrəfovun idarə etdiyi “Shacman” markalı 90 MK 644 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobilin zədələnməsinə görə həmin avtomobilin mülkiyyətçisi Ramil Rəhimova vurulmuş 12360 manat dəyərində maddi zərərin xaric edilməsini də mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsini tələb edən əsas kimi nəzərdən keçirməmişdir.

Çünki, CPM-nin 223.3.2-ci maddəsinin mənasına görə, ittiham cinayətin törədildiyi yer, vaxt, törədilmə üsulu, nəticəsi, təqsirin forması, cinayətin motivi və tövsifedici əlamətlər

göstərilməklə ittihamın mahiyyətini ifadə etməlidir.

Mansur Əşrəfovun ittiham olunduğu CM-nin 263.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməl isə yol hərəkətləri qaydalarının pozuntusunun nəticəsi kimi maddi zərərin vurulmasını deyil, ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına zərərin – az ağır dərəcəli bədən xəsarətinin yetirilməsini ehtiva edir.

Ona görə də, şəxsə CM-nin 263.1-ci maddəsi ilə irəli sürülmüş ittiham yol nəqliyyat hadisəsini müşayiət edən bütün nəticələri deyil, cinayət-hüquqi mənə kəsb edən (şəxsi həmin maddə ilə cinayət qaydasında təqsirləndirmək üçün qanuni əsaslar qismində çıxış edən – CM-nin 263.1-ci maddəsinin dispozisiyası ilə ehtiva olunan) halları və nəticələri əks etdirməlidir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının və kassasiya protestinin təmin edilməməsinə dair müdafiəçinin çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə həmin protestin təmin edilməməsi, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Əşrəfov Mansur Əşrəf oğlunun barəsində olan 24 iyun 2015-ci il tarixli qərarın isə dəyişdirilmədən saxlanması haqqında qərar qəbul etmişdir.

Nigar Rəsulbəyova,
Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi

Telefon danışığının dinlənməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsinə uyğunluğu baxımından təhlili.

Məlum olduğu kimi, son dövrlərdə dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərin ayrı-ayrı vətəndaşların telefon danışıklarını dinləmələri faktı ilə bağlı istintaq orqanları tərəfindən araşdırmalar aparılmış və qanunvericiliyə zidd olaraq həmin vətəndaşların şəxsi həyatına müdaxilə olduğu üçün belə əməllər törətmiş vəzifəli şəxslər və onların mənsub olduqları qurumlar barəsində müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Istintaqın əsasını təşkil edən səlahiyyətli şəxslərin öz vəzifələrindən sui-istifadə edərək və səlahiyyət hədlərini aşaraq qanunvericiliyə zidd şəkildə insanların şəxsi həyatına müdaxiləsi məsələsi həmçinin bu yaxınlarda İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra Avropa Məhkəməsinin) qəbul etdiyi qərarın predmetini təşkil etmişdir.

Belə ki, Avropa Məhkəməsi “*Roman Zaxarov Rusiyaya qarşı*” məhkəmə işi üzrə qəbul etdiyi 04 dekabr 2014-cü il tarixli qərarında bildirdi ki, kommunikasiyanın izlənilməsinə tənzimləyən Rusiya Federasiyasının mövcud qanunvericiliyinin normaları istənilən məxfi müşahidə sistemində xas olan özbaşınalıq hallarına və sui-istifadə riskinə qarşı adekvat və səmərəli təminatları özündə əks etdirmir, həmçinin daxili qanunvericilik “qanunun keyfiyyətinə” aid tələbə cavab vermir və “müdaxilənin” “demokratik cəmiyyətdə zəruri” olan hədd daxilində olmasını təmin etməyə qadir deyil. Bunlar isə İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi Haqqında Avropa Konvensiyasının (bundan sonra mətnə Konvensiyanın) 8-ci maddəsində təsbit edilmiş şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnun pozuntusu kimi qiymətləndirilməlidir.

Sadalanan hallar diqqəti zəruri hallarda telefon danışığının dinlənilməsinə icazə verən ölkəmizin dövlətdaxili qanunvericiliyin təhlilinə və onun Konvensiyanın 8-ci maddəsinə uyğunluğuna çəkdi. Belə ki, Avropa Məhkəməsinin bu qərarı bundan sonra baxılacaq buna bənzər predmetli işlərin həllində böyük rol oynadığı üçün, qərarla sadalanan Rusiya Federasiyasının qanunlarında çatışmazlıqların və Məhkəmənin tələblərinin bizim qanunvericiliklə müqayisəli şəkildə təhlili zəruridir.

“*Roman Zaxarov Rusiyaya qarşı*” məhkəmə işi üzrə ərizəçi 23 dekabr 2003-cü ildə üç mobil şəbəkə operatoruna qarşı iddia qaldıraraq bildirmişdir ki, həmin operatorlar onun telefon danışığının məxfiliyi hüququna müdaxilə etmişlər. O iddia etmişdir ki, Rabitə Nazirliyinin sələfi olmuş Kommunikasiya və İnformasiya Texnologiyaları üzrə Dövlət Komitəsinin 70 saylı əmrinə uyğun olaraq mobil şəbəkə operatorları Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin ilkin məhkəmə icazəsi olmadan bütün telefon danışığının dinlənilməsinə imkan verən avadanlıqlar quraşdırmışlar. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, heç yerdə dərc olunmamış 70 saylı əmr onun şəxsi həyatının toxunulmazlığı hüququnu əsassız olaraq məhdudlaşdırmışdır. O, məhkəmədən xahiş etmişdir ki, 70 saylı əmrə uyğun olaraq quraşdırılmış avadanlıqların götürülməsini tələb edən məhkəmə qadağası tətbiq edilsin və mobil telefon danışığını dinləmək imkanının yalnız buna səlahiyyəti olan şəxslər üçün əlçatan olması təmin olunsun.

Avropa Məhkəməsi “*Roman Zaxarov Rusiyaya qarşı*” iş üzrə qəbul etdiyi 04 dekabr 2015-

ci il tarixli qərarında Rusiya Federasiyası qanunvericiliyinin Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsinə uyğunluğu məsələsini araşdırarkən aşağıdakı məsələləri qiymətləndirmişdir:

Telefon danışıqlarının dinlənilməsi ilə bağlı daxili qanunvericiliyin əlçatan olub-olmamasını;

Məxfi müşahidə tədbirlərinin tətbiqi dairəsini və müddətini, izləmə yolu ilə əldə edilmiş məlumatların saxlanması, əlçatanlığı, araşdırılması, istifadəsi, ötürülməsi və məhv edilməsi qaydasını;

İcazə vermə prosedurlarının, məxfi müşahidə tədbirlərinin həyata keçirilməsi üzərində nəzarət tədbirlərini;

Milli qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hər hansı məlumatlandırma mexanizmlərini.

Telefon danışıqlarının dinlənilməsi ilə bağlı daxili qanunvericiliyin əlçatan olub-olmaması.

Birinci məsələ ilə bağlı baxdığı iş üzrə Avropa Məhkəməsi bildirmişdir ki, telefon danışıqlarının dinlənilməsi ilə əlaqədar məxfi müşahidəni tənzimləyən hüquq normalarının hamısının rəsmən dərc olunması və ictimaiyyət üçün əlçatan olması vacibdir.

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, Rusiya Federasiyasının dövlətdaxili qanunvericiliyində məxfi müşahidəni tənzimləyən hüquq normalarının, demək olar, hamısı - məsələn, Rusiya Federasiyasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi, “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında”, “Rabitə haqqında” Qanunları rəsmən dərc olunmuşdur və ictimaiyyət üçün əlçatan idi. Lakin, Rabitə Nazirliyinin bəzi əmrləri, xüsusilə, kommunikasiya xidməti təchizatçıları tərəfindən quraşdırılmalı olan izləmə avadanlıqları üçün texniki tələblərlə bağlı 70 nömrəli əmrinə əlavə geniş ictimaiyyət arasında yayılan rəsmi nəşrdə heç vaxt dərc olunmamışdır. Sözügedən avadanlıqların hüquq-mühafizə orqanlarını bütün istifadəçilərin mobil telefon əlaqələrinə birbaşa girişlə təmin etməsini tələb etməklə və hüquq-mühafizə orqanlarının apardığı izləmələr barədə məlumatların yazılmasına və ya qeydə alınmasına icazə verməməklə 70 sayılı əmrə əlavələr istifadəçilərin şəxsi həyatının və yazışmalarının məxfiliyinə hörmət edilməsi hüququna təsir göstərmək iqtidarında olduğu üçün Məhkəmə hesab etmişdir ki, onlar ictimaiyyət üçün əlçatan olmalı idi.

Qeyd edilməlidir ki, telefon danışıqlarının dinlənilməsi ilə bağlı hüquq münasibətlərini tənzimləyən ölkəmizin normativ hüquqi aktları – Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (bundan sonra mətnə Konstitusiya), “Əməliyyat axtarış fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (bundan sonra mətnə ƏAFHQ), Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi (bundan sonra mətnə CPM), “Telekommunikasiyalar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada dərc olunmuş və ictimaiyyət üçün əlçatandır. Həmçinin telekommunikasiya operatorları və provayderlərinin əməliyyat-axtarış, kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti subyektləri tərəfindən rabitə şəbəkələrində müvafiq tədbirlərin keçirilməsinə texniki şəraitin yaradılmasını və bu məqsədlə rabitə sistemlərinin müvafiq əlavə (xüsusi) texniki vasitələrlə (avadanlıqlarla) təchiz edilməsini tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının Rabitə və Texnologiyalar Nazirliyinin 24 aprel 2016-cı il 0004 nömrəli qərarı ilə təsdiqlənmiş “Əməliyyat-axtarış, kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat tədbirlərinin keçirilməsi üçün rabitə şəbəkələrinin telekommunikasiya operatorları və provayderləri tərəfindən əlavə texniki vasitələrlə təchiz edilməsi” Qaydaları Rusiya Federasiyasından fərqli olaraq, rəsmi şəkildə dərc olunmuşdur və elektron şəkildə istər “e-qanun.az” saytıdan, istərsə də Rabitə Nazirliyinin rəsmi internet səhifəsindən əldə oluna bilər.

Beləliklə, telefon danışıqlarının dinlənilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olan normati-hüquqi aktlar Konvensiyanın 8-ci maddəsinin tələbinə müvafiq olaraq ictimaiyyət üçün əlçatandır.

Məhkəmənin iş üzrə araşdırdığı növbəti məsələ məxfi müşahidə tədbirlərinin tətbiqi dairəsi olmuşdur.

Bu məsələ ilə bağlı Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, milli qanunvericilikdə məxfi müşahidə tədbirlərinin tətbiqi dairəsi müəyyən edilməlidir ki, vətəndaşlar hakimiyyət orqanlarının hansı hallarda bu tədbirlərə əl ata biləcəyini təyin edə bilsinlər, xüsusən qanunvericilikdə izləmə

qərarının çıxarılmasına səbəb ola bilən hüquq pozuntularının xarakteri və telefon danışıqları izlənilə bilən şəxslərin kateqoriyaları göstərilməlidir.

Deməli, Məhkəmə məxfi müşahidə tədbirlərinin tətbiqi ilə bağlı araşdırmada iki məsələyə diqqət yetirir: 1. Hansı hüquq pozuntuları dinləməni əhatə edən izləmə qərarının çıxarılması üçün əsasdır; 2. İzləmə barədə qərarlar kimin barəsində çıxarıla bilər.

Hüquq pozuntularının xarakteri ilə bağlı, Məhkəmə bu iş üzrə vurğulamışdır ki, "öncəgörmə" haqqında şərt dövlətlərdən tələb etmir ki, izləmə qərarına səbəb ola biləcək hüquq pozuntularının konkret adlarını çəksinlər. Bununla belə, qanunvericilikdə sözügedən hüquq pozuntularının xarakteri barədə yetərincə təfsilatlar öz əksini tapmalıdır.

Rusiya Federasiyasının həm ƏAFHQ-da, həm də CPM-də nəzərdə tutulur ki, telefon danışıqları və digər kommunikasiyalar artıq törədilmiş olan, törədilməkdə olan və ya planlaşdırılan orta ağır, ağır və xüsusilə ağır cinayətlərlə (yəni törədilməsinə görə Cinayət Məcəlləsində üç ildən artıq cəza nəzərdə tutulan cinayətlərlə) əlaqədar izlənilə bilər. Məhkəmə hesab etmişdir ki, izləmə qərarının çıxarılmasına səbəb ola bilən hüquq pozuntularının xarakteri kifayət qədər aydındır. Eyni zamanda, o, narahatlıqla qeyd etmişdir ki, Rusiya qanunvericiliyi məxfi müşahidə tədbirlərinin geniş çeşidli cinayət əməllərinə, o cümlədən, məsələn, ərizəçinin qeyd etdiyi kimi, cibgirlik cinayətinə şamil olunmasına icazə verir. Həmçinin, Rusiya Federasiyasının milli, hərbi, iqtisadi və ya ekoloji təhlükəsizliyinə qarşı təhlükə yaradan hadisələr və ya fəaliyyətlə əlaqədar hallar olduqda da, şəxsin kommunikasiyalarının izlənməsinə icazə verilir. Lakin buna əsas verən halların hansı hallar olduğu ƏAFHQ-da müəyyən edilmədiyi üçün, Məhkəmə hesab etmişdir ki, bu cür təhlükə təşkil edən hadisələrin və ya hərəkətlərin hansılar olduğunu və təhlükənin məxfi müşahidəyə haqq qazandıracaq dərəcədə ciddi olub-olmadığını müəyyənləşdirməkdə hakimiyyət orqanlarına, demək olar ki, qeyri-məhdud diktəsion səlahiyyət verilmiş olur və beləliklə, sui-istifadə üçün imkanlar yaranır.

Azərbaycan Respublikasında ƏAFHQ-la və CPMsi ilə tənzimlənir.

ƏAFHQ-nun 10-cu maddəsinin 1-ci hissəsinə əsasən, əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin subyektləri bu Qanunla müəyyən edilmiş qaydada telefon danışıqlarına qulaqasma əməliyyat-axtarış tədbirini tətbiq edə bilərlər.

Həmin Qanunun 13-cü maddəsinin tələbinə görə, qanunla mühafizə edilən yazışma, telefon, poçt-teleqraf və digər rabitə üsulları ilə ötürülən məlumatların sirtinin qorunması ilə əlaqədar əməliyyat-axtarış tədbirlərinin tətbiqinə ancaq cinayət hazırlayan, cinayət törətməyə sui-qəsd edən, cinayət törədən, həmçinin məhkəmə, istintaq və ya təhqiqat orqanlarından gizlənən, cəza çəkməkdən boyun qaçıran şəxslər barədə məlumat toplamaq, habelə oğurlanmış əmlakı tapmaq, dəlillərinin gizlədilməsinin və məhv edilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilən tədbirlər nəticəsində əldə olunmuş məlumatların cinayət işi üzrə sübut ola biləcəyini və axtarılan şəxslərin tutula biləcəyini güman etmək üçün kifayət qədər əsas olduğu halda icazə verilir.

ƏAFHQ-nun 10-cu maddəsinin 4-cü hissəsinin 1-ci bəndində deyilir ki, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş əsaslar olduğu hallarda əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin subyektləri hakimin qərarı olmadan şəxsiyyət əleyhinə ağır cinayətlərin və ya xüsusi təhlükəli dövlət cinayətlərinin qarşısının alınması üçün telefon danışıqlarına qulaq asa, poçt, teleqraf və digər göndərişlərini yoxlaya, texniki rabitə kanallarından və digər texniki vasitələrdən informasiyanı çıxara, habelə insanları güdə bilərlər.

Həmin maddənin 5-ci hissəsinə görə, bu maddənin 4-cü hissəsində nəzərdə tutulmuş hallarda əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin subyektləri həyata keçirilmiş tədbirlər barəsində 48 saat ərzində məhkəmə nəzarətini həyata keçirən məhkəməyə və ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora əsaslandırılmış qərarı təqdim etməlidirlər.

CPM-nin 177.4.4-cü maddəsinin tələblərindən görünür ki, şəxsiyyət və ya dövlət hakimiyyəti əleyhinə olan ağır və ya xüsusilə ağır cinayətlər üzrə sübutların müəyyən edilməsi üçün təxirə salına bilməyən hallar yarandıqda müstəntiqin müvafiq məhkəmə qərarı olmadan öz qərarı əsasında məcburi apara bildiyi istintaq hərəkətlərindən biri telefon və digər qurğularla aparılan danışıqların, rabitə və digər texniki vasitələrlə ötürülən məlumatların ələ keçirilməsidir.

Yuxarıda sadalanan normaların tələblərinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində hansı xarakterli cinayətlərə münasibətdə telefon danışıqlarının qulaq asılmasına icazə verilməsi ilə bağlı müddəa yoxdur. Yalnız məhkəmə qərarı olmadan telefon danışıqlarına qulaq asılması halında qanunvericilik ağır və xüsusilə ağır cinayətlərlə bağlı tələb irəli sürmüşdür.

Ağır və xüsusilə ağır cinayətlərin anlayışı isə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 15.4 və 15.5-ci maddələrində verilmişdir.

Beləliklə, hansı hüquq pozuntuları dinləməni əhatə edən izləmə qərarının çıxarılması üçün əsas olması məsələsi ölkədaxili qanunvericilikdə ətraflı şəkildə təfsir olunmamışdır.

Avropa Məhkəməsi bu halı “öncəgörmə” tələbinə tam riayət olunmaması kimi qiymətləndirmişdir. Belə ki, Məhkəmə hesab etmişdir ki, adi vətəndaş konkret olaraq qanunun müddəalarına əsasən davranışının nəticələrini görə bilməlidir. Bu halda isə, qanunvericilikdə vətəndaşlar üçün hüquq pozuntularının xarakteri ilə bağlı müddəanın olmaması telefon danışıqlarına qulaq asılması kimi insanların şəxsi həyatına müdaxilə edən əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin çox geniş bir sferada tətbiqi ilə nəticələnə bilər.

ƏAFHQ-nun 13-cü maddəsinin 4-cü hissəsində deyilir ki, əməliyyat-axtarış tədbirləri tətbiq edilərkən əməliyyat-axtarış fəaliyyəti subyektinin müvəkkil edilmiş şəxsləri, həmin tədbirlərin cinayətkar qəsdlərin dövlətin və cəmiyyətin mənafeyinə vura biləcəyi ziyanın ictimai təhlükəsizlik dərəcəsinə uyğunluğunu gözləməyə borcludurlar.

Buradan belə aydın olur ki, adekvatlıq məsələsinin həlli əməliyyat-axtarış fəaliyyəti subyektinin müvəkkil edilmiş şəxslərinin diskresion səlahiyyətindədir. Məhkəmə belə hallarda hesab etmişdir ki, təhlükənin məxfi müşahidəyə haqq qazandıracaq dərəcədə ciddi olub-olmadığını müəyyənləşdirməkdə hakimiyyət orqanlarına, demək olar ki, qeyri-məhdud diskresion səlahiyyət verilməsi sui-istifadə halları üçün imkan yaradır.

Məhkəmənin məxfi müşahidə tədbirləri ilə bağlı araşdırdığı növbəti məsələ bu əməliyyat-axtarış tədbirinin tətbiq oluna biləcəyi şəxslərin dairəsinin qanunvericilikdə müəyyən edilməsi məsələsidir.

Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyinə əsasən izləmə qərarları yalnız şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs barəsində deyil, həm də cinayət haqqında və ya cinayət işinə aidiyyəti olan məlumata malik olan şəxs barəsində çıxarıla bilər.

Məhkəmə *Qroyterin işi* üzrə müəyyən etmişdir ki, hər hansı hüquq pozuntusunda şübhəli bilinməyən, amma həmin hüquq pozuntusu barəsində məlumatı olan şəxsə qarşı izləmə tədbirlərinə 8-ci maddə əsasında haqq qazandırmaq olar. Lakin, Məhkəmənin qənaətinə görə, Rusiyanın qanunvericiliyi və ya formalaşmış presedent hüququ "cinayət haqqında məlumata malik olan şəxs" və "cinayət işinə aidiyyəti olan məlumata malik olan şəxs" terminlərinin praktikada necə tətbiq edilməli olması məsələsinə aydınlıq gətirmədiyi üçün öncəgörmə tələbinə tam riayət olunmamışdır.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində isə bu məsələ aşağıdakı kimi həll edilmişdir:

CPM-nin 259.1-ci maddəsinə əsasən şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin digər şəxslərə ötürdükləri məlumatlarda (yaxud təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxsə ötürülən məlumatlarda) cinayət təqibi üzrə sübut əhəmiyyətinə malik olan məlumatların olmasını güman etməyə kifayət qədər əsaslar olduqda müstətiqin əsaslandırılmış vəsatəti və ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun müvafiq təqdimatı üzrə, məhkəmə telefon və digər qurğularla aparılan danışıqların, rəbitə və digər texniki vasitələrlə ötürülən məlumatın və ya başqa məlumatın ələ keçirilməsi haqqında qərar çıxarır.

Bu normanın məzmunundan aydın olur ki, telefon danışıqlarına qulaq asmaqla ötürülən məlumatların əldə edilməsi zamanı, telefon danışıqlarının bir tərəfi mütləq şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs olmalıdır. Digər tərəf isə istənilən şəxs ola bilər.

CPM-nin 90 və 91-ci maddələrində isə şübhəli və təqsirləndirilən şəxslərin anlayışı, onların hüquq və vəzifələri təsbit edilmişdir. Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyindən fərqli olaraq, ölkəmizin qanunvericiliyində cinayət haqqında və ya cinayət işinə aidiyyəti olan məlumata malik şəxs barəsində izləmə qərarları çıxarılması nəzərdə tutulmamışdır.

Məhkəmənin araşdırdığı digər məsələ məxfi müşahidə tədbirlərinin müddətidir.

Avropa Məhkəməsi müxtəlif işlər üzrə qəbul etdiyi qərarlarında bildirmişdir ki, izləmələrin ümumi müddətinin təyin olunmasını yeni izləmə qərarlarını qəbul etmək və yeniləmək səlahiyyətinə malik olan müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanlarının ixtiyarına buraxmaq olar, lakin o şərtlə ki, adekvat təminatlar mövcud olmalıdır. Belə ki, ölkədaxili qanunvericilikdə aydın şəkildə göstərilməlidir ki, izləmə qərarının müddəti nə zaman başa çatır(1), həmin qərar hansı şərtlərlə yenilənə bilər(2) və hansı hallarda ləğv edilməlidir (3)

Birinci təminatla bağlı, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Rusiya Federasiyasının həm CPM-də, həm də ƏAFHQ-də nəzərdə tutulur ki, izləmələrə hakim tərəfindən altı aydan artıq olmayan müddətə icazə verilə bilər Beləliklə, daxili qanunvericilikdə izləmə icazəsinin hansı müddətdə başa çatmalı olduğu aydın şəkildə göstərilmişdir. İkincisi, icazə qərarının hansı şərtlərlə yenilənə biləcəyi də qanunvericilikdə əks olunmuşdur. Konkret olaraq, həm CPM-nə, həm də ƏAFHQ-na əsasən, hakim işə aid bütün materiallara yenidən baxdıqdan sonra izləmə icazəsinin müddətini ən çoxu altı ayadək uzada bilər. Lakin üçüncü təminata, yəni izləməyə hansı hallarda xitam verilməsinə gəldikdə, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, yalnız Rusiya Federasiyasının CPM-də göstərilmişdir ki, izləməyə daha ehtiyac olmadığı halda ona xitam verilir, lakin Rusiya Federasiyasının ƏAFHQ-da belə bir tələb əks olunmamışdır. Praktiki olaraq bu o deməkdir ki, cinayət prosesi çərçivəsində kommunikasiyaların izlənməsi həmin çərçivənin xaricində aparılan izləmələrə, konkret olaraq, "milli, hərbi, iqtisadi və ya ekoloji təhlükəsizliyə qarşı təhlükə yaradan hadisələr və ya fəaliyyətlərlə" əlaqədar izləmələrə nisbətən daha çox təminatlarla müşayiət olunur. Məhkəmə yuxarıdakıların əsasında bu nəticəyə gəlmişdir ki, Rusiya qanunvericiliyində izləmələrin müddətinə və yenilənməsinə dair aydın normalar var ki, onlar da sui-istifadə hallarına qarşı adekvat təminatların olmasını təmin edir, lakin müşahidə tədbirlərinə xitam verilməsi barədə ƏAFHQ-nun müddəaları əsassız müdaxilələrə qarşı yetərli təminat təşkil etmir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi isə bu məsələ ilə bağlı Rusiyadan fərqli olaraq kifayət qədər təminatlar nəzərdə tutmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 259.2-ci maddəsinə əsasən, telefon və digər qurğularla aparılan danışıqların, rabitə və digər texniki vasitələrlə ötürülən məlumatların ələ keçirilməsi altı aydan artıq davam edə bilməz. Ölkəmizin ƏAFHQ-nun 14-cü maddəsinin 6-cı bəndinə əsasən həyata keçirilən əməliyyat-axtarış tədbirlərinə aşağıdakı hallarda son qoyulur:

1) bu Qanunun 1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş məqsədlərə nail olunduqda;

2) haqqında keçirilən şəxsin hərəkətlərində cinayət tərkibinin mövcudluğu 6 ay ərzində müəyyən edilmədikdə.

Beləliklə, Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyindən fərqli olaraq, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində bu məsələ ilə bağlı Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə uyğun müddəalar mövcuddur.

Avropa Məhkəməsinin araşdırdığı daha bir məsələ izləmə yolu ilə əldə edilmiş məlumatların saxlanması və məhv edilməsi qaydası olmuşdur.

Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, Rusiya qanunvericiliyinə görə, məxfi müşahidə tədbirləri nəticəsində toplanmış məlumatlar dövlət sirri təşkil edir və onlarla icazəsiz tanışlıq riskini istisna edən şəraitdə möhür altında qorunmalıdır. Onlar yalnız xidməti vəzifələrinin icrası üçün həmin məlumata həqiqətən ehtiyacı olan və məxfi məlumatlarla işləmək səlahiyyəti olan şəxslərə verilə bilər. Təqdim edilən məlumatların yalnız onları alanın xidməti vəzifələri üçün ehtiyac duyduğu həcmdə olmasını və bundan artıq olmamasını təmin etmək üçün tədbirlər görülməlidir. Məlumatların təhlükəsiz şəraitdə saxlanmasına və həmin məlumatlarla işləmək səlahiyyəti olmayan şəxslər üçün əlçatmaz olmasına görə cavabdeh olan vəzifəli şəxs qanunvericilikdə aydın müəyyən edilmişdir. Daxili qanunvericilikdə həmçinin izləmə nəticəsində əldə edilən, cinayət hadisəsi barədə informasiyaları özündə əks etdirən məlumatların ittiham orqanlarına verilməsinin şərtləri və qaydası əks olunmuş, həmin məlumatların təhlükəsiz şəraitdə saxlanmasının və cinayət prosesində sübut qismində istifadə edilməsinin şərtləri konkret olaraq göstərilmişdir. Məhkəmə razılaşmışdır ki, Rusiya qanunvericiliyində izləmə nəticəsində əldə edilmiş məlumatların saxlanmasını, istifadəsini

və ötürülməsini tənzimləyən aydın normalar yer almışdır ki, bu da bu məlumatlara icazəsiz girişi və ya onların icazəsiz açıqlanması riskini minimuma endirməyə imkan verir.

İzləmə nəticəsində əldə edilmiş materialların məhv edilməsinə gəldikdə, Rusiya qanunvericiliyinə əsasən, şəxsə qarşı cinayət ittihamı irəli sürülmədiyi təqdirdə izləmə nəticəsində əldə edilmiş materiallar altı ay saxlandıqdan sonra məhv edilməlidir. Şəxsə qarşı cinayət ittihamı irəli sürüldükdə isə işə baxan hakim cinayət prosesinin sonunda sübut qismində istifadə edilmiş izləmə materiallarının saxlanması və ya məhv edilməsi barədə qərar çıxarmalıdır.

Məhkəmə hesab etmişdir ki, bu cür məlumatların saxlanması üçün Rusiya qanunvericiliyində müəyyən edilmiş altı aylıq müddət ağılabatandır. Eyni zamanda, Məhkəmə əldə edilməsinin məqsədlərinə aidiyyəti olmayan hər hansı məlumatların dərhal məhv edilməsi barədə tələbin olmamasından təəssüflənir (müqayisə üçün bax: *Klass və başqalarının işi* üzrə yuxarıda istinad edilən qərar, 52-ci bənd; və *Kennedinin işi* üzrə yuxarıda istinad edilən qərar, 162-ci bənd). Məqsədlərə açıq-aydın aidiyyəti olmayan məlumatların avtomatik olaraq altı ay saxlanmasına 8-ci maddə əsasında haqq qazandırmaq olmaz.

Bundan başqa, şəxsə qarşı cinayət ittihamının irəli sürüldüyü hallara gəldikdə, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Rusiya qanunvericiliyi işə baxan hakimə məhkəmə araşdırması başa çatdıqdan sonra sübut qismində istifadə edilmiş materialların saxlanması və ya məhv edilməsi məsələsində qeyri-məhdud diskresion səlahiyyət verir. Rusiya qanunvericiliyi vətəndaşlara hansı hallarda izləmə materiallarının məhkəmə araşdırması başa çatdıqdan sonra saxlanıla biləcəyini müəyyənləşdirmək imkanı vermir. Buna görə də Məhkəmə belə nəticəyə gəlmişdir ki, bu məsələdə daxili qanunvericilik kifayət qədər aydın deyil.

Yuxarıda sadalanan məsələlər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində aşağıdakı kimi təsbit olunmuşdur:

1. ƏAFHQ-nun 14-cü maddəsinə əsasən, əməliyyat-axtarış tədbirlərinin təşkili və həyata keçirilməsi, habelə əməliyyat-axtarış fəaliyyəti sahəsində qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər məlumatlar dövlət sirrinin bir növü kimi müvafiq qanunla müəyyən edilmiş qaydada mühafizə olunur. Həmçinin əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirərkən dövlət sirri və xidməti sirr sayılan, əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin təşkilinə, əməliyyat məlumatların mənbəyinə, üsul və metodlarına, eləcə də vətəndaşların şəxsi və ailə həyatına aid olan məlumatlar aşkarlanmamalıdır.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 259.5-ci maddəsinə görə, ələ keçirilmiş danışıqlar və ya məlumatlar kağız, yaxud maqnit daşıyıcılarda əks etdirilir, onları ələ keçirmiş şəxsin imzası ilə təsdiq olunur və müstətiqə verilir.

2. ƏAFHQ-nun 16-cı maddəsində göstərilmişdir ki, hər hansı cinayətin törədilməsi ilə bağlı əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində əldə edilmiş məlumatlarla tanış olmaq hüququ məlumatların mənbəyini aşkarlamamaq şərti ilə yalnız həmin cinayət işi üzrə istintaqı aparən şəxsə, prokurora və ya məhkəməyə verilir.

3. ƏAFHQ-nun 16-cı maddəsinin 4-cü və 5-ci bəndlərində müəyyən edilmişdir ki, bu Qanunun tələblərinə riayət olunmadan əldə edilmiş məlumatlar dərhal məhv edilməlidir. Həmçinin insanın şəxsi və ailə həyatına, şərəfinə və ya ləyaqətinə aid olan, lakin tərkibində qanunla qadağan edilməmiş hərəkətlərin törədilməsindən xəbər verən əməliyyat-axtarış tədbirlərinin nəticəsində əldə edilmiş məlumatlar saxlanıla bilməz və onlar məhv edilməlidir.

Bundan başqa CPM-nin 259.5-ci maddəsində işə aid olmayan əldə edilmiş məlumatlar dərhal ləğv olunması nəzərdə tutulmuşdur.

Beləliklə, bu məsələ ilə bağlı hüquq normalarının tələbləri Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə uyğundur.

İzləmələrə icazə verilməsi:

Avropa Məhkəməsi icazə prosedurlarının məxfi müşahidəyə dair qərarları qiymətləndirərkən bu amilləri nəzərə almışdır: 1) konkret olaraq, müşahidəyə icazə vermək səlahiyyətinə hansı orqanın malik olmasını; 2) həmin orqanın məsələni araşdırmaq səlahiyyətinin hüdudları; 3) izləmə icazəsinin məzmunu.

İlk olaraq, Məhkəmə hesab etmişdir ki, müşahidəyə icazə vermək səlahiyyətinə məhkəmələrdən başqa digər qeyri-məhkəmə orqanlarının malik olması Konvensiyaya uyğun ola bilər, bu şərtlə ki, həmin orqan icra hakimiyyətindən kifayət qədər müstəqil olmalıdır.

Məhkəmənin qənaətinə görə, Rusiya qanunvericiliyində məxfi müşahidənin əsassız şəkildə və heç bir fərq qoyulmadan aparılmasına qarşı mühüm təminat yer almışdır. Qanunvericilikdə telefon danışqlarının və ya digər kommunikasiyaların izlənməsinə icazənin məhkəmə tərəfindən verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Kommunikasiyaları izləmək üçün icazə almaq istəyən hüquq-mühafizə orqanı bu barədə hakimə əsaslandırılmış vəsatət təqdim etməlidir, hakim isə həmin orqanın təsdiqedicisi materialları təqdim etməsini tələb edə bilər. Həmçinin hakim izləmələrə icazə verən qərarını əsaslandırmalıdır.

Məhkəmə bu məsələ üzrə ikinci qiymətləndirmə metodu olan - icazəni verən orqanın məsələni araşdırmaq səlahiyyətinin həddlərinə dair məsələni araşdıraraq bildirmişdir ki, icazəni verən orqan, müvafiq şəxsə qarşı əsaslı şübhənin mövcudluğunu, həmin şəxsin məxfi müşahidə tədbirlərinə səbəb ola biləcək cinayət hərəkətlərini və ya digər hərəkətləri, məsələn, milli təhlükəsizliyə qarşı təhlükə yaradan hərəkətləri planlaşdırmasından, törətməkdə olmasından və ya törətmiş olmasından şübhələnməyə əsas verən faktların olub-olmadığını yoxlamaq səlahiyyətinə malik olmalıdır. O, həmçinin barəsində vəsatət verilmiş izləmənin Konvensiyanın 2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş "demokratik cəmiyyətdə zəruri" olma tələbinə cavab verib-vermədiyini, o cümlədən qarşıya qoyulan qanuni məqsədlərə mütənasib olub-olmadığını müəyyənləşdirməli və bunun üçün, məsələn, həmin məqsədlərə daha az məhdudlaşdırıcı vasitələrlə nail olmağın mümkün olub-olmadığını yoxlamalıdır.

Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Rusiyada məhkəmənin məsələni araşdırmaq səlahiyyəti məhduddur. Belə ki, məxfi agentlər və ya polis informatorları barəsində, yaxud əməliyyat-axtarış tədbirlərinin təşkili və taktikaları haqqında informasiyaların yer aldığı məlumatlar hakimə təqdim edilə bilməz və beləliklə, bu tipli məlumatlar hakimin nəzarət dairəsi xaricindədir. Məhkəmə hesab etmişdir ki, müvafiq məlumatların məhkəmələrə açıqlanmaması məhkəmələri əməliyyat-axtarış tədbirlərinin görülməsi üçün verilmiş vəsatətdə göstərilən şəxsin cinayət törətməsindən, yaxud milli, hərbi, iqtisadi və ya ekoloji təhlükəyə qarşı təhlükə yaradan hərəkətlər etməsindən şübhələnmək üçün yetərinə faktoloji əsasların olub-olmadığını qiymətləndirmək səlahiyyətindən məhrum edir (bax *Lyunun işi* üzrə qərar, 59-63-cü bəndlər).

Bundan başqa, Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Rusiya Federasiyasının istər CPM-də, istərsə də ƏAFHQ-da belə göstəriş yoxdur ki, hakimlər müvafiq şəxsə qarşı "əsaslı şübhənin" mövcudluğunu yoxlamalı, yaxud "zərurilik" və "mütənasiblik" meyarını tətbiq etməlidirlər. Eyni zamanda, Məhkəmə vurğulamışdır ki, Rusiya Federasiyasının Konstitusiyaya Məhkəməsi öz qərarlarında izah etmişdir ki, izləmənin zəruri olduğunu sübut etmək vəzifəsi izləmə barədə vəsatət verən orqanın üzərinə düşür, hakim isə izləmə barədə vəsatəti araşdırarkən həmin tədbirin əsaslarını yoxlamalı və yalnız izləmənin qanuni, zəruri və əsaslı olduğuna əmin olduqdan sonra izləməyə icazə verməlidir. Konstitusiyaya Məhkəməsi həmçinin bildirmişdir ki, kommunikasiyaların izlənməsinə icazə verən məhkəmə qərarında həmin qərarın əsasları əks olunmalı və cinayət əməlinin törədilmiş olmasından, yaxud davam etməsindən və ya planlaşdırılmasından, yaxud da milli, hərbi, iqtisadi və ya ekoloji təhlükəsizliyə qarşı təhlükə yaradan fəaliyyətlərin həyata keçirilməsindən, habelə barəsində əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsinə dair vəsatət verilmiş şəxsin həmin cinayətkar hərəkətlərdə və ya digər təhlükəli fəaliyyətlərdə iştirak etməsindən şübhələnməyə əsas verən konkret səbəblər göstərməlidir. Buna görə də, Konstitusiyaya Məhkəməsi mahiyyət etibarını ilə tövsiyə etmişdir, izləmə icazəsi üçün verilən vəsatətləri araşdırarkən Rusiya məhkəmələri müvafiq şəxsə qarşı əsaslı şübhənin olub-olmadığını yoxlamalı və yalnız izləmə zərurilik və mütənasiblik tələblərinə cavab verdiyi təqdirdə izləməyə icazə verməlidirlər.

Lakin, Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, daxili qanunvericilikdə belə bir dəqiq tələb yoxdur ki, qanunvericilik normasının necə şərh edilməli olduğu barədə Konstitusiyaya Məhkəməsinin rəyi onun qərarında deyil, qərardadında ifadə edilibsə, ümumi yurisdiksiyalı məhkəmələr həmin rəyə əməl etməlidirlər. Rusiya Federasiyası rayon məhkəmələrinin tərtib etdikləri analitik

icmallardan belə nəticə çıxır ki, izləmə vəsatətləri çox vaxt təsdiqedic materiallarla müşayiət olunmur, rayon məhkəmələrinin hakimləri izləməni həyata keçirən orqanın bu cür materialları təqdim etməsini heç vaxt tələb etmirlər və sadəcə olaraq cinayət əməlinin, yaxud milli, hərbi, iqtisadi və ya ekoloji təhlükəsizliyə qarşı təhlükə yaradan fəaliyyətlərin mövcudluğu barədə informasiyanın qeyd olunması icazənin verilməsi üçün yetərli sayılır. İzləmə icazəsi üçün vəsatət yalnız o halda rədd edilir ki, vəsatət səlahiyyətli şəxs tərəfindən imzalanmamış olsun, həmin vəsatətin hansı cinayətlə əlaqədar olaraq verildiyi orada göstərilməmiş olsun, yaxud da daxili qanunvericiliyə əsasən barəsində izləmə tədbirinə icazə verilməsi yolverilməz olan cinayətə aid olsun. Beləliklə, Məhkəmə hesab etmişdir ki, təcrübədə Rusiya məhkəmələri müvafiq şəxsə qarşı əsaslı şübhənin olub-olmadığını yoxlamır və "zərurilik" və "mütənasiblik" meyarlarını tətbiq etmirlər.

Sonuncu olaraq izləmə icazəsinin məzmunu ilə bağlı Avropa Məhkəmə qeyd etmişdir ki, Rusiya Federasiyasının CPM-si izləmə icazəsi üçün vəsatətdə kommunikasiyaları izlənilməli olan konkret şəxsin, habelə izləmə tədbirinin müddətinin aydın şəkildə göstərilməsini tələb edir. Rusiya Federasiyasının ƏAFHQ-da isə, əksinə, izləmə vəsatətinin və ya izləmə icazəsinin məzmununa dair hər hansı tələb yoxdur. Nəticədə, bəzən məhkəmələr kommunikasiyaları izlənilməli olan konkret şəxsin və ya dinlənilməli telefonun nömrəsinin göstərilmədiyini, lakin cinayət törədilmiş ərazidə bütün telefon danışqlarının dinlənilməli olmasına dair vəsatətləri təmin edirlər. Bəzi izləmə icazələrinin hansı müddətə də verildiyi də göstərilir. Məhkəmə hesab etmişdir ki, Rusiya Federasiyasının ƏAFHQ-nu aydın şəkildə qadağan olunmayan belə icazələr hansı kommunikasiyaların və hansı müddətə də izlənməsi məsələsində hüquq-mühafizə orqanlarına olduqca geniş diskresion səlahiyyətlər verir.

Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd etmişdir ki, təxirəsalınmaz hallarda kommunikasiyalar ilkin məhkəmə icazəsi olmadan qırx səkkiz saatadək izlənilə bilər. Belə hallarda əməliyyat-axtarış fəaliyyətlərinin başlanmasından sonra iyirmi dörd saat ərzində hakimə məlumat verilməlidir. Qırx səkkiz saat ərzində məhkəmə icazəsi alınmadıqda izləmə dərhal dayandırılmalıdır. Məhkəmə əvvəlki işlərin birində Bolqarıstan qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş "təxirəsalınmaz" proseduru artıq araşdırmış və bunun Konvensiyaya uyğun olduğunu müəyyən etmişdir (bax: *"Avropaya integrasiya və insan hüquqları uğrunda assosiasiya"* və *Ekimciyevin işi* üzrə qərar, 16 və 82-ci bəndlər). Lakin Bolqarıstan qanunvericiliyindən fərqli olaraq, Rusiya qanunvericiliyindəki "təxirəsalınmaz" prosedurun yalnız bunun üçün əsas olduğu təqdirdə istifadə edilməsini təmin edən yetərli təminatları özündə ehtiva etmir.

Belə ki, Rusiya Federasiyası ƏAFHQ-nu cinayət hüququ sahəsində təxirəsalınmaz prosedurun istifadəsini ağır və ya xüsusilə ağır cinayətin törədiləcəyinə dair real təhlükənin mövcud olduğu hallarla məhdudlaşdırsa da, milli, hərbi, iqtisadi və ya ekoloji təhlükəsizliyə təhlükə yaradan hadisələr və ya hərəkətlərlə bağlı məxfi müşahidə məsələsində hər hansı bu cür məhdudiyətlər həmin Qanunda əks olunmamışdır. Daxili qanunvericilik təxirəsalınmaz prosedurun istifadəsini milli, hərbi, iqtisadi və ya ekoloji təhlükəsizliyə qarşı real təhlükənin mövcud olduğu hallarla məhdudlaşdırmır. Qanunvericilik məhkəmə icazəsinin tələb olunmadığı təxirəsalınmaz prosedurun istifadəsinə haqq qazandıran halların müəyyənləşdirilməsində hakimyyət orqanlarına qeyri-məhdud dərəcədə diskresion səlahiyyətlər verir ki, bu da həmin prosedurdan sui-istifadə edilməsinə imkanlar yaradır (müqayisə üçün bax: *"Avropaya integrasiya və insan hüquqları uğrunda assosiasiya"* və *Ekimciyevin işi* üzrə qərar, 16-cı bənd).

Bundan başqa, Rusiya qanunvericiliyi təxirəsalınmaz izləmənin tələb olunduğu hər bir halda hakimin dərhal məlumatlandırılmasını tələb etsə də, onun səlahiyyəti izləmə tədbirinin müddətini qırx səkkiz saatdan sonra daha artıq müddətə uzatmaqla məhdudlaşır. Hakim təxirəsalınmaz prosedurun istifadəsinin əsaslı olub-olmadığını qiymətləndirmək, yaxud əvvəlki qırx səkkiz saat ərzində əldə edilmiş materialların saxlanması və ya məhv edilməsi məsələsini həll etmək səlahiyyətinə malik deyil (müqayisə üçün bax: *"Avropaya integrasiya və insan hüquqları uğrunda assosiasiya"* və *Ekimciyevin işi* üzrə qərar, 16-cı bənd). Beləliklə, Rusiya qanunvericiliyində təxirəsalınmaz prosedur üzərində səmərəli məhkəmə nəzarəti nəzərdə tutulmamışdır.

Yuxarıdakı mülahizələrə əsasən, Məhkəmə hesab etmişdir ki, Rusiya qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş icazə prosedurları məxfi müşahidə tədbirlərinə dair qərarların systemsiz və təsadüfi şəkildə, yaxud da məsələyə lazımı qaydada və düzgün şəkildə baxılmadan qəbul edilməməsinə təmin etmək iqtidarında deyil.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinin təhlili göstərir ki, Rusiya Federasiyasında olduğu kimi bizim dövlətdaxili qanunvericilik izləmə ilə bağlı icazə vermək səlahiyyətinə yalnız Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri malikdirlər. Bu baxımdan, icazə verən səlahiyyətli orqanın icra hakimiyyətindən kifayət qədər müstəqil olması barədə qanunvericiliyin müddəaları Avropa Məhkəməsinin bu məsləyə dair mövqeyinə uyğundur.

Həmçinin həm ƏAFHQ-da, həm də CPM-də telefon danışıqlarına qulaq asılması ilə bağlı əməliyyat axtarış tədbiri barədə qərarın məzmununa dair tələblər mövcuddur.

ƏAFHQ-nun 12-ci maddəsinə əsasən, qərarla belə tədbirin zəruriliyi əsaslandırılmalı, müdaxilə xarakterli üsul və vasitələrin tətbiq olunması haqqında tələbi əsaslandırان faktlar göstərilməli, adi təhqiqat üsulu vasitəsi ilə zəruri məlumatın alınmasının qeyri-mümkünlüyü əsaslandırılmalı, müdaxilə xarakterli üsul və vasitələrin tətbiqinin nəzərdə tutulan müddəti öz əksini tapmalıdır.

CPM-nin 259.4-cü maddəsinin tələbinə görə isə qərarın məzmununda müvafiq danışıqların və ya məlumatların ələ keçirilməsi üçün əsas olan obyektiv hallar və bunun motivinin əsaslandırılması, ələ keçirilməli olan danışıqların və ya məlumatların dəqiq növü və ya növləri, müvafiq danışıqların və ya məlumatların ələ keçirilməsinə tətbiq edilən müddəti göstərilməlidir.

Həmçinin CPM-nin 259.5-ci maddəsində göstərilmişdir ki, müvafiq qərar əsasında ələ keçirilmiş danışıqlar və ya məlumatlar kağız, yaxud maqnit daşıyıcılarda əks etdirilir, onları ələ keçirmiş şəxsin imzası ilə təsdiq olunur və müstəntiqə verilir. İşə aid danışıqların və ya məlumatın ələ keçirilməsi barədə qısa məzmunlu protokol tərtib olunur və cinayət işinin materiallarına əlavə edilir, işə aid olmayan əldə edilmiş məlumatlar isə dərhal ləğv olunur.

Beləliklə, Rusiya qanunvericiliyindən fərqli olaraq Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi qərarın əsaslı, zəruri və mütənasib olması tələbinə dair Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə uyğundur.

Hakimiyyət orqanlarının kommunikasiyalara giriş imkanı

“Roman Zaxarov Rusiyaya qarşı” məhkəmə işi üzrə ərizəçi bildirmişdir ki, təhlükəsizlik xidmətləri və polis məhkəmənin icazəsini almadan kommunikasiyaları izləmək üçün texniki vasitələrə malikdirlər ki, beləliklə də bütün kommunikasiyalara birbaşa giriş iqtidarındadırlar və onların konkret şəxsin və ya şəxslərin kommunikasiyalarını izləmək imkanı kommunikasiya xidməti təchizatçılarna izləmə icazəsini təqdim etmələrindən asılı deyil.

Məhkəmə bu arqumentlə bağlı hesab etmişdir ki, şəxsin kommunikasiyalarına giriş əldə etməzdən əvvəl izləmə icazəsini kommunikasiya xidməti təchizatçılarna təqdim etmək tələbi hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən sui-istifadə hallarına qarşı mühüm təminatlardan biridir və bütün izləmə hallarında lazımı qaydada icazə alınmasını təmin edir. Daxili qanunvericiliyə əsasən Rusiyada şəxsin kommunikasiyalarına giriş əldə etməzdən əvvəl hüquq-mühafizə orqanlarının kommunikasiya xidməti təchizatçılarna məhkəmə icazəsi təqdim etmələri tələb olunmur, Rusiya Federasiyasının Rabitə Nazirliyi tərəfindən qəbul edilmiş əmrlərə, konkret olaraq 70 sayılı əmrin əlavələrinə əsasən, kommunikasiya xidməti təchizatçılari bütün istifadəçilərin bütün mobil telefon əlaqələrinə hüquq-mühafizə orqanlarının birbaşa giriş əldə etməsinə imkan verən avadanlıqlar quraşdırılmalıdırlar. Kommunikasiya xidməti təchizatçılari həmçinin 538 sayılı əmrə əsasən bütün abonentlər və onlara göstərilən xidmətlər barədə informasiyaların üç il ərzində saxlandığı məlumat bazaları yaratmaq öhdəliyini daşıyırlar və məxfi xidmətlər bu məlumat bazalarına məsafədən birbaşa giriş imkanına malikdirlər.

Məhkəmə hesab etmişdir ki, Rusiyada məxfi müşahidə sisteminin iş üsulu təhlükəsizlik xidmətlərinə və polisə imkan verir ki, texniki vasitələrdən istifadə etməklə icazə prosedurundan yan keçsinlər və ilkin məhkəmə icazəsi almadan istənilən kommunikasiyaları izləsinlər. Baxmayaraq ki, istənilən sistemdə vicdansız, səhlənkar və ya həddən artıq canfəşanlıq edən əməkdaşın hüquqa zidd

davranması ehtimalını heç vaxt istisna etmək olmaz (*Klass və başqalarının işi* üzrə qərar, 59-cu bənd), Məhkəmənin gəldiyi nəticəyə görə, izləmə icazəsini kommunikasiya xidməti təchizatçılarına və ya hər hansı digər subyektə təqdim etmələri tələb olunmadan məxfi xidmətlərin və polisın hər bir vətəndaşın kommunikasiyalarını birbaşa izləməsinə imkan verən Rusiyadakı kimi bir sistem sui-istifadə hallarına xüsusilə meylli olur. Beləliklə, bu halda özbaşnalıq və sui-istifadə hallarına qarşı təminatlara xüsusilə böyük ehtiyac var.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi də Rusiya Federasiyasında olduğu kimi, hüquq-mühafizə orqanlarına bütün mobil telefon əlaqələrinə və müvafiq telefon bağlantıları ilə bağlı məlumatlara birbaşa giriş imkanına malik olmalarına imkan verir.

Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyinin 004 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş “”na əsasən, kommunikasiya xidməti təchizatçıları bütün istifadəçilərin bütün mobil telefon əlaqələrinə hüquq-mühafizə orqanlarının birbaşa giriş əldə etməsinə imkan verən əlavə avadanlıqlar quraşdırılmalıdırlar. Həmin Qaydalarda isə məhkəmə qərarının təqdim olunması kimi tələb öz əksini tapmamışdır.

Bu baxımdan dövlətdaxili qanunvericilikdə müəyyən dəyişikliyin və əlavənin olması məqsədəmüvafiq olardı.

Məxfi müşahidə tədbirlərinin həyata keçirilməsi üzərində nəzarət məsələsi ilə bağlı Avropa Məhkəməsi aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Rusia Federasiyası Rabitə Nazirliyinin 70 sayılı əmrinin tələbinə əsasən kommunikasiya xidməti təchizatçıları tərəfindən quraşdırılmış avadanlıqlar izləmələr haqqında informasiyaları yaza və ya qeydə ala bilməzlər.

Məhkəmə hesab etmişdir ki, izləməni həyata keçirən orqanların üzərinə izləmələri qeydə almaq vəzifəsinin qoyulması müşahidə fəaliyyətlərinin təfsilatları ilə nəzarət orqanının faktiki tanış ola bilməsini təmin etmək üçün xüsusilə vacibdir. (bax: *Kennedinin işi* üzrə qərar, 165-ci bənd). Məhkəmənin qənaətinə görə, Rusiya qanunvericiliyində izləmələr haqqında informasiyaların yazılmasının və ya qeydə alınmasının qadağan edilməsi lazımi məhkəmə icazəsi olmadan aparılmış izləmələrin nəzarət orqanı tərəfindən aşkar edilməsini mümkün edir. 70 sayılı əmrə uyğun olaraq hüquq-mühafizə orqanlarının bütün kommunikasiyaları birbaşa izləmək üçün texniki imkanlara malik olması ilə birlikdə bu hal qanunsuz izləmələrin aşkar edilməsinə yönələn hər hansı nəzarət tədbirlərini heçə endirir və, beləliklə də, səmərəsiz edir.

Prezidentə, parlamentə və hökumətə gəldikdə, onların izləmələrə hansı qaydada nəzarət etmələri Rusiya qanunvericiliyində əks olunmayıb.

Yuxarıda müəyyən edilmiş qüsurları, habelə hüquq-mühafizə orqanlarının bütün kommunikasiyalara birbaşa giriş imkanına malik olduqları sistemdə nəzarətin xüsusilə önəmli olduğunu nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab etmişdir ki, hazırda izləmələr üzərində təşkil olunmuş prokurorların nəzarəti sui-istifadə hallarına qarşı adekvat və yetərli təminatları təmin etmək iqtidarında deyil.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzarət məsələsi belə tənzimlənir :

ƏAFHQ-na müvafiq olaraq, əməliyyat-axtarış fəaliyyətinə həm məhkəmə nəzarəti, həm də prokuror nəzarəti mövcuddur.

Avropa Məhkəməsinin mövqeyi də bu məsələ ilə bağlı məhkəmə nəzarətinin daha məqsədəuyğun olmasıdır.

Kommunikasiyaların izlənməsi barədə məlumatlandırılma və mövcud hüquqi müdafiə vasitələri:

Məhkəmə kommunikasiyaların izlənməsi barədə məlumatlandırılma məsələsində hesab etmişdir ki, bu məsələ hüquqi müdafiə vasitələrinin səmərəliliyi ilə qırılmaz surətdə əlaqəlidir.

Məhkəmə qeyd etmişdir ki, bütün hallarda sonradan məlumatlandırılmanın tələb edilməsi praktiki cəhətdən real olmaya bilər. Müəyyən silsilə müşahidə tədbirlərinin hədəfə aldığı fəaliyyət və ya təhlükə bu tədbirlər dayandırıldıqdan sonra bir il və hətta onilliklər boyu davam edə bilər. Dayandırılan tədbirə məruz qalmış hər bir şəxsin sonradan məlumatlandırılması müşahidənin aparılmasına səbəb olmuş uzunmüddətli məqsədə ziyan yetirə bilər. Bundan başqa, bu cür

məlumatlandırılma kəşfiyyat xidmətlərinin iş metodlarının və fəaliyyət sahələrinin üzə çıxmasına və hətta onların agentlərinin müəyyənləşdirilməsinə gətirib çıxara bilər. Buna görə də, məxfi müşahidə tədbirlərinin təsirinə məruz qalan şəxslərin müşahidə başa çatdıqdan sonra məlumatlandırılmaması özlüyündə belə nəticə çıxarmağa əsas vermir ki, bu müdaxilə "demokratik cəmiyyətdə zəruri" deyildi, çünki bu halda məhz müşahidə barədə məlumatsızlıq müdaxilə tədbirinin səmərəliliyini təmin edir. Lakin müşahidə tədbiri başa çatdıqdan sonra bu məhdudlaşdırıcı tədbirin məqsədinə ziyan yetirmədən şəxsin məlumatlandırılması mümkün olan kimi müvafiq şəxs bu barədə məlumatlandırılmalıdır (bax: *Klass və başqalarının işi* üzrə qərar, 58-ci bənd; və *Veber və Saraviyanın işi* üzrə qərar, 135-ci bənd).

Məhkəmə hesab etmişdir ki, Rusiya qanunvericiliyində məxfi müşahidəyə məruz qalmasından şübhələnən şəxs üçün səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri nəzərdə tutulmamışdır. İzləmə subyektini sonradan izləmələrdən şikayət verməsi üçün faktiki imkandan məhrum etməklə Rusiya qanunvericiliyi məxfi müşahidə tədbirlərinin istifadəsinə qarşı mühüm təminatı özündə əks etdirmir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində şəxsin məlumatlandırılması məsələsi ƏAFHQ-nun 16-cı maddəsində təsbit olunmuşdur. Bu maddəyə əsasən, şəxs haqqında xüsusi texnikanın köməyi ilə əldə edilmiş məlumat açıqlandıqda həmin şəxs bu məlumatın qanunsuz əldə edilməsinə və ya əməliyyat-axtarış tədbirinin həyata keçirilməsində xüsusi texnikanın tətbiqinə icazə alınmamasına əsaslanaraq ifadələrindən imtina və məhkəməyə şikayət edə bilər.

Lakin, bu normadan başqa məlumatlandırma mexanizmi ilə bağlı qanunvericilikdə başqa müddəə nəzərdə tutulmamışdır.

Beləliklə, telefon danışqlarının dinlənilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsinə uyğunluğuna dair təhlili və "*Roman Zaxarov Rusiyaya qarşı*" iş üzrə Avropa Məhkəməsinin təsbit etdiyi nöqsanların araşdırılması nəticəsində məlum olur ki, ölkədaxili qanunvericiliyimizin normaları əsasən Avropa Konvensiyasına müvafiqdir. Lakin təkmilləşdirmə baxımından ƏAFHQ-da telefon danışqlarının dinlənilməsi ilə bağlı əməliyyat-axtarış fəaliyyəti tədbirinin tətbiq oluna biləcəyi hüquq pozuntularının məhdud dairəsinin müəyyən edilməsi və həmçinin məlumatlandırılma barədə mexanizmlərin təsbit olunması məqsədə müvafiq olar.

Müzəffər Ağazadə,
Azərbaycan Respublikasının
Əməkdar Hüquqşünası

Məhkəmə aktlarının adlandırılması məsələsində dolaşılıqlar.

Mövcud qanunvericiliyə görə məhkəmələr və hakimlər cinayət işlərinin, mülki və inzibati-iqtisadi işlərin, habelə inzibati xətlər və məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı materialların icraatı zamanı hökm, qətnamə, qərardad, qərar, məhkəmə əmri və sərəncam adlandırılan aktlar qəbul edirlər. Bu aktların hamısı ümumilikdə məhkəmə qərarları kimi qəbul edilsələr də, həll olunan hüquq münasibətlərinin növündən, mübahisəyə hansı instansiya məhkəməsində, tək hakim, yaxud məhkəmə tərkibi tərəfindən baxılmasından, yekun, yaxud necə deyərlər aralıq qərarları olmasından asılı olaraq müxtəlif cür səsləndirilirlər. Məhkəmə aktlarının məhz necə adlandırılması isə Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsi (CPM), Mülki Prosesual Məcəlləsi (MPM), İnzibati Prosesual Məcəlləsi (İPM), habelə İnzibati Xətlər Məcəlləsinin (İXM) müəyyən etdiyi normalarla nizama salınır.

Lakin həm 2000-ci ilədək qüvvədə olmuş mülki və cinayət prosesual qanunlar, həm də hazırda işlətdiyimiz, yuxarıda adları çəkilən Məcəllələr təhlil edilərkən məhkəmə aktlarının adlandırılması məsələsində bu qanunlarda əvvəllər olduğu kimi, indi də izahı çətinlik törədən, yaxud izahı mümkün olmayan dolaşılıqlarla üzləşirik. Eyni instansiya məhkəməsinin məhkəmə tərkibi, yaxud tək hakimi tərəfindən məzmun etibarlı ilə oxşar qərar qəbul edilməsinə baxmayaraq bu məhkəmə aktları ayrı-ayrı prosesual qanunlarda müxtəlif adlarla verilir. Hətta bəzən hüquq ədəbiyyatında, xüsusilə hüquq ensklopediyalarında izahları verilən, məhkəmə təcrübəsində necə deyərlər, vətəndaşlıq statusu qazanmış bir sıra terminlər ayrı-ayrı qanunlarda fərqli adlarla verilir ki, bu da haqlı olaraq vətəndaşlar, xüsusilə hüquqşünaslar arasında çaşbaşığa, yersiz diskussiyalara rəvac verir.

Məsələn, bu vaxta qədər hüquqşünaslar hesab edirdilər ki, "qərardad" adlanan sənəd məhkəmə aktı olmaqla yalnız məhkəmə icraatı zamanı hakimlər və məhkəmə tərkibləri tərəfindən qəbul edilir. Bu fikir Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında da öz əksini tapmışdır. (səh 138) Rus dilindəki "определение" termininə də bütün ensiklopedik lüğətlərdə eyni məzmunlu izahlar verilmişdir. Məsələn, Moskvadakı "Книжный Мир" nəşriyyatı tərəfindən 2005-ci ildə buraxılan "Большой юридический энциклопедический словарь" adlı nəşrdə də qeyd olunmuşdur ki, "qərardad" məhkəmə, yaxud hakim tərəfindən müşavirə otağında, yaxud məhkəmə iclas salonunda qəbul edilən aktdır.

Lakin 2016-cı il mart ayının 1-dən qüvvəyə minmiş Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsindən belə çıxır ki, nəinki hakimlər və məhkəmələr, həmçinin inzibati fəaliyyəti həyata keçirən vəzifəli şəxslər, kollegial orqanlar, müvafiq icra hakimiyyətinin yaratdığı qurumlar, o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar da "qərardad" adlandırılan akt qəbul edə bilərlər. İXM-nin 114.4 və 118.2-ci maddələrinə görə belə orqanlar həm "qərar", həm də "qərardad" qəbul etmək səlahiyyətlərinə malikdirlər. Lakin burada da hansı halda "qərar", yaxud "qərardad" qəbul edilməsi məsələsində qeyri-müəyyənlik vardır.

Doğrudur, müvafiq prosesual qanunlara uyğun olaraq cinayət işləri üzrə çıxarılan yekun qərarlarının "hökm", mülki mübahisələr üzrə pul məbləğlərinin ödənilməsi və ya əmlakın tələb olunmasına dair qəbul edilən aktların "məhkəmə əmri", inzibati-iqtisadi işlər üzrə işlərin məhkəmə baxışına hazırlanması ilə bağlı qərarların "sərəncam" kimi adlandırılması hüquqşünaslar tərəfindən təbii qarşılıdır və mübahisə doğurmur. (Müvafiq olaraq CPM-nin 347.1, MPM-nin 275.1 və İPM-nin, 47-ci maddələrinə uyğun olaraq). "Qətnamə", "qərardad" və "qərar" adlandırılan məhkəmə aktları barəsində isə belə fikir söyləmək mümkün deyildir.

2000-ci ilədək qüvvədə olmuş mülki və cinayət prosesual qanunlarda məhkəmə qərarlarının adlandırılması məsələsində az-çox nizam yaradılmışdı və hüquqşünaslar arasında ciddi etiraz doğurmurdu. Məlum olduğu kimi 2000-ci ilədək qüvvədə olan prosesual qanunlarda (MPM və

CPM) yuxarı instansiya məhkəmələrinin (AR Ali Məhkəməsi və Naxçıvan MR Ali Məhkəməsi) mürəkkəb işlər üzrə birinci instansiya məhkəməsi qismində fəaliyyət göstərmək hüququ tanınırdı. Həmin qanunlara görə mülki və cinayət işləri üzrə birinci instansiya məhkəməsi qismində çıxış edən məhkəmələrin işin mahiyyəti üzrə qəbul etdiyi yekun qərarları müvafiq olaraq "qətnamə" və "höküm", məhkəmə qərarlarının icrası ilə əlaqədar məhkəmə tərkibi tərəfindən qəbul edilən, habelə işlərə kassasiya şikayətləri və protestləri üzrə baxan məhkəmələrin qərarları "qərardad" (определение), məhkəmə proseslərinin aparılması gedişində qəbul edilən digər qərarlar, Ali Məhkəmənin və Bakı şəhər məhkəməsinin Rəyasət Heyətləri, Ali Məhkəmənin Plenumunun, habelə inzibati materiallar və məhkəmə qərarlarının icrası ilə əlaqədar tək hakim tərəfindən qəbul edilən aktlar isə "qərar" (постановление) adlandırılırdı. Göründüyü kimi əvvəlki prosesual qanunlarda da məhkəmə aktlarının adlandırılması məsələsi ideal olmamışdır. Hazırda qüvvədə olan prosesual qanunlarda isə məhkəmə qərarlarının adlandırılması məsələsi həddindən artıq dolaşdıqlığa səbəb olur.

Belə ki, hazırda işin bilavasitə həlli ilə bağlı birinci və apellyasiya instansiya məhkəmələrinin qəbul etdikləri yekun qərarları MPM-də "qətnamə", İPM-də "qərar", CPM-də "höküm";

mübahisənin və ya işin bilavasitə həlli ilə bağlı olmayan birinci, apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələrinin qəbul etdikləri və hakimlər arasında aralıq qərarları adlandırılan qərarlar MPM-də və İPM-də "qərardad", CPM-də isə qərar;

birinci instansiya məhkəmələrinin qərarlarının qanuniliyi və əsaslılığı barəsində apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən qərarlar MPM-də "qətnamə", İPM-də və CPM-də "qərar";

kassasiya və əlavə kassasiya icraatları zamanı müvafiq instansiyalar tərəfindən qəbul edilən hər hansı məsələ barəsindəki aktlar, habelə hər hansı instansiyada tək hakim tərəfindən qəbul olunan aktlar prosesual qanunlarda "qərar" adlanırlar.

Prosesual Məcəllələrdə həmin qanunların özlərinin müəyyən etdiyi qaydalardan da kənara çıxmalar vardır.

Məsələn, MPM-nin 437-438-ci maddələrinə əsasən yeni açılmış hallar üzrə Ali Məhkəmənin Plenumu "qərardad" qəbul edir. Yaxud İPM-nin 44.3-cü maddəsində göstərilir ki, ...hakim qərardadın dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi barədə təkbaşına "qərardad" qəbul edə bilər.

Ümumiyyətlə mülki və inzibati prosesual qanunlarda, habelə İXM-də belə uyğunsuzluqlara tez-tez təsadüf edilir.

Göründüyü kimi hazırda istifadə etdiyimiz prosesual qanunlarda məhkəmə aktlarının adlandırılması məsələsində əslində hərcmərclik hökm sürür. Eyni instansiya məhkəmələrində müxtəlif hüquqi mübahisələrin həlli ilə əlaqədar qəbul edilən, forma və məzmun etibarilə fərqlənməyən qərarların ayrı-ayrı prosesual qanunlarda fərqli adlandırılmasının səbəbini izah etmək mümkün deyildir.

Məsələn, Mülki Prosesual Məcəllənin 2.4-cü, İnzibati Prosesual Məcəllənin 2.2.7-ci maddələri təhlil edilərkən aydın olur ki, həm mülki, həm də inzibati icraatda mahiyyət etibarilə oxşar mübahisələrə (məsələn, əmlak mübahisələrinə) baxılarkən məzmunca bir-birindən fərqlənməyən qərarlar qəbul olunur. Həm də inzibati-iqtisadi mübahisələrə baxılarkən İPM-nin 1.2-ci maddəsinə uyğun olaraq bir çox hallarda MPM-nin normalarına istinad edilir. Buna baxmayaraq mübahisənin mahiyyəti üzrə məhkəmənin yekun qərarı mülki icraatda "qətnamə", inzibati icraatda isə "qərar" adlandırılır.

Uzun illər ərzində mülki, iqtisadi və inzibati mübahisələr üzrə birinci instansiya məhkəməsi qismində çıxarılan yekun qərarları MPM-nin tələblərinə uyğun olaraq "qətnamə" adlandırılmışdır və belə adlandırılma həm hüquq ictimaiyyəti, həm də əhali tərəfindən birmənalı qəbul edilmişdir. 2011-ci il yanvarın 11-dən qüvvədə olan İPM-də isə yekun qərarı "qətnamə" kimi deyil, hansı səbəbdənsə "qərar" kimi verilmişdir. Ümumiyyətlə İPM-də məhkəmə aktı kimi "qətnamə" termininin işlədilməsindən imtina edilmişdir. Halbuki oxşar hüquq münasibətlərinin həlli ilə bağlı

olduğuna görə İPM-də də məhkəmənin yekun qərarının "qətnamə" kimi göstərilməsi daha məntiqli olardı.

Prosessual qanunlar diqqətlə təhlil edilərkən bu cür uyğunsuzluq və məntiqsizliyin yeganə olmadığı meydana çıxır. Məsələn MPM və İPM-də mübahisənin bilavasitə həlli ilə bağlı olmayan məhkəmə qərarları "qərardad" adlanır. (Yalnız "şəxsin narkoloji tibbi müəssisəsinə yerləşdirilməsi barədə işlər üzrə icraatdan" bəhs edən MPM-nin 354-355-ci maddələrində "qərar" termini işlədilmişdir ki, bu da yəqin ki, bütövlükdə 40-cı fəslin Məcəlləyə sonradan əlavə edilməsi ilə əlaqədardır). CPM-də isə işin bilavasitə həlli ilə bağlı olmayan məhkəmə qərarları bütün hallarda "qərardad" kimi deyil, "qərar" kimi verilir. Yəni İPM-də "qətnamə" terminindən imtina edildiyi kimi, CPM-də də "qərardad" terminindən imtina edilmişdir. Halbuki yuxarıda qeyd edildiyi kimi, ayrı-ayrı prosessual qanunlarda oxşar hüquqi anlayışların müxtəlif terminlərlə ifadə olunmasına nə hüquqi, nə də lingvistik baxımdan zərurət olmamışdır.

Yuxarıda qeyd etdik ki, mülki işlər üzrə birinci instansiya məhkəmələrinin qətnamələrindən verilən şikayətə apellyasiya məhkəmələri tərəfindən baxılarkən qəbul edilən məhkəmə aktı əvvəllər olduğu kimi "qərardad" deyil, yenə də "qətnamə" adlandırılır. Yəni birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin qüvvədə saxlanması, dəyişdirilməsi, ləğv edilməklə yeni qətnamə çıxarılması, ləğv edilməklə icraata xitam verilməsi, hətta ərizənin baxılmamış saxlanması barədə apellyasiya məhkəmələrinin qərarları da MPM-nin 382-ci maddəsinə əsasən "qətnamə" adlandırılır. Halbuki birinci instansiya məhkəmələrinin qətnamələrinə qiymət verən apellyasiya instansiya məhkəmələrinin qərarlarının başqa cür (məsələn, "qərardad" kimi) adlandırılmalı olması daha məntiqli olardı. Yalnız birinci instansiya məhkəmələrinin qərardadlarından verilən şikayətlər üzrə apellyasiya instansiya məhkəmələrinin qəbul etdikləri aktlar MPM-nin 400-cü maddəsinə görə "qərardad" adlanır. İnzibati prosessual qanunda da vəziyyət eynidir. İPM-nin 87-ci maddəsinə əsasən inzibati-iqtisadi mübahisələrə dair birinci instansiya məhkəmələrinin yekun qərarlarından verilən şikayətlər üzrə apellyasiya məhkəmələrinin qəbul etdiyi aktlar bütün hallarda yenə də "qərar" adlanır. İXM-nin 134-cü maddəsi də inzibati xətalara əlaqədar hakimin qərarından verilən şikayətlər üzrə apellyasiya instansiya məhkəmələrinin "qərar" qəbul etməli olduğunu müəyyən edir. Hesab edirik ki, axırıncı hallarda apellyasiya məhkəməsinin qəbul etdiyi sənəd elə "qərar" da adlandırılmalıdır. Çünki İXM-nin 133.1-ci maddəsinə əsasən belə işlərə apellyasiya instansiya məhkəməsinin hakimi tərəfindən **təkbəşinə** baxılır.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi mahiyyət etibarilə eyni məsələdən bəhs edən məhkəmə aktlarının ayrı-ayrı prosessual qanunlarda müxtəlif cür adlandırılması hallarına da təsadüf edirik. Bundan əvvəlki yazılarımızdan birində qeyd etmişdik ki, mövcud qanunvericiliyə görə cinayət və mülki mühakimə icraatında dövlət orqanları, müəssisələr, təşkilatlar, vəzifəli şəxslər və vətəndaşlar tərəfindən qanunların pozulması, cinayət törədilməsi və digər mühüm hüquq pozuntularına yol verilməsi aşkar edildikdə məhkəmələr və hakimlər xüsusi qərarlar çıxara bilər. Hansı icraatda qəbul edilməsindən asılı olmayaraq hüquq pozuntusunun aradan qaldırılmasına xidmət edən belə qərarlar nədənsə mülki icraatda "xüsusi qərardad", cinayət icraatında isə "xüsusi qərar" adlanır. Buna məntiqli izah tapmaq da çətinidir.

Məlum olduğu kimi prosessual qanunlara görə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi gedişində məhkəmə aktlarının (qərar, qərardadlar) əksəriyyəti ayrıca sənəd şəklində qəbul edilir. Lakin MPM-nin 263.4-cü maddəsində göstərilir ki, məhkəmə mürəkkəb olmayan məsələləri məhkəmə iclasında həll etdikdə müşavirə otağına getməyib, yerində müşavirə edərək, ayrıca akt şəklində tərtib olunmadan "qərardad" çıxara bilər. Məlum olduğu kimi belə qərar mütləq şəkildə məhkəmə iclas protokolunda öz əksini tapmalıdır və dərhal elan edilməlidir. Burada təəccüblü bir şey yoxdur. Lakin qanunun həmin normasında müşavirə otağına getmədən hakimin və ya məhkəmənin yerində müşavirə edərək qəbul etdiyi qərarın (sərəncamın) "qərar" əvəzinə "qərardad" adlandırılması anlaşılan deyildir. Dilimizdəki "qərar" sözü bir qayda olaraq sənəd mənasında deyil hər hansı məsələ barədə sərəncam, əmr vermə mənasında işlədilir. Bu mənada "qərar" sözündən fərqli olaraq "qərardad" sözü işlədilərkən yuxarıda qeyd olunduğu kimi biz məhkəmə aktını

(sənədini) nəzərdə tuturuq. "Qərar" bizim fikrimizcə bütün hallarda ayrıca akt şəklində tərtib olunmalıdır. Bu fikir MPM-nin 236.1-ci maddəsi ilə müəyyən edilən müddəə ilə də üst-üstə düşür.

Həmin səbəblərdən hesab edirik ki, MPM-nin 263.4-cü maddəsində "qərar" termini əvəzinə "qərar" yazılmalı idi. Nəzərə alsaq ki, həm məhkəmə iclas protokolu, həm də ayrıca sənəd şəklində tərtib olunan "qərar" ayrı-ayrılıqda məhkəmə aktları hesab olunur, onların bir sənəddə (protokolda) birləşdirilərək hibrid şəklinə salınması məntiqə zidd olardı. Həm də hakimlərin yerində müşavirə edərək qəbul etdikləri qərarın hakimin dilindən "qərar" kimi səsləndirilməsi (məsələn, məhkəmə yerində müşavirə edərək "qərar verdi", yaxud "qərar alı") Azərbaycan dilinin xüsusiyyətlərini özündə əks etdirmir.

Qeyd etmək lazımdır ki, CPM-də də hakimlərin müşavirə otağına getmədən qərar qəbul etmələri halı nəzərdə tutulmuşdur. (321.3-cü maddə). Lakin məhkəmə iclas protokoluna salınan belə qərarlar MPM-dən fərqli olaraq "qərar" deyil, "qərar" kimi ifadə olunur. CPM-nin həmin norması fikrimizcə heç bir etiraz doğurmur.

Hüquq ədəbiyyatında "qərar" termini keçən əsrin ortalarından etibarən işlədilməyə başlamışdır. Görünür "qərar" termini müxtəlif instansiya məhkəmələrində fərqli məsələlər üzrə qəbul edilən qərarların mahiyyətini əks etdirmədiyindən "qərar" termini bu boşluğu aradan qaldırmaq məqsədilə dilimizə gətirilmişdir. Ancaq etiraf etmək lazımdır ki, yarım əsrdən artıq müddət keçməsinə baxmayaraq hüquq termin kimi dilimizə daxil edilən "qərar" sözü necə dəyərlər vətəndaşlıq statusu qazana bilməmişdir. Belə ki, hazırda nəinki əhali tərəfindən, hətta hüquqşünaslar tərəfindən də "qərar" sözünün işlədilməsinə az-az hallarda təsadüf edilir.

Qeyd olunduğu kimi "qərar" sözü yalnız hüquqi termin kimi dilimizə daxil olan məhkəmə aktının bir növüdür. Lakin başqa hüquqi terminlərdən fərqli olaraq Azərbaycan Ensiklopediyasının Baş redaksiyası tərəfindən 1991-ci ildə nəşr olunmuş "Hüquq ensiklopedik lüğəti" nədənsə bu terminə izah verməmişdir. Belə çıxır ki, ensiklopedik lüğət tərtibçiləri həmin terminin hüquqi termin kimi qəbul etməkdən imtina etmişlər.

Əlbəttə prosesual qanunlarda nəzərdə tutulan "qərar" adlı hüquqi terminin hüquq ensiklopediyasında yer almaması tərtibçilərin səhvi kimi qiymətləndirilməlidir. Lakin bu faktın özü həmin terminin hüquqşünaslar arasında populyar olmamasına dəlalət edir. Bəlkə elə yuxarıda sadalanan anlaşılmaqlar səbəbindən ümumiyyətlə "qərar" terminini işlətməkdən imtina etmək lazımdır? Belə olduqda rus dilindəki həm "определение", həm də "постановление" sözləri bütün hallarda universal söz olan "qərar" kimi tərcümə edilməlidir.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, "qərar" termininin işlədilməsi ilə əlaqədar da dilimizdə tam aydınlıq yoxdur. Belə ki, rus dilindəki "решение" sözü dilimizdə gah "qərar", gah da "qərar" kimi tərcümə olunur. Məsələn rus dilindən "суд решил" ifadəsi "məhkəmə qərar etdi", "Комиссия решила" ifadəsi isə "kommisiya qərar aldı" kimi tərcümə olunur. Yaxud rus dilindəki "резолюция" sözü bir halda "qərar" (резолюция ООН), başqa halda isə "dərəkənər" (səlahiyyətli şəxsin sənəd üzərində sərəncamı) kimi tərcümə olunur.

Göründüyü kimi ölkə məhkəmələrinin müxtəlif prosesual qanunlara müvafiq olaraq hər gün qəbul etdikləri minlərlə məhkəmə aktlarının, ümumiyyətlə hüquq terminlərinin adlandırılmasında xeyli dolaşıqlıqlar mövcuddur və həmin "təsərrüfatda" səliqə-sahman yaradılmasına ehtiyac vardır. Biz bu problemlərin birdəfəlik həllini təmin edəsi konkret təkliflər vermək iddiasında deyilik. Bu yazını yazmaqda əsas məqsədimiz birinci növbədə qanunvericilik kimi dəqiqliyi sevən sahədə problemlərin olmasına səlahiyyətli orqanların diqqətini yönəltməkdən ibarətdir.

Hesab edirik ki, hüquqi terminlərin yerində və dəqiq işlədilməsinə nail olmaq məqsədilə bu sahədə islahat aparılmasına ehtiyac vardır. Dilimizdəki sözlər buna təminat vermədikdə dilçilərin, terminologiya ilə məşğul olan orqanların əməkdaşlarının, hüquq nəzəriyyəsi sahəsində çalışan alimlərin, ümumiyyətlə hüquqşünasların köməyindən istifadə edilməlidir. Dünya hüquq praktikasının, xüsusilə türkdilli ölkələrdəki prosesual qanunların öyrənilməsi də problemlərin həllinə qiymətli töhfə vermiş olardı.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Hindistanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

2016-cı il sentyabrın 08-də Hindistanın ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Sanjay Rana Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanla Hindistan arasında əlaqələrin uğurla inkişaf etdiyini vurğulamışdır.

Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, Azərbaycanda Beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ tətbiq olunur. Məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə edilir. Hakim vəzifəsinə seçim prosedurları Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmışdır.

Səfir Azərbaycanın müasir tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasına xüsusi maraq göstərmişdir. Azərbaycanın mövcud qanunvericiliyi və hüquq sistemi ilə daha yaxından tanış olmaq üçün qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsinin vacibliyini qeyd etmişdir. Səfir iki ölkə arasında əlaqələrin böyük əhəmiyyət daşıdığını və bu əlaqələrin bundan sonra da davam etdiriləcəyini bildirmişdir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Səfir Ali Məhkəmənin inzibati binası ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışdır.

Avropa Parlamentinin vitse-prezidentinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

2016-cı il sentyabrın 09-da Avropa Parlamentinin vitse-prezidenti, Avropa Mühafizəkar və islahatçılar qrupunun büro üzvü Riçard Çarneskinin başçılıq etdiyi Avropa Parlamentinin üzvü Kosma Zlotovski, İtaliya Parlamentinin üzvü Nikola Ciraci və Avropa Mühafizəkar və islahatçılar qrupunun siyasi müşaviri Beata Sobkieviçdən ibarət nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşlər.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri ölkəmizin məhkəmə-hüquq sistemi barədə məlumatları, aparılan məhkəmə islahatlarının səmərəliliyini diqqətə çatdıraraq bu işin Ali Məhkəmənin strukturunda və fəaliyyətində öz əksini tapması barədə qonaqlara məlumat vermişdir. Bildirmişdir ki, Ali Məhkəmədə beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ tətbiq olunur. Hakim vəzifəsinə seçim prosedurları Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmışdır.

Qonaqlar Azərbaycanın müasir tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasına xüsusi maraq göstərmiş, ölkəmizlə Avropa Parlamenti arasında əlaqələrin böyük əhəmiyyət daşıdığını və bu əlaqələrin bundan sonra da davam etdiriləcəyini bildirmişlər.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

BMT-nin insan hüquqları müdafiəçilərinin vəziyyəti üzrə xüsusi məruzəçisi Mişel Forst Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

2016-cı il sentyabrın 15-də BMT-nin insan hüquqları müdafiəçilərinin vəziyyəti üzrə xüsusi məruzəçisi Mişel Forst Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, məhkəmələrdə beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ tətbiq olunur, məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə edilir.

BMT-nin insan hüquqları müdafiəçilərinin vəziyyəti üzrə xüsusi məruzəçisi Mişel Forst Azərbaycanla BMT arasında əməkdaşlığın böyük əhəmiyyət daşıdığını və bu əlaqələrin bundan sonra da davam etdiriləcəyini bildirmişdir.

Qonağa hüquq müdafiəçilərinin, QHT-lərin hüquqlarının məhkəmə qaydasında təmin olunması, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Azərbaycanla bağlı qərarlarının ölkədaxili hansı prosedurlardan keçməsi ilə bağlı ətraflı məlumat verilmişdir.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri BMT-nin insan hüquqları müdafiəçilərinin vəziyyəti üzrə xüsusi məruzəçisi Mişel Forsta fəaliyyətində uğurlar arzulamışdır.

Türkiyənin Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

2016-cı il sentyabrın 19-da Türkiyə Respublikasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Alper Coşkun fəaliyyət müddətinin başa çatması ilə əlaqədar vidalaşmaq məqsədilə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Türkiyə və Azərbaycanın Dövlət başçılarının qarşılıqlı səfərlərində və beynəlxalq tədbirlərdə həmrəylik nümayiş etdirmələri qarşılıqlı əlaqələrinin daha da möhkəmlənməsi üçün böyük imkanlar açdığını, hər iki xalqın həmrəyliyi ilə bağlı çoxsaylı nümunələrin mövcud olduğunu vurğulamışdır.

Ramiz Rzayev ötən illər ərzində məhkəmə-hüquq sahəsində əlaqələrin yüksələn xətt üzrə inkişafına əyani subut kimi, qarşılıqlı səfərlərin həyata keçməsini, tədbirlərin təşkilini qeyd etmişdir.

Türkiyə Respublikasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Alper Coşkun Türkiyə ilə Azərbaycan arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın böyük əhəmiyyət daşdığını bildirmiş və qeyd etmişdir ki, bu münasibətlər bundan sonra da uğurla davam etdiriləcək.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri səfir Alper Coşkuna gələcək fəaliyyətində uğurlar arzulamışdır.

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mətbəəsində yığılaraq
31 oktyabr 2016-cı il tarixdə 68 səhifə həcmində çap olunmuşdur.**

Tirajı 1000 ədəd

**Ünvan: Bakı şəhəri, Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26, 1193-cü məhəllə
Tel: 489-07-07 (daxili nömrə 81-79)**